

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

“GÜMÜŞHANE VE BAYBURT MASALLARI” ADLI
ESERDEKİ MASALLARIN TÜRKÇE DERSİ 1-8. SINIFLAR
ÖĞRETİM PROGRAMI DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ

Serhat KAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR - 2021

©2021 - Serhat KAYA

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

“GÜMÜŞHANE VE BAYBURT MASALLARI” ADLI
ESERDEKİ MASALLARIN TÜRKÇE DERSİ 1-8. SINIFLAR
ÖĞRETİM PROGRAMI DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ

EXAMINING THE TALES IN THE WORK NAMED
“GÜMÜŞHANE AND BAYBURT TALES” IN TERMS OF
VALUES EDUCATION IN TURKISH LESSON 1-8 GRADES
CURRICULUM

Hazırlayan

Serhat KAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Bahadır GÜLBAHAR

KIRŞEHİR - 2021

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü *Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi* Anabilim Dalı *Türkçe Eğitimi* Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Serhat KAYA tarafından hazırlanan “*Gümüşhane ve Bayburt Masalları*” Adlı Eserdeki Masalların *Türkçe Dersi 1-8. Sınıflar Öğretim Programı Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi* adlı tez çalışması .. / .. /2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman .....(İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Bahadır GÜLBAHAR

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Abdulkerim KARADENİZ

Üye.....(İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Cavit GÜZEL

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2021

(İmza)

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2021

Serhat KAYA

İmza

ÖZET

“GÜMÜŞHANE VE BAYBURT MASALLARI” ADLI ESERDEKİ MASALLARIN TÜRKÇE DERSİ 1-8. SINIFLAR ÖĞRETİM PROGRAMI DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Serhat KAYA

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Bahadır GÜLBAHAR

2021 – (XIII+91)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Jüri

Dr. Öğr. Üyesi Bahadır GÜLBAHAR

Doç. Dr. Abdulkerim KARADENİZ

Dr. Öğr. Üyesi Cavit GÜZEL

Günümüzün eğitim anlayışına göre masallar, çocuk eğitiminde önemli bir araçtır. Çocuk edebiyatının en ilginç ve renkli ürünleri arasında yer alan masallar, geçmişten günümüze kadar çocukların ilgisini çeken metinler arasında yer alır. Masallar, çocuğun duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmenin yanında, ana dilin öğretilmesi ve kullanılmasını sağlamada da etkili bir araçtır.

Masallar, öğrencinin dil hazinesinin gelişmesinde de önemli bir rol oynar. Kahramanı çocuk ve hayvan olan masallarla, hoş vakit geçiren ve hayal dünyasının gıdasını alan çocuğun anlama ve anlatma becerileri gelişir.

Bu araştırmanın amacı, “Gümüşhane ve Bayburt Masalları” adlı eserde yer alan 70 masalın Türkçe Dersi 1-8. Sınıflar Öğretim Programı’nda yer alan on kök değer bakımından değerler eğitiminde kullanılabilirliğini araştırarak değer öğretiminin kültürün önemli bir unsuru olan masallar üzerinden gerçekleştirilmesinin önemini vurgulamaktır.

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi ve doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Masallarda işlenen değerler fişlenerek tespit edilmiştir. Çalışmada güvenilirliğin sağlanabilmesi için bir başka araştırmacıdan, masalları okuması ve saptamaların doğru olup olmadığını değerlendirmesi istenmiştir. Tespit edilen değerler ile yer aldığı bölümlere, sayfa numaraları ve masal isimleriyle birlikte bulgular bölümünde yer verilmiştir. Araştırmada, Gümüşhane ve Bayburt Masalları’nda yer alan 24 masalın Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan değerlerle herhangi bir ilişkisinin olmadığı, “öz denetim” ve “sabır” değerinin hiçbir masalda işlenmediği bulgularına ulaşılmıştır. Ulaşılan diğer bulgular ise şunlardır: Geriye kalan 46 masalda 55 değer işlenmiştir. Masallarda en sık işlenen değer yardımseverlik, en az işlenen değer ise vatanseverliktir.

Bu bulgular sonucunda Gümüşhane ve Bayburt Masalları'nın Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerleri aktarma ve kazandırma bakımından yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Türkçe Dersi 1-8. Sınıflar Öğretim Programı, Masallar, Gümüşhane ve Bayburt Masalları.

ABSTRACT

EXAMINING THE TALES IN THE WORK NAMED “GÜMÜŞHANE AND BAYBURT TALES” IN TERMS OF VALUES EDUCATION IN TURKISH LESSON 1-8 GRADES CURRICULUM

M.Sc.Thesis

Preparer: Serhat KAYA

Advisor : Assist. Prof. Dr. Bahadır GÜLBAHAR

2021 – (XIII+91)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School of Social Sciences

Turkish and Social Sciences Education Department

Turkish Education Science

Jury

Assist. Prof. Dr. Bahadır GÜLBAHAR

Assoc. Prof. Dr. Abdulkerim KARADENİZ

Assist. Prof. Dr. Cavit GÜZEL

According to today's educational understanding, fairy tales are an important tool in children's education. Tales, which are among the most interesting and colorful products of children's literature, are among the texts that have attracted the attention of children from the past to the present. In addition to enriching the child's world of emotions and thoughts, fairy tales are also an effective tool in teaching and using the mother tongue.

Fairy tales also play an important role in the development of the student's language treasure. With fairy tales, the protagonist of which is a child and an animal, the child's understanding and telling skills develop when he has a good time and is nourished by his imagination.

The aim of this research is to examine the tales in the work named “Gümüşhane and Bayburt Tales”, in terms of ten root value in Turkish Lesson 1-8 Grades Curriculum , to determine its usability in values education and to emphasize the importance of teaching values through fairy tales, which are an important element of culture.

In this study, qualitative research method and document review technique were used. The values processed in the tales were determined by filing. In order to ensure reliability in the study, another researcher was asked to read the fairy tales and evaluate whether the determinations were correct. The sections with the determined values are included in the findings section with the page numbers and the names of the tales. In the study, it was found that 24 tales in Gümüşhane and Bayburt Tales did not have any relationship with the values in the Turkish Lesson Curriculum, and that "self-control" and "patience" values were not mentioned in any fairy tale. Other findings obtained are as follows: 55 values were processed in the remaining 46 tales. The most frequently processed value in fairy tales is benevolence and the least processed value is patriotism.

As a result of these findings, it was concluded that Gümüşhane and Bayburt Tales are insufficient in terms of transferring and gaining the values in the Turkish Lesson Curriculum.

Keywords: Values education, Turkish Lesson 1-8 Grades Curriculum, Tales, Gümüşhane and Bayburt Tales.

ÖN SÖZ

Anlatma esasına bağlı edebî metinlerden olan masallar çocukların yetişmesinde önemli bir yere sahiptir. Çocukların edebî zevk ve gereksinimlerini karşılayan ilk türlerdendir. Masal çağı olarak da adlandırılan 5-9 yaş arası çocukluk döneminde, bu türe karşı yoğun bir ilgi görülür. Masallarda iyilerin kazandığı kötülerin yenilgiye uğradığı iletisi çocuğun değer yargılarında, seçimlerinde ve önceliklerinde yol gösterici olacaktır. Böylece masalla ulaşılmak istenen hedefe ulaşılabilecektir. Çocuk masalı dinlerken masal kahramanın model olarak benimser, onun yaptıklarını kendi hayatında uygulamaya çalışır. Böylece karşılaştıkları güçlükleri yenme azim ve gayreti içinde olur.

Masallar, çocukların millî kimlik edinmelerinin yanı sıra millî ve evrensel değerleri onların farkında olmadan örtük bir biçimde benimsemelerini sağlar. Masallar, çocuğun duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmesinin yanında, ana dilinin öğretilmesi ve kullanılmasında da etkili bir araçtır.

Masal sadece okul öncesi ya da ilköğretimde değil ortaöğretimde de dil bilinci aşılama, Türk dilinin inceliğine varmada metinle öğrenmeyi sağlamak için kullanılacak değerli bir üründür. Bu amaçla genç, çocuk demeden masal dünyasının kapıları her kesime açılmalı, söz varlığını, değerlerimizi yansıtan masallar derslerde sıklıkla kullanılmalıdır.

Bu araştırmanın amacı, Prof. Dr. Saim Sakaoglu'nun "Gümüşhane ve Bayburt Masalları" adlı eserinde yer alan 70 masalın Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan değerler sınıflandırmasına göre Gümüşhane ve Bayburt Masallarının değerler eğitiminde kullanılabilirliğini araştırarak değer öğretiminin bir kültür unsuru olan masallar üzerinden gerçekleştirilmesinin önemini vurgulamaktır.

Gümüşhane ve Bayburt Masallarının değerler eğitimi bağlamında incelenmesi amacıyla hazırlanan bu çalışmada beş bölüm bulunmaktadır. Birinci bölümde problem durumu ifade edildikten sonra araştırmanın amaç ve öneminden bahsedilmiştir. Daha sonra da çalışmanın sınırlılıklarına, varsayımlarına ve tanımlara yer verilmiştir.

İkinci bölümde araştırmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesi açıklanmıştır. Kavram olarak değer, değerlerin özellikleri, işlevleri ve önemi, değerlerin sınıflandırılması ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Değerler eğitimi ve okulda değerler eğitimi konularına da yer verildikten sonra Türkçe Dersi Öğretim Programında değerler eğitimi ile ilgili hususlara değinilmiştir. Devamında edebî eserlerin değerler eğitimindeki rolü, masalla ilgili bilgiler ve söz konusu masallar hakkında bilgi verildikten sonra ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde araştırmanın yönteminden bahsedilip araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, verilerin toplanması ve verilerin analizi hakkında bilgiler verilmiştir.

Dördüncü bölüm ise incelenen masallardan elde edilen bulgulardan oluşmaktadır. Araştırma için Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan kök değerler ölçüt olarak kullanılmıştır. Öğretim programında yer alan değerler her biri bir başlık altında verilmiştir. Masallarda yer alan değerler de bu başlıklar altında toplanmıştır.

Beşinci bölüm olan son bölümde ise yapılan çalışmada elde edilen sonuçlara yer verilip sonuçlara bağlı olarak önerilere yer verilmiştir.

Lisans döneminden bu zamana kadar her zaman desteğini gördüğüm, çalışmanın başından sonuna kadar hiçbir zaman bilgisini ve emeğini eksik etmeyen kıymetli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Bahadır GÜLBAHAR hocama şükranlarımı sunarım. Tezime olan kıymetli eleştirileri ve katkılarından dolayı değerli hocam Doç. Dr. Abdulkerim KARADENİZ ve Dr. Öğr. Üyesi Cavit GÜZEL hocama hassaten teşekkür ederim. Ayrıca bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım, hedeflediğim akademik hayatta ilim ve edebin ayrılmaz bir bütün olduğunu görerek tâlim ettiğim, her zaman ilminden feyz aldığım kıymetli ağabeyim, hocam Doç. Dr. Ahmet DOĞAN'a, çalışmam sırasında söz konusu masallara ulaşmam için desteklerini gördüğüm hâfız-ı kütüb İsmail KASAP hocama teşekkür ederim.

Son olarak hayatta her zaman maddî-manevî desteklerini esirgemeyen dualarını her daim hissettiğim kıymetli aileme teşekkür ederim.

Gümüşhaneli şehit öğretmen Necmettin Yılmaz'ın aziz hatırasına ihtirâmla...

Kırşehir – 2021

Serhat KAYA

İÇİNDEKİLER	Sayfa
KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiii
BÖLÜM I	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	6
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	7
1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	8
1.4. TANIMLAR.....	8
BÖLÜM II.....	9
2. KAVRAMSAL/KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR....	9
2.1. DEĞER.....	9
2.1.1. DEĞERLERİN ÖZELLİKLERİ.....	10
2.1.2. DEĞERLERİN İŞLEVLERİ VE ÖNEMİ.....	11
2.1.3. DEĞERLERİN SINIFLANDIRILMASI	12
2.1.3.1. Spranger Değer Sınıflandırması	12
2.1.3.2. Schwartz Değer Sınıflandırması.....	13
2.1.3.3. Rokeach Değer Sınıflandırması	15
2.1.4. DEĞERLER EĞİTİMİ	16
2.1.5. OKULDA DEĞERLER EĞİTİMİ	18
2.1.6. TÜRKÇE DERSİ 1-8. SINIFLAR ÖĞRETİM PROGRAMINDA DEĞERLER EĞİTİMİ.....	18
2.1.7. EDEBÎ ESERLERİN DEĞERLER EĞİTİMİNDEKİ ROLÜ.....	21

2.2. MASALIN TANIMI.....	22
2.2.1. Masalların Kaynakları.....	23
2.2.2. Masalların Sınıflandırılması	24
2.2.3. Türk Masalları.....	26
2.2.3.1. Gelişim Özelliklerine Göre Türk Masalları	28
2.2.3.1.1. Halk Masalları.....	28
2.2.3.1.2. Edebî Masallar	29
2.2.4. MASALLARIN BÖLÜMLERİ.....	29
2.2.4.1. Döşeme Bölümü.....	29
2.2.4.2. Olay Bölümü	30
2.2.4.3. Sonuç Bölümü.....	30
2.2.5. MASALLARIN GENEL ÖZELLİKLERİ	30
2.2.5.1. Şekil Özellikleri	30
2.2.5.2. Muhteva Özellikleri	31
2.2.6. MASALLARIN İŞLEVLERİ VE EĞİTİCİ YÖNÜ.....	31
2.3. GÜMÜŞHANE VE BAYBURT MASALLARI HAKKINDA	33
2.4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	34
BÖLÜM III	43
3. YÖNTEM.....	43
3.1. ARAŞTIRMA MODELİ	43
3.2. ARAŞTIRMA EVREN VE ÖRNEKLEMİ	43
3.3. VERİ TOPLAMA ARACI	43
3.4. VERİLERİN ANALİZİ	44
3.5. ARAŞTIRMANIN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİĞİ.....	44
BÖLÜM IV.....	45
4. BULGULAR	45
4.1. Adalet.....	47
4.2. Dostluk.....	48
4.3. Dürüstlük	54
4.4. Öz Denetim.....	59

4.5. Sabır.....	59
4.6. Saygı.....	59
4.7. Sevgi.....	60
4.8. Sorumluluk	66
4.9. Vatanseverlik	69
4.10. Yardımseverlik	70
BÖLÜM V	80
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	80
5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	80
5.2. ÖNERİLER.....	83
KAYNAKÇA.....	84
ÖZ GEÇMİŞ	91

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa

<i>Tablo 2.1. Spranger'e Göre Değerlerin Sınıflandırılması.....</i>	13
<i>Tablo 2.2. Schwartz'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması.....</i>	14
<i>Tablo 2.3. Rokeach'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması.....</i>	16
<i>Tablo 2.4. Eberhard-Boratav Tip Tasnifi.....</i>	25
<i>Tablo 4.1. Masallarda tespit edilen değerlerin dağılımı.....</i>	45

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

Akt.

TDK

MEB

TTV

vs.

s.

vb.

Açıklamalar

Aktaran

Türk Dil Kurumu

Millî Eğitim Bakanlığı

Typen Türkisher Volksmarchen

vesaire

sayfa

ve benzeri

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Türkçe öğretimi, genel olarak edebî ve öğretici nitelikli metinlerle yapılır. Bu metinler, Türkçe öğretiminin temel araçlarındandır. Türkçenin akıcılığı, sadeliği, güzelliği, zenginliği ve gelişmişliği; metinlerde yer alan atasözleri, deyimler, mecazlı ifadelerle yerini bulmaktadır. Metinler aracılığıyla sağlanan Türkçe öğretiminde, öğrenciler gerçek hayattaki örneklerle rastlar. Kişi metinlerde kimi zaman yaşadığı bir olayı hatırlamakta, kimi zaman da şahit olduklarını anımsamaktadır.

Türk çocukları, Türk milletinin değerlerini annesinden dinlediği ninnilerle, mânilerle; babasından dinlediği destanlarla; ninesinden, dedesinden dinlediği hikâyelerle, masallarla; sokakta arkadaşları ile oynadığı çocuk oyunları, çevresindeki insanlarla konuşarak öğrenmeye başlar.

Masallar, çocukların edebî zevk ve gereksinimlerini karşılayan ilk türdür. Masal çağı olarak da adlandırılan 5-9 yaş arası çocukluk döneminde, bu türe karşı yoğun bir ilgi görülür. Bu ilgi sayesinde masallar, çocukların hayal güçlerinin, sözcük dağarcıklarının, duygu dünyalarının ve en önemlisi de dil becerilerinin geliştirilmesinde etkili olmaktadır.

Sözlü olarak başlayan ve daha sonra yazılı hâle getirilen masal, daha çok olağanüstü olayların anlatıldığı, çocukları eğlendiren, eğlendirirken eğiten ve öğreten özelliklere sahip sözlü edebiyat ürünü olarak tanımlanmaktadır. Türkçe Sözlükte ise “Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî türdür” olarak ifade etmiştir (TDK, 2011: 1349).

Boratav’a (1995: 75) göre masal, “nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız; tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatıdır.”

Sakaoğlu’da (2012: 159) masalı, “kahramanlardan bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyicileri inandırabilen bir sözlü anlatım türü” şeklinde tanımlamıştır.

Başka bir tanımda ise Tezel (1985: 6) masalı “olayların geçtiği yer ve zamanı belirli olmayan, peri, dev, cin, ejderha, arap bacı vb. gibi kahramanları belirli kişileri temsil etmeyen hikâye” ifadesiyle tanımlanmıştır.

Masal araştırmacıları tarafından masalların kaynağı ve k3keni hakkında bazı g3r3şler ileri s3r3lm3řt3r:

Elçin (1998: 368), Anonim Halk Edebiyatı mahsullerinin en yaygın olanlarından biri olan masalın s3zc3k olarak Habeşçe “mesl”, Aramice “maslâ” ve İbranice “mâsâl”dan Araplarda “mesel, mâsal” şekli ile mukayese ve karşılaştırma anlamıyla geçtikten sonra T3rkçeye mâl olduğunu belirtir. Bu değerlendirmeye bakıldığında “masal” s3zc3đ3n3n çok eski bir s3zc3k olduğu anlaşılmaktadır.

Sakaoğlu (2012: 9), “Masalların kaynağı olarak hiçbir coğrafyayı, k3lt3r3 ve dini temel olarak ele almamak gerekir. Masalların bir b3t3n olarak değil de tek tek ele alınması hâlinde belki bazılarını belirli bir coğrafyaya, k3lt3re ve dine bağlayabiliriz. 3rneklerde g3r3len değişme ne kadar b3y3k olursa olsun her masalda aslından gelen bir iz, bir kalıntı mutlaka bulunacaktır”.

Sakaoğlu (2012: 35), 317 sayfalık “T3rk Masalları” adlı yapıtıyla bir hanım yazara dikkat çeker: “T3rk masallarını şuurlu olarak derleyen ve yazıya geçirip yayımlayanların başında ř3phesiz K. D. Hanım gelmektedir. Kim olduğu hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadığımız bu hanım, 1912 tarihini taşıyan “T3rk Masalları” adlı 317 sayfalık kitabında 13 masal yer verir”. Ancak Kayaokay (2019), “T3rk Masal Araştırmacılığında Y3z Yıllık Bir Muamma: Bir “Hanım” Olduğu Sanılan “K. D.” M3stear Adı Kime Aittir?” isimli araştırmasında bahsi geçen K. D. Hanım olarak bilinen m3ellifin, esasında Kâşif Dehrî m3stear adını kullanan biri olduğunu s3ylemektedir. Araştırmada Kâşif Dehrî m3stear adını kullanan kişinin ise -eldeki bulgulara g3re- H3seyin Kâmi Bey olduğu ifade edilmiştir.

T3rk masalları 3zerine ilk derleme çalışmaları yapan kişilerin başında yabancılar gelmektedir. Wilhelm Radloff’un, “T3rk Boylarının Halk Edebiyatından 3rnekler” adlı kitabı 1899 yılında yayımlanmıştır. Radloff’un, T3rkesi “G3ney Sibirya ve Dzungar Steplerinde Yaşayan T3rk Boylarının Halk Edebiyatı 3rnekleri” olan ve T3rkiye’de “Probenler” olarak da bilinen meşhur derlemeler dizisinin d3rd3nc3 cildinde Ignac Kunos’un 1885 yılından sonra çıktığı geziler sırasında, çoğunluğu Anadolu ve Rumeli’den derlediği anlatmaya dayalı T3rk halk edebiyatı 3r3nlerini içerir.

19. y3zyılın ikinci yarısından sonra T3rkler tarafından da masallar 3zerine çalışmalar yapıldığı g3r3lmektedir:

1859 yılında Kayserili Dr. Rüşti tarafından yazılan “Nuhbetül-Etfal” adlı eserin arkasında çocuklar için yazılmış hayvan hikâyeleri ve masallar bulunmaktadır.

Tanzimat dönemi sanatçılarından Şinasi'nin yaptığı çeviriler de o zamanki çocukların okuyabileceği düzeydeydi.

Türk edebiyatına büyük katkıları olan Ziya Gökalp de masal derlemesinin nasıl yapılacağına dair ilk bilgileri vererek masal araştırmacılığına hız kazandırmıştır. Bu bilgileri Kızıl Elma, Yeni Hayat ve Altın Işık adlı kitaplarında toplamıştır (Sakaoğlu, 2002: 42).

Masallar çarpıcılık, yoğunluk ve uzun yaşam deneyimlerinin içinden süzülerek gelmiş olma nedeniyle eğitici bir boyut taşır (Özdemir, 2017, Akt. Tümen, 2018: 11). Bir ulusun özgün masallarını incelemek o ulusun değerler dünyasını tanımak için önemlidir. Zira özgün masalların eğitsel yönünü kullanmak eğitim için oldukça anlamlıdır.

Bars (2015: 157) ahlaki öğeler içeren fabl ve masalların, insanlara iyi davranışlar kazandırmak, kötü birtakım davranışlardan uzaklaştırmak için çok önemli olduğunun altını çizer.

Yavuz'a göre (2012: 19) insanoğlu kendi yaşam gerçeğini, çözüm önerilerini, beklentilerini masal olaylarına ve masal kahramanlarına yükleyerek anlatmış ve yüzyıllar boyu, bu yolla gelecek kuşakları uyarmaya, eğitmeye, yaşamın zorluklarına karşı onları donanımlı kılmaya çalışmıştır. Arıcı ve Bayındır'a göre de (2015: 107) insanlar kendi doğrularını, çözüm önerilerini, beklentilerini masallarla anlatarak kendinden sonrakileri eğitmeye ve eğlendirmeye çalışmıştır. Dil ve anlatımlarının güzelliği, kapsamlarının genişliği, olayların olağanüstülüğü, kahramanlarının çeşitli özellikleriyle masallar bu özelliği kazanmıştır.

Çocuk masalı dinlerken masal kahramanını model olarak benimser, onun yaptıklarını uygular. Böylece karşılaştıkları güçlükleri yenme azim ve gayreti içinde olur. Hayata karşı güçlü birey olarak kendini gerçekleştirmeye çalışır, aynı zamanda sosyalleşir. Ayrıca masal çocuğun toplum ve toplumun gelenek, görenek ve değer yargılarıyla bütünleşmiş bir birey olarak yetişmesine de katkı sağlar.

“Edebî bir tür olarak değerlendirilen masal, yalnızca çocuklar için üretilmiş olmamakla beraber günümüzde çocuk yazını kapsamında ele alınmaktadır. Masallar özellikle okul öncesi ve okula yeni başlayan bütün çocukların büyük ölçüde ilgisini çekmektedir. Gizemli havası, serüven dolu fantastik olaylar içermesi, çoğunlukla iyilerin kazanıp kötülerin yenilgiye uğratılması masalları çocuklar için ilginç kılmaktadır” (Dilidüzgün, 1996: 31).

İyilerin kazandığı kötülerin yenilgiye uğradığı iletisi çocuğun değer yargılarında, seçimlerinde ve önceliklerinde yol gösterici olacaktır. Böylece masalla ulaşılmak istenen hedefe ulaşılabacaktır.

“Günümüzde masalın birçok eğitimci tarafından yararlı olarak görülmesine karşın, bazı ana-baba ve öğretmenler tarafından gerçekçi olmadığı gerekçesiyle dışlanan bir tür olarak da karşımıza çıkmaktadır. Çocuğa verilecek masalın bilinçli bir şekilde seçilmesi, olası sakıncaları ortadan kaldıracaktır” (Dilidüzgün,1996: 33).

Masal sadece okul öncesi ya da ilköğretimde değil ortaöğretimde de dil bilinci aşılama, Türk dilinin inceliğine varmada metinle öğrenmeyi sağlamak için kullanılacak değerli bir üründür. Bu amaçla genç, çocuk demeden masal dünyasının kapıları her kesime açılmalı; söz varlığını, değerlerimizi yansıtan masallar derslerde sıklıkla kullanılmalıdır. “Eğitim değeri olan kaliteli masallar çocuğun ruhunu, iyi örneklerle inşa ederek onları inandıkları yolda güçlükleri yenecek kişilikli birer insan olmaya yöneltir. Dünya ulusları bunun önemini bildikleri için çocuklarının ruhunu masallarla beslemektedirler.” (Pilancı, 2008: 38).

Yiğit ve Kesmeçi (2015: 1327) toplumun genelinde kabul gören değerlerin bir anda ortaya çıkmadığına bu değerlerin özellikle yaş itibarıyla büyük olan bireyler tarafından yeni nesillere aktarıldığı ve öğretildiğine dikkat çeker. Bu durum düşünüldüğünde de masalların değerlerin aktarılmasında ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Değerler eğitimi açısından masalların önemi azımsanamayacak derecede olduğunu söyleyen Yiğit ve Kesmeçi (2015: 1335) masalların geleneklerimizin, millî-manevi değerlerimizin gelecek nesillere aktarılması, öğretilmesi ve benimsetilmesi adına büyük önem taşımakta olduğunu vurgularlar.

Çıblak (2008: 40) masalların insanları psikolojik ve sosyal açıdan etkileyerek onlara örf ve âdetlerin öğretilip ahlaki değer yargılarının benimsetilmesinde, sorumluluklarının hatırlatılmasında, kişilikli birer vatandaş olmada bunların yanında günlük hayatın sıkıntılarında bir an da olsa uzaklaştırmada büyük rol üstlendiğini belirtir.

Masallar, eğitici kıymeti olan daha açık bir ifadeyle çocukların millî bir kimlik edinmelerinin yanında millî ve evrensel değerleri farkında olmadan benimsemelerini sağlayan anonim halk edebiyatı ürünleridir (Karatay, 2007: 474).

Dürüstlük, sabır, adalet, eşitlik, bağlılık gibi evrensel değerlerin kendilerini en güzel masalarda dile getirdiğini vurgulayan Yılmaz (2012: 300) masalların eğitimsel işlevlerinin

önemsendiğini de ifade etmiştir. Bununla birlikte masallar çocukların istenilen davranışları, değerleri, iletileri ve bilgileri kazanma sürecinde eğitimcilere yarar sağlayabilir.

Çetinkaya (2007: 31) dostluk, arkadaşlık, iyilik, yardımlaşma, dayanışma, paylaşma, birlik olma, özveride bulunma, aile ilişkileri gibi evrensel nitelik taşıyan durumlara hemen hemen bütün masalarda rastlandığını ifade eder. Çetinkaya'nın "evrensel nitelik taşıyan durumlar" sözüyle ifade etmek istediği evrensel değerler olsa gerektir.

Masal dünyasında iyiliklerin savunulup, iyilerin mükâfatlandırılıp, fertler arası sevgi ve saygıya değer verilip insani değerlere sadık kalınarak o değerlerin yaşandığını ve bunun neticesinde de toplumda ihtiyaç duyulan düzenin mücadelesi verilir (Öztürk, 1986: 131).

Tahiroğlu ve diğerlerine göre (2013: 483) masallar "çocuğa geçmişiyile ilgili bilgiler verdiği gibi millî eğitimin temel amaçları doğrultusunda birçok değeri de kendine has bir şekilde öğretmektedir. Masallar sayesinde çocuk kuru bir bilgi olarak karşısına çıkan iyilik ve kötülüğü, yardımseverliği, hoşgörüyü, arkadaşlığı vb. değerleri daha aktif bir biçimde öğrenmekte ve hayatında uygulamaktadır."

Adalet, merhamet, sadakat, cömertlik, ihanet gibi doğrudan doğruya insan karakterini yansıtan hususlar masalarda çok fazla işlenir (Bilkan, 2001: 27-28).

Bütün masalarda iyilik ve kötülüğün, güzellik ve çirkinliğin, zenginlikle yoksulluğun; bir başka deyişle olumlu ile olumsuzun mücadelesi anlatılır (Günay, 1987: 131).

Masalın çocuklar için bir eğlence konusu olan, adalet, doğruluk, iyilik, güzellik konularını ön planda tuttuğunu söyleyen Aras (1997: 42) gençler ve yetişkin insanlar için de terbiye edici bir özelliğe sahip olduğunu düşünür. Masalların efsane ve destanlar gibi milletin temel değerlerini oluşturan hasletleri ihtiva eden son derecede önemli eğitici ve öğretici bir rol üstlendiklerini de ekler.

Masalların yaşamın gerçeklerinden hareketle herkese ibret dersi verdiğini söyleyen Asutay (2013: 270-272) da masalarda mutlu sonlar olduğunu ve daima iyilerin kazandığını ve çoğunlukla alınması gereken bir dersin açıkça sergilendiğini belirtir. Masalarda alınması gereken derslerin sunulduğunu ve bu derslerin de genellikle insancıl ve evrensel değerlere uygun davranışlar olduğunun üstünde önemle durur.

İdeal toplum düzeninin oluşumunda kazanılmış değerlerin korunması, yaşatılması ve aktarılmasının ne denli önemli olduğunun ve toplumu oluşturan bireylere bu değerlerin kazandırılması gerekliliğinin üstünde duran Akkaya (2014: 314) değerleri kazandırırken de

muhtevası ve verdiği iletiler bakımından edebî türler arasında masalların önemli bir yere sahip olduğunun altını çizer. Masaların kişinin ait olduğu toplumla ve onun değer yargılarıyla bütünleşmesine, hayata olumlu bir gözle bakarak çevreye ve başkalarına duyarlı olabilmesine, iyi-kötü, hak-hukuk olgularını anlamlandırıp şekillendirmesine, duygu-düşünce dünyasını zenginleştirmesine katkı sağladığını da ekler.

Sever, Memiş, Sever. (2015: 248) masalları geçmiş ve gelecek arasındaki önemli bir köprü olarak görür. Masalları geçmişin davranış yapılarının - günlük yaşam işleyişi, aile yaşantısı, bayramları, düğünleri, büyükler ve küçükler arasındaki iletişim, eğitim şekilleri, yemek alışkanlıkları, çevre ilişkileri- sade bir dille anlatıldığı edebî bir ürün olarak nitelendirir. Masalların değerler eğitiminde bir araç olarak kullanılması gerektiğini de vurgular.

Masalların kültür aktarımındaki rolünü farklı açılardan değerlendiren Küçükbasmacı ve Öztürk (2011: 686) bu değerlendirmeden sonra makalenin sonuç bölümünde; inceledikleri masalların dinî, ahlaki ve toplumsal değerler (akraba ziyareti, vedalaşma, iyilik, kader inancı, iyilik, karşılıksız iyilik, iyi yürekli olmak, ellerini açıp Allah'a seslenmek, kâfir, kibirlenmemek, helal kazanç, merhamet etmek, zor durumda olana acıma, herkese saygı göstermek, kimseyi küçümsememek, komşuluk, empati, söz ve davranışların uyumu, teşekkür etmek, sıra gözetmek) aracılığıyla kültürlenme sürecine katkı sağlayacağını ifade etmektedirler.

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Her milletin eğitim sisteminin kendine has temeller üzerine kurulduğu ve millî bir özellik gösterdiği göz önüne alındığında değerler eğitiminin de milletimizin kültür kodlarını taşıyan masalar üzerinden verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmada, öğrencilerin temel dil becerilerini geliştirmek, kişisel, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmelerini sağlamak; millî, manevî, ahlaki, tarihi değerlere önem vermelerini sağlamak, millî duygu ve düşüncelerini güçlendirmek, Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımalarını sağlamak amacıyla "Gümüşhane ve Bayburt Masalları adlı eserde yer alan masalların değerler eğitimi açısından Türkçe Dersi 1-8. Sınıflar Öğretim Programı'ndaki hangi değerleri yansıtmaktadır?" sorusu araştırmanın problem cümlesini oluşturmaktadır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Günümüzün eğitim anlayışına göre masal çocuk eğitiminde önemli bir araçtır. Çocuk edebiyatının en ilginç ve renkli ürünleri arasında yer alan masallar, geçmişten günümüze kadar çocukların ilgisini çeken metinler arasında yer alır. Masallar, çocuğun duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmesinin yanında, ana dilinin öğretilmesi ve kullanılmasında da etkili bir araçtır.

Halk masalları bir millet için zengin hazinelerdir. Masal, dil araştırmacılarının da yararlandıkları bir kaynaktır. Anlatıcıdan bütün deyimleri, kelimeleri ve hatta ağız özellikleriyle olduğu gibi derlenmiş bir masalda dilbilimci pek çok yeni kelimeye ve bazı kelimelerin kök ve parçalarına da rastlayabilir.

Çocuklar için derlenen ve yazıya geçirilen masalların küçük çocukların dikkatini ve ilgisini çektiği için açık bir anlatım, basit ve kısa cümlelerle yazılması gerekmektedir. Edebi değer taşıyan, içerisinde olumsuz örnekler olmayan ve çocuk hayalini zenginleştiren masallar çocuk eğitimini olumlu etkiler.

Masallar, insanların tecrübe, algı ve özlemlerini ifade eder. Çevremize dikkatle baktığımızda, masalların her an gerçek hayatta tekrar edildiğini görürüz. Onları cazip kılan, aslında gerçekçi oldukları hâlde, anlatımlarının fantastik oluşudur.

Masallar öğrencinin dil hazinesi gelişmesinde de önemli bir rol oynar. Kahramanı çocuk ve hayvan olan masallarla, hoş vakit geçiren ve hayal dünyasının gıdasını alan çocuk anlama ve anlatma beceri ve davranışlarını gerçekleştirir.

Bu araştırmanın amacı, Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'nun "Gümüşhane ve Bayburt Masalları" adlı eserinde yer alan 70 masalın Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan değerler sınıflandırmasına göre Gümüşhane ve Bayburt Masallarının değerler eğitiminde kullanılabilirliğini araştırarak değer öğretiminin bir kültür unsuru olan masallar üzerinden gerçekleştirilmesinin önemini vurgulamaktır.

Gümüşhane ve Bayburt Masallarının değerler eğitiminde kullanılabilirliğinin belirlenmeye çalışıldığı bu araştırmanın sonuçları, değerler eğitiminin Gümüşhane ve Bayburt Masalları adlı eserde yer alan masallar üzerinden verilmesinin mümkün olup olmadığını ortaya koyacaktır. Araştırma neticesinde bugüne kadar yöresel masallar özelinde değerler eğitimiyle çok az çalışma yapıldığı görülmüştür. Yapılan bu çalışma, yöresel masallar özelinde değerler eğitimi konusu çalışacak olanlara yardımcı olup başka çalışmaların da ortaya çıkmasını kolaylaştıracaktır. Bu araştırma bittikten sonra incelenen masalların değerler

eğitiminde kullanılmasının doğru olup olmadığına ilişkin yeni bilgiler edinileceği kuvvetle muhtemeldir.

Elbir ve Bağcı'nın (2013: 1324) makalelerinde yer alan “Değerler eğitimi konu alan çalışmalara bakıldığında yapılan çalışmaların çoğunun yabancı menşeli olduğu anlaşılmaktadır. Değer kavramının millî özellikler de taşıdığı göz önünde bulundurulduğunda bu alanda boşlukların bulunduğu anlaşılmaktadır.” ifadeleri de bu alanda önemli bir boşluk olduğunu kanıtlayıcı niteliktedir. Değerler eğitiminde millî şuuru yansıtan masal metinlerinin kullanılabilirliğinin araştırılacağı bu çalışmanın da bu boşluğu dolduracak yayınlar arasında yer alması beklenmektedir.

1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu çalışma, Prof. Dr. Saim Sakaoglu tarafından yayınlanan Gümüşhane ve Bayburt Masalları adlı eserinde yer alan yetmiş masal ile sınırlıdır.

1.4. TANIMLAR

Eğitim: “Bireylerin, zihinsel, bedensel, duygusal, toplumsal yetenek ve davranışlarının istenilen bir doğrultuda geliştirilmesi; kişiye, belli amaçlara yönelik yeni kabiliyetler, davranışlar ve bilgiler kazandırılması sürecindeki çalışmaların bütünüdür” (Akyüz, 2012: 2).

Değer: “İnsanın hayata dair karar vermesinde, gelişen olaylar karşısında yorum yapmasında, çevresinde kendini etkileyen durumlar hakkında hüküm vermesinde ona yol gösteren, dayanak sağlayan inanış unsurlarıdır” (Bulut, 2011: 21).

Değerler Eğitimi: “Değerler eğitimi, değerler ve/veya değerleri geliştirme veya gerçekleştirme süreci konusunda öğretim için açık bir girişimdir” (İşcan, 2007: 30).

Masal: “Nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız; tamamıyla hayal ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatıdır” (Boratav, 1995: 75).

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL/KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR

Bu bölümde, araştırmanın temelini oluşturan kavramsal çerçeveye ait literatür taraması sonucu elde edilen bilgilere yer verilmiştir.

2.1. DEĞER

Son yıllarda önemi ciddi anlamda artan, farklı çalışmalara konu olan değer kavramı hakkında farklı tanımlar ortaya konulmuştur. Değerler eğitiminin ne kadar önemli olduğunu anlayabilmek için evvelâ değerlerin ne olduğunu, yaşantımıza ve davranışlarımıza nasıl yansıdığını bilmek gerekmektedir.

“Değer” Türkçe Sözlükte şöyle yer almıştır:

1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet.
2. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, kıymet, paha, valör.
3. Üstün nitelik, meziyet, kıymet.
4. Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse.
5. Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey.
6. Bir değişkenin veya bilinmeyenin sayı ile anlatımı.

7. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” (Türk Dil Kurumu, 2011: 607)

Yaman’a göre (2012: 18) “Değer insanı değerli kılan, sahip olduğu üstün nitelikler ve sahip olduğu donanımlardır”. Güngör’e göre (1996) ise “Değer hükmü, bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğunu belirten ifade ise, değer de bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır” (Akt: Dilmaç, 2012: 1).

Bulut’a göre (2011: 21) ise “Değer; insanın hayata dair karar vermesinde, gelişen olaylar karşısında yorum yapmasında, çevresinde kendini etkileyen durumlar hakkında hüküm vermesinde ona yol gösteren, dayanak sağlayan inanış unsurlarıdır”

Znaniecki, değer kavramını sosyal bilimlere ilk defa kazandıran kişidir. Ona göre değer kelimesi, Latince’deki güçlü olma veya kıymetli olma anlamlarına sahip “valere” kelimesinden gelmektedir (Bilgin, 1995: 83).

Değerler, insanların herhangi bir olay veya varlığa verdiği önemi ve bakış açısını yansıtan, benimseme esaslı, davranışlara yön verebilen, estetik, ahlaki, sosyal ve psikolojik boyutlu kanaat ve inançlar bütünüdür (Yeşil ve Aydın, 2007: 70).

Değerlerin insan hayatında uyarıcı ve harekete geçirici bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Zira Ulusoy ve Dilmaç (2015: 16) da değerleri insanların davranışlarına yön veren inançlar bütünü olarak ifade ederler ve değerlerin insanı insan yapan özelliklere sahip olduğunu, insana özgü temel özellikleri içinde barındırdığına dikkat çekerler.

Sonuç olarak yukarıda değerlerle ilgili tanımlar incelendiğinde, değerlerin bakış açımıza, yaşantımıza, davranışlarımıza olumlu olarak yön veren manevi olgular olduğunu söylenebilir.

2.1.1. DEĞERLERİN ÖZELLİKLERİ

Değer kavramının belki de en tipik özelliği, insana has olan tecrübeler sonucu kazanılıyor oluşudur. İnsandan başka değer üretebilecek bir varlık bulunmamaktadır (Tozlu, 1992:52). İnsana özgü özellikler olan değerler bir anlamda hayatın gayelerini oluşturmaktadır (Güngör, 2000: 84). Bireyleri belirli amaçlar doğrultusunda harekete geçiren değerlerin önemli bir özelliği, kalıtsal olarak doğuştan getirilmeyip yaşam içerisinde tecrübe ve birikimler doğrultusunda kazanılmasıdır (Yeşil ve Aydın, 2007: 71).

Değerlerin özellikleri şu şekilde özetlenebilir (Schwartz, 1992: 4):

1. Coşku ile birlikte bulunan değerler, paylaşırlar, soyutlanabilirler, kalıcıdır.
2. Değerler, bir tercih ve inançlardır.
3. Değerler, cemiyetlerin ve kişilerin benimsediği birleştirici olgulardır.
4. Bireylerin iyiliği için ve toplumun sosyal gereksinimlerinin yerine getirildiği düşünülen ölçütlerdir.
5. Daha soyut ve genel bir vasıf taşıyan değerler, normlardan bu yönüyle ayrılır. Değer, normu da bünyesinde barındırır.
6. Değerler yalnızca bilinç değil, duygular ve heyecanlar ile ilgili yargılardır. Yani değerler hem zihinsel (arzu ve eylem yönüyle) hem de hissi-duygusal yönü belirten ifadelerdir.
7. Değerler, inançlardır. Fakat tamamen nesnel, duygusuz bir fikir niteliği taşımazlar; etkin olduklarında duygular ile iç içe geçerler. Kısaca, bireylerin şahsiyet yapısına uyum gösterirler. Bunun doğal neticesi olarak da değerler, bireylerin şahsiyetinin bir parçası görünümünde olurlar.

8. Değerler, kişilerin gayeleri ve bu gayelere ulaşmada etkisi bulunan davranış biçimleriyle ilişkilidirler.
9. Değerler, özgül davranış ve durumların üstündedir. Misal olarak, itaatkârlık değeri, okulda ya da işte, aileyle, arkadaşlarla veya yabancı insanlarla olan ilişkilerin tamamında geçerlidir.
10. Değerler, inançların, olayların ve davranışların tercih edilmesini veya değiştirilmesini, yönlendiren standartlardır.
11. Değerleri sahip oldukları önem ölçüsünde kendi aralarında sıralamak mümkündür. Sıralanmış bir değerler kümesi, değer önceliklerini belirleyen bir sistemi meydana getirir. İnsan yaşamına etki eden ve önem atfedilen düşünceler değerlerdir.
12. Değerler, kültürel olarak şekillendirilmiştir. Aynı zamanda kültür üzerinde de yönlendirici bir etkiye sahiptir. Bu açıdan değerler, belli bir kültürün gelişim sürecinde şekil almaktadır. Bu da genel manada sembol, moral ve estetik normlar, davranış biçimleri halinde belirginleşir. Bu yönüyle değerler kültürün esasını oluşturmaktadır.

Yukarıda sıralanan özelliklere baktığımızda değerlerin; birey ve toplum hayatının vazgeçilemeyecek kadar ayrılmaz bir parçası oldukları; birey ve toplumun bütün tutum ve davranış kalıplarının şekillenmesinde, güçlenmesinde ve yönlenmesinde belirleyici bir katkı sağladığı, insana has olmasından dolayı bireyi ve toplumu var eden özellikleri içerisinde barındırdığı, öğrenilerek kazanılabildiği söylenebilir.

2.1.2. DEĞERLERİN İŞLEVLERİ VE ÖNEMİ

Hayatımızın karar mekanizması içerisinde yer alan değerlerin önemli özellikleri ve bu özelliklere bağlı olarak birçok işlevi vardır. Özensel (2003: 231) değerlerin işlevlerini şu şekilde açıklamıştır:

1. Sosyal değerler, temel seçici uyumun standardıdır. Yani bu bağlamda değerler, bilinçli ve amaçlı davranışın genel ölçütüdür. Bu bakımdan değer, sosyal eylemde bulunan bir kişinin sosyal olarak kabullenebilen olgu ve istekleri için temel atf noktası görevini görmektedir.
2. Değerler, kültürel olarak şekillendirilmiştir ve aynı zamanda kültür üzerinde de yönlendirici olarak etki etmektedir. Bu bakımdan değerler, belli bir kültürün gelişme süreci içinde şekil almaktadır. Bu da genel olarak sembol, moral ve estetik normlar, davranış şekilleri olarak belirginleşir. Bu açıdan değerler, kültürün esasını oluşturmaktadır.

3. Değerler, insanlarla özdeşleşmiştir. Yani sosyalleşme sürecinde değerler, kişiler tarafından öğrenilmekte ve üstlenilmektedir. Kısaca, kişinin şahsiyet yapısına entegre olmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak değerler, kişinin şahsiyetinin bir parçası olarak görülmektedir.

4. Değerler, sosyal bir boyuta sahiptirler. Yani değerler, hem zihinsel (arzu ve eylem boyutunu belirten) hem de hissî-duygusal yönü belirten ifadelerdir.

Ulusoy ve Dilmaç (2015: 78) toplumların varlığını sürdürebilmesi için gerekli bazı toplumsal normlardan bahseder. Bu normların başında toplumsal değer yargıları gelmektedir. “Değer yargıları toplumun var olma nedenleri arasında gösterilen temel yaşam fonksiyonlarıdır”

“Genel olarak değerlendirilecek olursa değerler hem kişilerin hem de toplumdaki sosyal kontrol mekanizmalarının kaynağıdır. Kişilerin bireysel olarak olay ve durumlara yönelik yaklaşımlarında, kişiler arası ilişkileri düzenleyip, karar verme, seçme, değerlendirme süreçlerinde ölçüt oluştururlar. Bu yönleriyle değerler bireylerin hayatında düzenleyici ve yönlendirici işlevlere sahip güçlü bir olgudur”(Demir ve Özdemir, 2013: 58-59).

Değerler bireylerin, ailelerin ve eğitimcilerin karar vermelerine yardımcı olur ve onları destekler. Zira değerleri ve amaçları hakkında farkındalık sahibi olan kişiler hızlı ve doğru karar verirler. Sağlam bir değerler bütününe sahip olmak mutluluğun en önemli kaynağıdır. Bundan dolayı değerler konusunun eğitim- öğretimde ön planda tutulması son derece önemlidir.

2.1.3. DEĞERLERİN SINIFLANDIRILMASI

Değerler ve değerler eğitimi konusuna sistematik yaklaşmak gerekmektedir. Bunun önemli adımlarından biri de değerlerin sınıflandırılmasıdır.

Alanyazın incelendiğinde, değerler hakkındaki sınıflamalarda Spranger, Schwartz ile Rokeach’ın değer sınıflamalarının öne çıktığı gözlenmektedir (Yiğittir, 2012: 3). Aşağıda bu sınıflamalarla ilgili kısa bilgiler verilmiştir.

2.1.3.1. Spranger Değer Sınıflandırması

Spranger’in değer sınıflaması (1928), kişilerin bireysel ve kişiliğin baskın değerlerine ilişkin ilk defa sınıflama yapmıştır. Spranger, çalışmasında deneklerin her birinde hâkim olan değere göre şahsiyet tiplerine ayırmaya çalışmış ve herkesin altı temel değer tipinden birine girebileceğini söylemiştir (Türkyılmaz, 2012: 67)

Spranger'e ait değer gruplarının açıklamaları Tablo 2.1'de belirtilmiştir (Akbaş, 2004: 54; Engin, 2014: 30):

Tablo 2.1. Spranger'e Göre Değerlerin Sınıflandırılması

Bilimsel Değerler	Asıl olan gerçek, bilgi, muhakeme ve eleştirel düncedir. İnsanın bilimsel değeri, onun akılcı, entelektüel ve deneysel oluşundan kaynaklanmaktadır.
Ekonomik Değerler	Mühim olan şey yararlılık ve pratiklidir. Ekonomik değerlerin hayatta önemli bir yeri vardır.
Estetik Değerler	önemli olan uyum, form ve simetridir. Kişi; hayatı, olayların bir çeşitliliği olarak algılar. Sanat toplum için zorunluluk olarak kabul edilir.
Sosyal Değerler	Esas olan başkalarını sevmeye, yardım ve bencil olmamaktır. İnsan sevgisi en yüksek değerdir. Kişi sevgisini insanlara sunar. Sempatik ve naziktir. Bencil davranışlar sergilenmez.
Politik Değerler	Bireysel g, etki ve şöhret her şeyin üstündedir. Esası güce dayalıdır.
Dini Değerler	Kâinatı bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun btnlğine bağlar. Dini uğruna dünyevi hazlardan vazgeçer.

2.1.3.2. Schwartz Değer Sınıflandırması

Schwartz (1992: 1) değerleri, nesnelere özgü nitelikler olmasından ziyade bir lt olarak kabul ettiğini ifade etmektedir. Schwartz değerleri; birey ve toplum düzeyini esas alarak grupta yapmış, bireysel ve kültürel olmak üzere iki düzeyde ele almıştır. Bireysel düzeyde, kişiyi yönlendiren değerler arasındaki güdüsel ilişkilerin, kültürel düzeyde benzer özellikleri göstermemeye ihtimalinin bulunması, bu iki düzey arasında yapılan ayırımın sebebidir (Yazıcı, 2006: 502-503).

Schwartz'ın temellendirdiği kurama göre, bireysel düzeydeki değerleri birbirinden ayıran en önemli özellik, ifade ettikleri güdüsel amaç tipinden kaynaklanır. Bu nedenle bütün toplumlarda görülme ihtimali yüksek olan değerler, insan doğasının evrensel gerekliliklerini bilinçli amaçlar şeklinde simgeleyen değerler olarak görülmektedir (Kuşdil ve Kağıtbaşi, 2000: 61).

Schwartz'ın bireysel düzeyde ifade ettiği değer tipleri, örnekleri ve kaynakları bakımından ayrıntılı olarak ifade edilerek Tablo 2.2'de belirtilmiştir (Schwartz, 1994: 22):

Tablo 2.2. Schwartz 'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması

Değer Grupları, Açıklamalar	Örnek Değerler	Kaynaklar
Güç: Toplumsal statü ve prestij, insanlar ve kaynaklar üzerinde baskı ve denetim gücü.	Sosyal güç ve otorite sahibi olmak, varlıklı olmak, toplumdaki görünümünü muhafaza etmek.	Etkileşim, Grup
Başarı: Sosyal standartları temel alan bireysel başarı yönelimi.	Muktedir olmak, başarılı olmak, hırslı olmak, sözü geçen birisi olmak.	Etkileşim, Grup
Hazcılık: Bireysel memnuniyet, hazza yönelim ve kendini duygusal olarak yüceltme.	Hayattan zevk alma, memnuniyet.	Organizma.
Uyarılım: Heyecan, yenilik arayışı ve hayata meydan okuma.	Değişken bir yaşam tarzı, hayata meydan okuyan ve heyecanlı bir yaşam.	Organizma.
Öz yönelim: Eylem ve düşüncede bağımsızlık, seçme, yaratma ve keşfetme.	Meraklı ve yaratıcı olmak, Kendi hedeflerini belirleyebilmek, özgür ve bağımsız olmak.	Organizma, Etkileşim.
Evrenselcilik: Tüm insanlığın ve doğanın refahı için anlayışlı, toleranslı ve korumacı olmak.	Gönlü geniş olmak, erdemli olmak, Sosyal adalet ve eşitlik, barış içinde bir dünya istemek.	Grup ve Organizma.
İyilikseverlik: Kişinin yakın olduğu birey bireylerin iyiliğini koruması ve geliştirmesi.	Dürüst ve yardımsever olmak, Adil ve bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk bilincinde olmak.	Organizma, etkileşim, grup.
Geleneksellik: Geleneksel kültür ya da dini inanış ve törelere saygıyla bağlılık.	Alçakgönüllü olmak, dindar olmak, hayatın getirdiklerini kabul etmek, geleneklere bağlı olmak.	Grup
Uyma: Başkalarını üzmesi ve zarar vermesi mümkün, toplumsal beklentilere aykırı eylem ve dürtülerin sınırlandırılması.	Kibarlık, itaat, ebeveynlere ve yaşlılara saygı gösterme, kendini kontrol edebilme.	Etkileşim, Grup.
Güvenlik: Toplumun, mevcut ilişkilerin ve bireysel güvenliğinin, huzurun sürekliliği.	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin devamını arzulamak, temiz olmak, aile emniyeti, iyiliğe karşılık vermek.	Organizma, Etkileşim, Grup.

2.1.3.3. Rokeach Değer Sınıflandırması

Değerlere ilişkin bir diğer sınıflama yapan kişi de Rokeach'dır. Rokeach yaptığı sınıflamada değerleri amaç ve araç değerler olarak iki gruba ayırmıştır. Bu ayrımın sebebinin, bireylerin sahip olduğu değer sayısının, onun biyolojik veya sosyal anlamda bir araya getirdikleri ve gereksinimleriyle eşit ya da sınırlı olduğunun düşünülmesidir (Fırat, 2007: 65).

Amaç ve araç değerlerin muhtevası ve özellikleri şu şekildedir (Engin, 2014: 31; Göldağ, 2015: 108):

Amaç Değerler: Amaç değerler, bireylerin yaşama hedefleriyle alakalı olan değerleri ifade etmektedir. Rahat ve huzurlu bir hayat, toplumun onayladığı bir yaşam tarzı, bu hedeflere ve amaç değerlere örnek olarak verilebilir. Amaç değerlerin, bireysel ve toplumsal yönü bulunmaktadır. Bunlar, varılması beklenen hedefle alakalı kişilerin bireysel tercihlerini yansıtır. İnsanlar bu gayelerine erişmek için ister bireysel, ister toplumsal, isterse de her ikisini de kapsayan inanç tercihlerinde bulunabilirler. Örneğin; bir kimse ahiret hayatında mutlu olabilmek ve kendisine saygı duyulmasını beklemek gibi bireysel bir inancı benimserken, başka bir birey güvenli, barışın hâkim olduğu ve özgür bir dünya gibi toplumsal bir inancı benimseyebilir.

Araç Değerler: Araç değerler, insanların yaşamlarıyla alakalı hedeflere erişebilmesine yardımcı olan değerlerdir. Bu değerler, hedefleri gerçekleştirebilmek için bireylerin inançlarını yansıtır. Hırslı, neşeli, sorumlu, sevecen, hoşgörü sahibi, bağımsız olma değerleri, araç değerlere örnek olarak verilebilir. Araç değerlerin ahlaki boyutu ağır basmaktadır. Ahlaki değerlerin zedelenmesi durumunda vicdan azabı ve utanma duygusu gibi araç değerler ortaya çıkabilmektedir. Sevecen olma, dürüst ve affedici olmak gibi araç değerler, yaşamın gayesinden daha çok, toplum içinde yaşayan insanların davranışlarıyla ilgilidir. Mantıklı ve entelektüel olma, geniş bir hayal gücü gibi araç değerler ise aynı zamanda bireylerin yeterlilikleri ile de alakalıdır.

Rokeach, tüm dünyadaki insanların 36 ana değeri paylaştığını belirtirken bu değerlerin göreceli önemi üzerinde anlaşmanın sorunlu olmadığını, bu değerlerin öneminin bireylere göre değişebileceğini ifade etmiştir (Izgar, 2013:29). Amaç ve araç olma sınıflamasına göre Rokeach'ın bu 36 değeri Tablo 2.3'te belirtilmiştir (Izgar, 2013: 30; Engin, 2014: 31-32; Göldağ, 2015: 109).

Tablo 2.3. Rokeach'a Göre Değerlerin Sınıflandırılması

Amaç Değerler	Araç Değerler
Zengin, rahat bir yaşam	Tutkulu ve sıkı çalışma
Heyecan dolu bir yaşam	Geniş görüşlü olma
Başarı duygusu ve sürekli katılım	Muktedir olma
Barışın hâkim olduğu bir dünya	Memnun olma
Güzellikle dolu bir dünya	Temizlik
Eşitlik	Cesaret
Ailenin Güvenliği	Bağışlama
Özgürlük	Yardımsızlık
Mutluluk	Dürüstlük
İç huzur	Hayalcilik
Olgun sevgi	Bağımsız olma
Ulusal güvenlik	Entelektüellik
Memnuniyet	Mantıklı olma
Korunan Ebedi Hayat	Sevecenlik
Kendine Saygı	İtaatkar olma
Sosyal kabul	Kibarlık
Gerçek dostluk	Sorumluluk sahibi olma
Bilgelik	Kendi kendine kontrol

Tablodan da görüleceği üzere “amaç değerler” yaşamın temel değerlerini; bu amaç değerlere ulaşmada kullanılacak davranış türleri ise “araç değerleri” ifade etmektedir (Engin, 2014: 31).

2.1.4. DEĞERLER EĞİTİMİ

Değerler eğitimi, uluslararası alanyazında ahlak, karakter, vatandaşlık ve yurttaşlık eğitimi gibi diğer formlarının yanı sıra cinsel eğitim, uyuşturucu, alkol kullanımına ilişkin sosyal sorunları ele almak için dünya çapında son dönemlerde yeniden ilgi odağı olmuş bir eğitim programı olarak tanımlanmaktadır (Lovat ve Clement, 2008: 273). Burada görüldüğü

gibi uluslararası alanyazında “değerler eğitimi”, karakter eğitimi, vatandaşlık eğitimi, ahlaki eğitim ve toplumsal eğitim gibi farklı boyutları kapsamaktadır.

“Değerler eğitimi, değerler ve/veya değerleri geliştirme veya gerçekleştirme süreci konusunda öğretim için açık bir girişimdir” (İşcan, 2007: 30). Bu tanımlamalardan anlaşılacağı üzere değerler eğitimi kavramı daha çok karakter ve evrensel erdemleri kazandırmayı vurgulamaktadır.

Değerler eğitiminin amacı, bütün insanlığın ortaklaşa sahip olduğu evrensel değerlere vurgu yaparak iyi karakter örnekleri sergileyen, ahlâkî değerlere sahip, sorumluluk duygusu içinde hareket eden vatandaşlar ortaya çıkarmaktır (Altan, 2011: 55).

Değerler eğitiminde amaç çocuğun sadece akademik değil sosyal yönden de eğitilmesidir. Çocuklara ahlaki açıdan neyin doğru neyin yanlış olduğu hakkında bilgiler verilmelidir. Eğitim nasıl ailede başlar ve okulda devam ederse; değerler eğitimi de aynı şekilde ailede başlar ve okulda devam eder.

Artık okullarımızda akademik başarı kadar, çağdaş hayatın vazgeçilmezi haline gelen dürüstlük, saygılı olma, ahlaki değerlere uyma, rahat iletişim kurma, insan ilişkilerine özen gösterme, nezaket kurallarına uyma, inisiyatif kullanma, iş disiplini, temizlik, düzen vb. kavramlar ön plana çıkmaktadır. (Aydın ve Gürler, 2012: 46).

Değerler eğitimi tek başına bireyde var olan bütün istenmeyen davranışları ortadan kaldırmada yeterli gelmeyebilir. Bununla birlikte bireyi istenilen yönde yetiştirme konusunda çok önemli bir yere sahip olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Değer eğitimi doğru zaman ve yöntemlerle bireyin karakter gelişimini sağlamada ve pozitif yönde etkilemede yardımcı rol üstlenir. (Bulut, 2011: 25). “Toplumda yaşanan ve yaşanabilecek sorunların, çözümlerin ortadan kaldırılması için o toplumdaki bireylerin, başta hoşgörü olmak üzere gerekli değerleri kazanmaları gerekmektedir. Bireylere verilecek olan değer eğitimi, bireylerin mutluluğuna, toplumsal huzura, toplumlar arası ilişkilere, barışa, genel olarak insanlığa daha iyi bir geleceğin sunulmasına katkıda bulunacaktır” (Kolaç, 2010: 195-196).

Son yıllarda ülkemizde ve okullarımızda sıkça bahsedilmeye başlanan değerler eğitiminde öğretmenlere insanı insan yapan özelliklerin öğrencilere aktarılması görevi düşer. Bu değerlerin öğrencilere aktarılmasında öğretmenlerin en büyük yardımcısı da edebi metinlerdir.

2.1.5. OKULDA DEĞERLER EĞİTİMİ

Değerlerin yaşantımızdaki etkilerine bakıldığında değerler eğitiminin oldukça önemli olduğunu bir kez daha anlaşılmaktadır. Bu kadar önemli olan bir konunun da elbette rastgele değil sistematik bir eğitim aracılığıyla öğrencilere aktarılması gerekmektedir.

Ulusoy ve Dilmaç'a göre (2015: 83) "İnsanlar değer yargılarına göre düşünür ve değer yargılarına göre hareket ederler. Bireyin değer sisteminin gelişimi aile yaşantısı içinde başlar ancak sosyal yaşantısının büyük bir bölümünü oluşturan okul bu gelişimde çok büyük bir öneme sahiptir. Bazı değerlerin öğrenilmesinde okulun önemi aileye göre daha fazladır. Hoşgörü, sevgi, kendine, başkalarına ve çevreye saygı, dürüstlük, yardımseverlik, adil olma, sorumluluk vb. değerlerin kazanılmasında okul ve öğretmenlerin sorumluluk ile rolü aileye göre daha fazladır."

Değerler eğitiminin öneminin farkına varılmasıyla birlikte okullarda da değerler eğitimiyle ilgili projeler başlatılmıştır. Okullardaki değerler eğitiminin amacı öğrencilerde sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik oluşturmaktır (Aydın, 2010: 17).

Okullarda başlatılan bu değerler eğitimiyle ilgili projeler ve etkinlikler yapılmaktadır. Edebi eserlerin de yapılan bu etkinliklerde ve projelerde kullanılabileceği düşünülmelidir. Karakter eğitimine yardımcı olması bakımından özellikle masal kitaplarının değerler eğitiminde okuma metinleri arasında kesinlikle yer almalıdır.

2.1.6. TÜRKÇE DERSİ 1-8. SINIFLAR ÖĞRETİM PROGRAMINDA DEĞERLER EĞİTİMİ

Milli Eğitim Bakanlığı 2006 yılında yayımlanan öğretim programlarından sonra 2015, 2017, 2018 ve son olarak 2019 yılında program geliştirme faaliyetlerinin bir sonucu olarak Türkçe Dersi Öğretim Programı (1-8. Sınıflar) yayımlamıştır.

Öğretim programları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan "Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları" ile "Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri" esas alınarak hazırlanmıştır.

Eğitim ve öğretim programlarıyla sürdürülen tüm çalışmalar; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde birbirini tamamlayıcı bir şekilde aşağıdaki amaçlara ulaşmaya yöneliktir:

1. Okul öncesi eğitimi tamamlayan öğrencilerin bireysel gelişim süreçleri göz önünde bulundurularak bedensel, zihinsel ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek

2. İlkokulu tamamlayan öğrencilerin gelişim düzeyine ve kendi bireyselliğine uygun olarak ahlaki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde, öz güven ve öz disipline sahip, gündelik hayatta ihtiyaç duyacağı temel düzeyde sözel, sayısal ve bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri ve estetik duyarlılığı kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak sağlıklı hayat yönelimli bireyler olmalarını sağlamak

3. Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak

4. Liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak. (MEB, 2019: 3)

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

- dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi,
- Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması,
- okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının;
- duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,
- okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması,
- duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması,

- bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi,
- basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi,
- okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması,
- millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,
- Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır (MEB, 2019: 8).

En son yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programında diğer programlardan farklı olarak *değer ve değer eğitimi* programın ana odağını oluşturmuştur. Millî Eğitim Bakanlığı 2019'daki Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda "Değerlerimiz" başlığı altında şu ifadelere yer vermiştir:

"Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünüme ve yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır.

Bir toplumun geleceğinin, değerlerini benimsemiş ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren insanlarına bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Bundan dolayı eğitim sistemimiz her bir üyesine uygun ahlaki kararlar alma ve bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket eder. Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir. Eğitim sistemi değerleri kazandırma amacı çerçevesindeki işlevini, öğretim programlarını da kapsayan eğitim programıyla yerine getirir. "Eğitim programı"; öğretim programları, öğrenme öğretme ortamları, eğitim araç gereçleri, ders dışı etkinlikler, mevzuat gibi eğitim sisteminin tüm unsurları göz önünde bulundurularak oluşturulur. Öğretim programlarında bu anlayışla değerlerimiz, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemiştir. Tam aksine bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olan değerlerimiz, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır.

Öğretim programlarında yer alan “kök değerler” şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır.” (s. 4)

“Mevcut müfredatları da kapsayan geniş bir literatür taraması yapılmış, disiplin alanlarının her birinde kazanımlarla (eğitim öğretim hedefleriyle) ilişkilendirilerek öğrencilere aktarılması hedeflenen millî, manevi ve evrensel değerler 10 (on) ana başlık altında toplanmış, bu değerlere ilişkin tutum ve davranışlar belirlenmiştir” (MEB, 2017: 7):

Değerler	Değerlerle İlişkili Bazı Tutum ve Davranışlar
Adalet	adil olma, eşit davranma, paylaşma...
Dostluk	diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma...
Dürüstlük	açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...
Öz denetim	davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme...
Sabır	azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme...
Saygı	alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme...
Sevgi	aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma...
Sorumluluk	kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...
Vatanseverlik	çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme...
Yardımseverlik	cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma...

2.1.7. EDEBÎ ESERLERİN DEĞERLER EĞİTİMİNDEKİ ROLÜ

Birey okuma yazmaya başlamadan önceki dönemlerde kitaplarla tanışır. Yaşamının bir kısmı kitaplarla birlikte geçer. Edebiyat bireyin duyuşsal dünyasına hitap ettiği için duygu ve düşüncelerin aktarılmasında araç olarak kullanılabilir. Konusunu çoğunlukla insan yaşamından alan edebi metinler, değerler eğitimi açısından büyük bir öneme sahiptir.

Edebî eserlere, sadece edebiyat ve dil açısından veya edebiyat tarihindeki yeri bakımından değil bireye ne katkısı olduğu ve hangi değerleri barındırdığına da bakılmalıdır. Edebî eserler toplumların değer yargılarının oluşmasında önemli roller üstlenmişlerdir

(Öztürk, 2005: 43). “Her edebî eser, muhataplarına bir mesaj verir” (Yalçın ve Aytaş, 2014: 45).

Karatay’a göre (2011: 1405) ise; “Okuma alışkanlığı edinmenin yanında ortak bir duygu, düşünüş ve değer anlayışı geliştirmek ancak bu değerleri içeren edebî eserleri çocuklara sunmakla mümkündür. Bu tür niteliklere sahip olan eserler, çocukların sosyalleşme sürecinde edinmeleri gereken değerlerle onları karşılaştırabilir, onların karakter eğitimi ile ilgili toplumun beklentilerini karşılayabilirler. Bireylerin kendileri ve yaşadığı toplumla barışık olmalarını, başka kültürlerin farklılıklarına da hoşgörü ile bakmalarını sağlayabilir”.

“Edebiyat eserleri insana özgü bazı değer ve niteliklerin yerleşip kökleşmesi, toplumsal yaşamın ve çağın gerektirdiği değerlerin benimsenmesi yolunda önemli rol oynarken hem bireysel hayatla hem de toplumsal hayatla ilgili olarak iyiye, güzele ve doğruya yönelme yolunda telkinlerde bulunur ve insanları bunlar doğrultusunda eğitir” (Kavcar, 1982: 6-7).

Sonuç olarak edebi eserler estetik bir zevk uyandırmanın yanında eğiticilik unsuru ve bunun yanında değerlerimizi gelecek nesillere aktarma unsuru da bulunmaktadır. Bu eğiticilik ve gelecek nesillere aktarma unsurları göz önüne alındığında değerler eğitiminde edebi eserlerden yararlanmanın oldukça önemli olduğu görülmektedir.

2.2. MASALIN TANIMI

Masal, anonim halk edebiyatı ürünleri içerisinde en yaygın olan üründür. Bu ürünlere isim olarak verilen kelime Habeşçe “mesl”, Ârâmice “maslâ” ve İbranicedeki “masal”dan, Araplara “mesel, masal” şekli ile mukayese ve karşılaştırma manasıyla geçtikten sonra Türkçeye mal olmuştur (Elçin, 1993: 368)

Türk Dil Kurumu ise “Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî türdür” olarak ifade etmiştir (TDK, 2011: 1349).

Pertev Naili Boratav’a göre masal, “nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız; tamamıyla hayal ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatıdır” (Boratav, 1995: 75).

Sakaoğlu da (2012: 159) masalı, “kahramanlardan bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu hâlde dinleyicileri inandırabilen bir sözlü anlatım türü” şeklinde tanımlamıştır.

Başka bir tanımında ise N. Tezel masalı “olayların geçtiği yer ve zamanı belirli olmayan, peri, dev, cin, ejderha, arap bacı vb. gibi kahramanları belirli kişileri temsil etmeyen hikâye” (Tezel, 1985: 6) ifadesiyle tanımlanmıştır.

Esmâ Şimşek de (1990: 3) masalı “İçerisinde olağanüstü kahramanların ve hadiselerin geçtiği, klişe bir sözle başlayıp, yine klişe bir sözle biten, dinleyiciyi inandırmak gibi bir iddiası olmayan ve umumiyetle nesir şeklinde söylenen hayâl mahsulü türlerdir” şeklinde tanımlamıştır.

2.2.1. Masalların Kaynakları

Macar Türkolog, araştırmacı Ignács Kúnoş (2001: 94) masalları kaynak bakımından ikiye ayırmıştır: “...Bütün dünya masallarının iki aslı var: biri, Orta Asya’daki eski Hindistan’da, öbürü de her milletin kendisine ait düşüncesindedir.”

Masalların kaynakları ile ilgili farklı sınıflandırmaların olmakla birlikte bu sınıflandırmaları toplu bir şekilde Fransız halkiyatçısı Gedeon Huet tarafından yapılmıştır (Sakaoğlu, 2002: 51).

Sakaoğlu’nun belirttiği üzere Gedeon Huet tarafından yapılan sınıflandırma aşağıdaki gibidir:

- a. Tarih öncesi görüş (Kablettarih Nazariyesi)
- b. Tarihî görüş (Tarihî Nazariye)
- c. Etnografik Görüş (Etnografik Nazariye)

a. Tarih öncesi görüş (Kablettarih Nazariyesi)

Bu görüşü ileri sürenler, masalların kökenini Hint esatirinde (vedalarda) ararlar. G. Grimm ve Dasent bu görüşün savunucularındandır. Bu görüşü savunanlar mitoloji ve masal arasındaki benzerliğe dikkat çekerek masalların mitolojiden çıkmış olduğunu ileri sürerler (Sakaoğlu, 2012: 5).

b. Tarihî görüş (Tarihî Nazariye)

Bu görüş de kaynak olarak Hint’i kabul etmekle beraber, masalların bu sahada tarihî devirlerde teşekkül ve intişar ettiklerini ileri sürer. Bu sahada ilmî olarak ilk defa Sylvestre de Sacy uğraşır. Masalların kökeni olarak vedalar yerine Pançatantra kabul edilir. (Sakaoğlu, 2002: 51).

c. Etnografik Görüş (Etnografik Nazariye)

Bu görüşe göre masalları mitolojilerin değil medenî hayatın bakiyeleridir. A. Lang, E. Taylor, M. Lennon gibi etnograflar bu görüşün temsilcileridir. Bu görüş bütün insanların aynı süreçlerden geçerek bugünkü hâlini aldığını kabul eder. Masalların aynı hayal gücüne ve zevke sahip farklı kabilelerde aynı şekilde üretilebileceğine inanır (Sakaoğlu, 2002: 51).

2.2.2. Masalların Sınıflandırılması

Araştırmacılar uluslararası alanyazında yer alan kataloglarda masalları çeşitli gruplara ayırmışlardır. Masal tasnifi denemelerinin ilki Antti Aarne'ye aittir. Masallara numara vererek işe başlayan Aarne, 1910 yılında FFC serisinden yayınlanan “Verzeichnis der Marchentypen (Masal Tipleri Dizini)” adlı masal tipleri kataloğunda masalları üç ana başlık altında sınıflamıştır. (Ekici, 2012: 67).

I. Hayvan Masalları (1-299)

II. Günlük (Asıl) Masallar (300-199)

III. Anekdotlar ve Şakalar (1200-1999)

Masal sınıflandırmasıyla ilgili en yaygın tasniflerden biri de Stith Thompson'a aittir. Thompson'un genel kabul gören ve bugün hâlâ uygulanmakta olan beşli sınıflandırması aşağıdaki şekildedir:

I. Hayvan Masalları: 1-299

II. Asıl Halk Masalları: 300-1199

III. Güldürücü Hikâyeler, Nükteli Fıkralar: 1200-1999

IV. Zincirlemeli Masallar: 2000-2399

V. Sınıflamaya Girmeyen Masallar: 2400-2499 (Sakaoğlu, 2002: 55).

Türk masallarının sınıflandırılması üzerinde çalışan Wolfram Eberhard-Pertev Nâili Boratav, “Typen Türkisher Volksmarchen” Türk Masalları Tip Kataloğunu yayımlamışlardır. 378 Türk masal tipini ihtiva eden bu çalışma Türk masal motiflerini ve tiplerini sınıflandırarak tanıtmak yanında diğer milletlerin masal motif ve tipleriyle karşılaştırılmasına imkân sağlamıştır (Günay, 1998: 427). Ancak Boratav (1995: 106-107) katalog yayına verildikten sonra derlenen masallar arasından yeni tiplerle karşılaştığını; örneğin Az Gittik Uz Gittik masal kitabında yayımladığı “Göğsü Kınalı Serçe” masalının bahsedilen katalogda yer almadığını söylemiştir.

TTV’de masallar 23 başlık altında toplanmıştır. Aşağıda bütün bölümler içine aldıkları masal sayılarıyla beraber Tablo 2.4’te verilmiştir:

Tablo 2.4. Eberhard-Boratav Tip Tasnifi

Masal Tipi	Tiplerin Numara Aralığı ve Sayısı
Hayvan Masalları:	1-22 (22 tip)
Hayvan – İnsan:	22-33 (11 tip)
Hayvan veya Bir Ruh Bir İnsana Yardım Eder:	34-82 (49 tip)
Tabiatüstü Bir Ruh veya Hayvanla Evlenme:	83-109 (27 tip)
İyi Ruhla veya Evliyalarla Yaşama:	110-122 (13 tip)
Kaderin Hâkimiyeti:	123-142 (20 tip)
Rüya:	143-145 (3 tip)
Kötü Ruhlarla Yaşama:	146-168 (23 tip)
Sihirbazlar:	169-184 (16 tip)
Bir Kız Sevgili Bulur:	185-196 (12 tip)
Bir Erkek Sevgili Bulur:	197-222 (25 tip)
Fakir Kız Zenginle Evlenir:	223-238 (16 tip)
Kıskançlık ve İftira:	239-255 (17 tip)
Hor Görülen Koca Kahramandır:	256-258 (3 tip)
Zina ve Baştan Çıkarma:	259-280 (22 tip)
Acayip İcraat ve Olaylar:	281-289 (8 tip)
Acayip Davalar:	289-301 (13 tip)
Realist Masallar:	302-310 (9 tip)
Acayip Tesadüfler:	311-316 (6 tip)
Komik Hikâyeler:	317-322 (6 tip)
Aptal ve Tembel Erkekler ve Kadınlar	323-338 (16 tip)

Hırsız ve Dedektif	339-349 (11 tip)
Akıllı, Hilekâr veya Cimri Erkek ve Kadınlar	350-378 (29 tip)

2.2.3. Türk Masalları

Sözlü geleneğin ürünü olan masallar toplum içinde eğitim aracı olarak kullanılmıştır. Okur-yazar sayısının çok az olduğu hatta hiç olmadığı dönemlerde ve yerlerde insanlar masalarda verilen mesajlarla hayatlarına yön verebilmişlerdir. Masallar toplumların yaşayışlarına göre şekillendiği gibi toplumların yaşayış biçimlerini de şekillendirmiş ve zaman içerisinde değişikliklere uğrayarak nesilden nesile aktarılmıştır.

Saim Sakaoglu (2002: 37-38) Türk masalları üzerine yayımlanmış en eski derlemenin Fransa Kralı 16. Lui'nin mütercim ve sekreteri olan M. Digeon'a ait olduğunu belirtir. İki cilt olan Digeon'un eserinin birinci cildinde anlatmaya dayalı herhangi bir örneğe rastlanmaz. 1781 tarihi taşıyan ikinci cildinde ise üçü Türklere ikisi Araplara ait beş masal metni bulunmaktadır. 1, 3 ve 5 numaralı masallar Türklere ait diğerleri Araplara ait masallardır. Masallar sırasıyla aşağıdaki gibidir:

- 1) Halil (1-54)
- 2) Alâeddin (55-120)
- 3) Le Dervische (Derviş) (121-146)
- 4) Le Cady le Volnar (Kadı ile Volnar) (147-160)
- 5) Le Marchand de Chirvan (Şirvanlı Tüccar) (161-164)

Türk masalları birçok araştırmacı tarafından incelenmiş ve derlenmiştir. Türk masalları üzerine ilk derleme çalışmaları yapan kişilerin başında yabancılar gelmektedir. Wilhelm Radloff'un, "Türk Boylarının Halk Edebiyatından Örnekler" adlı kitabı 1899 yılında yayımlanmıştır. Radloff'un, Türkçesi "Güney Sibiryaya ve Dzungar Steplerinde Yaşayan Türk Boylarının Halk Edebiyatı Örnekleri" olan ve Türkiye'de "Probenler" olarak da bilinen meşhur derlemeler dizisinin dördüncü cildinde Ignac Kunos'un 1885 yılından sonra çıktığı geziler sırasında, çoğunluğu Anadolu ve Rumeli'den derlediği anlatmaya dayalı Türk halk edebiyatı ürünlerini içerir.

"Türk masallarına ilk dikkat çeken, onları bütün özellikleriyle derleyen ilk araştırmacı Macar Türkolog Ignác Kúnos'tur. Türk folklorunun ve halk edebiyatının pek çok meselesiyle

meşgul olan ve derlemelerde bulunan bu âlim muhtelif yerlerden derlediği Türk masallarını birkaç cilt tutan külliyat şeklinde ortaya koymuştur” (Sakaoğlu, 2002: 39).

Tüm milletlerin edebiyatında olduğu gibi Türk edebiyatında da masallar belli bir gelişim aşamasından geçer. Hint, Arap ve İran kökenli masallar Türkler tarafından ilgi görmüş, çeviri ve uyarlama yoluyla Türkçeye kazandırılan *Kelile ve Dimne*, *Binbir Gece Masalları*, *Binbir Gündüz Masalları*, *Bahtiyarname*, *Kırk Vezir Hikâyesi*, *Yedi Âlimler Hikâyesi*, *Sinbadnâme* ile *Ferecbade’ş-şidde* türü yapıtlar, hem sevilerek okunmuş hem de Türk halk masallarını konu ve motif bakımından çok etkilemiştir (Senek, 2018: 29).

Türk kaynaklı masallar ise mesnevi tarzında 13. yüzyılda yazıldığı tahmin edilen *Dâstan-ı Ahmed Harami*; ünlü Türk hekimi İbni Sina’nın hayatı etrafında teşekkül eden *İbni Sina Hikâyeleri*; 1796’da Giritli Aziz Efendi tarafından kaleme alınan *Muhayyelât-Aziz Efendi ve Billur Köşk Masalları’dır*” (Güzel ve Torun, 2010: 170).

1859 yılında Kayserili Dr. Rüştü tarafından yazılan “Nuhbetül-Etfal” adlı eserin arkasında çocuklar için yazılmış hayvan hikâyeleri ve masallar bulunmaktadır.

Sakaoğlu, (2012: 35), 317 sayfalık “Türk Masalları” adlı yapıtıyla bir hanım yazara dikkat çeker: “Türk masallarını şuurlu olarak derleyen ve yazıya geçirip yayımlayanların basında şüphesiz K.D. Hanım gelmektedir. Kim olduğu hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadığımız bu hanım, 1912 tarihini taşıyan *Türk Masalları* adlı 317 sayfalık kitabında 13 masal yer verir”. Ancak Kayaokay (2019), “Türk Masal Araştırmacılığında Yüz Yıllık Bir Muamma: Bir “Hanım” Olduğu Sanılan “K. D.” Müstear Adı Kime Aittir?” isimli araştırmasında bahsi geçen K. D. Hanım olarak bilinen müellifin, esasında Kâşif Dehrî müstear adını kullanan biri olduğunu söylemektedir. Araştırmada Kâşif Dehrî müstear adını kullanan kişinin ise -eldeki bulgulara göre- Hüseyin Kâmî Bey olduğu ifade edilmiştir.

19. yüzyılın ikinci yarısından sonra Türkler tarafından da masallar üzerine çalışmalar yapıldığı görülmektedir:

1859 yılında Kayserili Dr. Rüştü tarafından yazılan “Nuhbetül-Etfal” adlı eserin arkasında çocuklar için yazılmış hayvan hikâyeleri ve masallar bulunmaktadır. Tanzimat dönemi sanatçılarından Şinasi’nin yaptığı çeviriler de o zamanki çocukların okuyabileceği düzeydeydi.

Türk edebiyatına büyük katkıları olan Ziya Gökalp de masal derlemesinin nasıl yapılacağına dair ilk bilgileri vererek masal araştırmacılığına hız kazandırmıştır. Bu bilgileri Kızıl Elma, Yeni Hayat ve Altın Işık adlı kitaplarında toplamıştır (Sakaoğlu, 2002: 42).

Bugünkü biçimde düz yazı olarak masallar, 1940'tan sonra çoğalmaya başlamıştır. Bu konudaki öncülüğü yapan kişi de “Bugünkü Dille Dede Korkut Masalları” adlı yapıtıyla Orhan Şaik Gökyay'dır (Kıbrıs, 2010: 85-86).

Pertev Naili Boratav, Eflatun Cem Güney, Naki Tezel ve Mehmet Tuğrul'un derlemeleri ile Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın Atatürk Üniversitesinde Saim Sakaoğlu, Bilge Seyidoğlu ve Umay Günay'a yaptırdığı doktora tezleri bu alandaki diğer önemli çalışmalardır (Aça, Ekici ve Yılmaz, 2012: 154-155).

Masallar genellikle halkın meydana getirdiği halk içinde nesilden nesile ağızdan ağıza dolaşarak aktarılan nazım-nesir karışık yapıya sahip olan anonim edebiyat ürünleridir. Fakat edebiyatımızda belirli kişiler tarafından yazılan yapay masallar da mevcuttur.

Yapay niteliklere sahip olan masalların bazı temsilcileri vardır. Gürel, Temizyürek ve Şahbaz (2007) bu temsilcileri şu şekilde aktarmışlardır:

“Yapay nitelikli masal yazımında öncülük İbrahim Zeki Burdurlu, Cahit Uçuk ve Oğuz Tansel'dedir. 1970'ten sonra, yoğun bir yapay nitelikli masal yazımı görülmüştür. Bu dönemden, Ahmet Uysal, İsmail Sivri, Ahmet Kahraman, Yaşar Kemal, Erol Toy ve Ülkü Tamer dikkati çeken isimlerdir. 1980 sonrasında ise Gülten Dayıoğlu, Aytül Akal, Hasan Latif Sarıyüce, Mevlânâ İdris Zengin, Mustafa Ruhi Şirin ve Tarık Dursun Kakinç'in isimleri öne çıkmaktadır” (s.48).

2.2.3.1. Gelişim Özelliklerine Göre Türk Masalları

Gelişim özelliklerine göre Türk masalları iki gruba ayrılır. Bunlardan birincisi halk masalları diğeri ise edebî masallardır.

2.2.3.1.1. Halk Masalları

Bu masallar, halkın kendi arasında anlatılmaya başlanan daha sonra araştırmacılar tarafından yazılı hale getirilen masallardır.

Halk masalları, bir toplumun ya da ulusun, tarihsel süreç içerisinde oluşan dilden dile, ağızdan ağza sözlü olarak anlatılan özgün ürünlerdir (Güleryüz, 2003: 183).

Gerek anlatım gerekse içerik yönünden halk masallarının bazı özellikleri vardır. Oğuzkan (2013: 19) bu özellikleri şu şekilde belirtir: “Halk masallarının konuları genellikle yalındır ve anlatım bakımından birtakım acemiliklerle doludur. Bu tür masalarda “olay” önemlidir. “Masal anası” ve “masal ninesi” adı verilen kimseler yüz, el ve kol hareketleriyle masalların bu kusurlarını gidermeye, masalları canlı ve renkli kılmaya çalışılırlar. Masal geleneğinin devamında bu sözlü anlatımın şüphesiz etkisi büyüktür. Bağlı kalınacak bir metin olmadığı için halk masalları değişik yerlerde, değişik zamanlarda ve değişik kimseler tarafından ayrı ayrı biçimde söylenir”

2.2.3.1.2. Edebî Masallar

Bu tür masallar, yazarlar tarafından hayal gücüne dayalı olarak halk masallarına göre daha fazla edebî dile sahip masallardır.

Edebî masallar, yazarların kişisel hayal güçlerine dayanarak yazdıkları, halk masallarına benzeyen ve çoğunlukla ilhamını onlardan alan yapma masallardır (Yalçın ve Aytaş, 2014: 70).

Kıbrıs (2010: 81) da bu tür masallarla ilgili şu ifadeleri kullanır: “Bu tür masalların konuları genellikle gerçek dışı olup olaylar düşsel mekânlarda, ülkelerde geçer. Kahramanlar sık sık olağanüstü durumlarla karşı karşıya gelen, olağanüstü niteliklere sahip varlıklardır. Masalarda geçen olaylarsa; tılsım, fal, büyü ve gelecekte bilgi verme gibi giz nitelikleri taşıyan olaylar olabilir.”

2.2.4. MASALLARIN BÖLÜMLERİ

Türk masalları; döşeme (başlangıç), olay (asıl masal bölümü), sonuç (dilek) şeklinde isimlendirilen üç bölümden oluşur (Kabaklı, 1971: 77).

2.2.4.1. Döşeme Bölümü

Bu bölüm masalın giriş bölümüdür. Masal başı, başlangıç ve tekerleme ismi de bu bölüme verilen isimlerdendir. Bu bölüm masalda anlatılacak olaylardan bağımsız olarak dinleyicilerin ilgisi çekmeyi amaçlayan tekerlemelerden oluşur. Masalcının dinleyicileri masal atmosferine hazırlamak, onları biraz güldürmek biraz da ustalığını konuşurmak için koştugu sözler zinciri döşemeyi oluşturur (Kabaklı, 1971: 77). Çok ustaca ve zekice geliştirilmiş olan döşeme bölümü Türk halk masallarının en ilginç bölümüdür (Oğuzkan, 2013: 28). Bu bölümde anlatıcı, dinleyiciyi güdüleyerek onların hayal dünyasını harekete

geçirir. Beden dilini kullanarak dinleyici, anlatıcı masalda bütünleşir ve aynı duyguları paylaşır (Güleryüz, 2003: 221).

2.2.4.2. Olay Bölümü

Bu bölüm masalın asıl bölümüdür. Asıl masal ve gövde isimleri de bu bölüm için kullanılır. Bu bölümde masal anlatılırken olayların birbirine bağlanması, dikkatin çekilmesi ve anlatılana ritmik bir hava verilmesi için gereken yerlerde “Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş.”, “O yalan, bu yalan; minareyi çalıp da kılıfını hazırlayan... bu da mı yalan”, “Yalan yuvası olmuş ağzının içi...” gibi tekerlemelerle anlatılanlara canlılık verilir. (Kantarcioglu 1991: 19). Bu bölümdeki bütün olaylar, masallara özel bir üslupla dinleyicilere aktarılır. Fakat masal başında olduğu gibi bu bölümde de bazen dinleyicilerin ilgisini çekmek için, bazen anlatımı kısaltmak için, bazen masal zamanını hızlı geçirmek, bazen de uzak mesafeleri yakın etmek için tekerlemelere başvurulur (Pelin, 2018: 38).

2.2.4.3. Sonuç Bölümü

Bu bölüm masalın son bölümüdür. Dilek ve üç elma ismi de bu bölüme verilen isimlerdendir. Masalın bitiş bölümü olan sonuç bölümü döşeme ve olay bölümü kadar uzun değildir. Kabaklı'ya (1971: 78) göre gönülden bir dua niteliğindeki son bölüme “dilek bölümü” denilebilir ve bu bölümde masal güzel bir sonuca bağlanır. Bu bölümde döşeme bölümü kadar uzun olmasa da bazı kalıp ifadelerden oluşur. Sonuç bölümünün de anlatıcının tarzını yansıttığını, masalcının hem özgün üslubunu yansıtabilmek hem de anlattığı olaylara bir gerçeklik görüntüsü verebilmek amacıyla yine bir tekerleme söyler (Şimşek, 2005: 57).

2.2.5. MASALLARIN GENEL ÖZELLİKLERİ

Şimşek (1990: 3-7) masalların özelliklerini şekil ve muhteva özellikleri olarak iki gruba ayırmıştır.

2.2.5.1. Şekil Özellikleri

- Masallar, destan ve halk hikâyeleri kadar olmasa da uzun metinlerdir. Anlatılması birkaç gece süren metinler vardır.
- Genellikler nesir şeklinde olmakla birlikte içerisinde manzum parçalar bulunduran masallar da vardır.
- Masalların başında, ortasında ve sonunda, farklı amaçlarla söylenen kalıp sözler, formeller vardır.
- Bazı masalarda birkaç tip birleştirilerek bir metinmiş gibi anlatılır.

- Sade ve anlaşılabilir bir dille anlatılan masallar, ait olduğu yörenin ağız özelliklerini yansıtır.

2.2.5.2. Muhteva Özellikleri

- Masallar, olağanüstü kahramanlar, yerler ve hadiselerle doludur. (Dev, cin, peri, Kafdağı, kuşlar ülkesi... vs.)
- Masalarda genellikle iyiler mükâfatlandırılır, kötüler ise cezalandırılır. Bu yüzden dinleyicileri iyilik yapmaya teşvik eder.
- Her masalın özellikle hayvan masallarının bir eğitici, ders verme özelliği vardır.
- Masalarda sosyal hayattan izler bulunur. Her masalda, az çok, anlatıcının kültüründen, yaşayışından, hayat tarzından izler bulmak mümkündür.
- Masalarda genellikle kahramanların dua ve bedduaları kabul olur.
- Masalarda belli başlı sembol tipler vardır:

Keloğlan: Kurnazlığı (hayvan masallarında tilki)

Köse: İkiyüzlülüğü

Üvey anne: Kötülüğü, zulmü

Üvey kız kardeş: Kıskançlığı

Küçük kardeş: Zekâ ve şans

Yaşlı adam: Kerameti ve yardımseverliği sembolize eder.

- Kahramanlar, olağanüstü bir şekilde tedavi edilir.
- Belirli masal ülkeleri vardır. Hint, Yemen, Kaf Dağı, Periler Ülkesi gibi.
- Her insan masal anlatamaz. Bunların hususi anlatıcıları vardır. Bu anlatıcılar, “masalcı”, “masal anası”, “hikâyeci” gibi adlarla anılırlar.
- Masalların içerisinde sık sık halk edebiyatı türlerinin örneklerine (atasözü, dua, beddua, fıkra, efsane vb.) rastlanır.

2.2.6. MASALLARIN İŞLEVLERİ VE EĞİTİCİ YÖNÜ

Folklor unsurunun, bir ögesi olarak yer aldığı sosyal yapıdaki diğer öğelerle birlikte, o yapının çalışmasına olan katkısı, gördüğü iş veya karşılaştığı ihtiyaçlara işlev denir (Çobanoğlu, 2008: 26).

Genel anlamda bireyleri eğlendirmek ve hoş, güzel vakit geçirmek gibi işlevleri olan halk edebiyatı ürünlerinin daha pek çok işlevi vardır. Halk bilimi ürünlerin işlevleri üzerine yaptığı kapsamlı değerlendirmeleri ile tanınan William Bascom, halk bilimi ürünlerinin işlevlerini şu şekilde sıralamıştır:

1. Hoş vakit geçirme ve eğlenme, eğlendirme,
2. Değerlere, toplum kurumlarına ve törelere destek verme,
3. Eğitim; kültürü gelecek kuşaklara aktarma,
4. Toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulmak için bir kaçıp kurtulma mekanizması (Bascom, 1963; Başgöz, 1996:1; Karatay, 2007: 468).

Doğrudan masalı konu edinen işlev sınıflamasının en kapsamlısını hazırlayıp ve masaları gizli ve açık işlevlerine göre yirmi başlık altında toplayan Gökdemir'in (2008: 342-384) tespit ettiği masalların işlevleri şu şekildedir:

1. Çocukları oyalama-Vakit geçirme -Eğlendirme -Aileyi bir araya toplama
2. Çocukların kendi aralarında kavga etmelerini engelleme -Uslu durmalarını sağlama-Sakinleştirme
3. Dış tehlikelerden koruma –Sakındırma
4. Gün boyunca yaşanan olumsuzlukları unutarak güzel bir uykuya dalmalarını sağlama
5. O gün içinde yaptıkları bir hatayı düzeltme -Ders verme -Psikolojik tatmin sağlama
6. Toplumsal değerleri öğretme -Öğüt verme -Kültürel sürekliliği sağlama
7. Hayal gücünü zenginleştirme
8. Çocukların -Büyüklerin sevgisini kazanma
9. Misafir gidilen evde hürmet görmeyi sağlama
10. Yeni girilen aileye kabul görmeyi sağlama
11. Olaylardan ders çıkarma
12. Uyum -Uyku halinde öğrenmeyi sağlama
13. Kendini ifade edebilme -Dili öğrenme -İyi bir okuyucu, konuşmacı, anlatıcı yazar, çizer, oyuncu olabilme
14. Yaşantı ortaklığı oluşturarak bağ meydana getirme
15. Derslerinde başarılı olma -Çalışkan olma
16. Olumlu bir kişilik geliştirme -Başarı güdüsünü, mücadele gücünü verme
17. Gün içerisinde karşılaşılan çocuklarla ilgili sorunlara çözüm üretme
18. Anlatıcıyla özel bir bağ kurarak kaliteli zaman geçirme- Kuşaklar arası bağ kurma
19. Gelecekte karşılaşılabilecek sorunları engelleme/önleme
20. Büyüklerin birbirlerine laf dokundurma durumları olduğu zaman masalı araç olarak kullanması

Çocukluk zamanlarımızı düşündüğümüzde ya da bugünkü çocuklara baktığımızda önemli dersler çıkarılan, ilgi ve merakla okunan ve eğitici yönü olan edebî türün masal olduğu görülür.

Toplumların değer yargılarını geleceğe taşıyan verimlerden olan masalların çocuk eğitiminde önemli bir yeri vardır (Yıldız, 2011:206). Zira masallar olağanüstü özelliklerle kurulu yapısıyla çocuğu kendine çeker ve çocuk eğlenirken farkında olmadan pek çok değer aktarılmış olur.

Çocuk ile anne-baba arasındaki iletişim yollarından birisi de masallardır. Masallar, iyilerin mükâfatlandırıldığını, kötülerin de cezalandırıldığını düşüncesini çocuklara aktararak onları hayata hazırlar. Masal okuyan veya dinleyen çocuk çalıştığında başarılı olacağını, tembellik yaptığında da sonuçlarının zararlı olacağını bilir (Arıcı, 2011: 11). “Masalarda dürüst-sahtekâr, mert-namert, cesur-korkak, akıllı-aptal, adil-zalim, tembel-çalışkan insan tipleri karşı karşıya gelir. Bu iyi ve kötü karakterler aracılığıyla örnek alınacak ya da sakınılacak davranış biçimleri tanıtılır. Masalın sonunda daima iyiyi temsil eden kahraman kazanır; kötüyü temsil eden karakterler cezalandırılır. Masal, bir yandan çocukların düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirirken bir yandan da onların kazanması gereken iyilik, dürüstlük, çalışkanlık ve yardım severlik gibi erdemlerin olaylar içinde edinimini sağlar”(Karatay, 2007: 471).

Sonuç olarak masalları çocuklara eğlendirirken öğreten ve değerlerin aktarılmasında önemli rol üstlenen halk edebiyatı ürünleridir. Çocuklara okutulacak kitaplar arasında baş sıralarda bulunması gereken bir türdür.

2.3. GÜMÜŞHANE VE BAYBURT MASALLARI HAKKINDA

Gümüşhane ve Bayburt Masalları isimli çalışma Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'nun 1971 yılında biten doktora çalışmasıdır. Asıl ismiyle Gümüşhane Masalları/Metin Toplama ve Tahlil olan doktora tezi 1973 yılında Cumhuriyetimizin 50. yılında Atatürk Üniversitesi Yayınları arasında basılır. Çalışmada derlenen masalların birçoğunu o zaman Gümüşhane iline bağlı bir ilçe olan Bayburt'tan derlenmiştir. Çalışmadaki masalların hepsi söyleyenlerin yanına gidilerek teybe kaydedilerek derlenmiş ve yazıya geçirilmiştir. 1989 yılında Gümüşhane ilinin ikiye bölünerek bir bölümünün Bayburt adıyla yeni bir il olarak ayrılması çalışmanın yeniden basımı sırasında yeni bir isim konusunu gündeme getirmiştir. Masalların yeni basımı sırasında eski adın kullanılmasının masalların yüzde kırk ikisinin alındığı Bayburt

iline haksızlık olacağını söyleyen Sakaoğlu (2002) yeni basımda iki ilin adının birlikte almayı uygun bulduğunu söyler.

Gümüşhane'den derlenmiş masallar ile bu masalların incelemelerinden oluşan bu çalışma Türkiye'de o zamana kadar masallar üzerine yapılan ilk doktora çalışması nedeniyle önem arz etmektedir.

Masallar şehirlerde söylense de asıl kaynakları kasabalar ve köylerdir. Bu masalların derlenip incelenmesi oldukça önemlidir. Doğu Anadolu'da, Atatürk Üniversitesi'nde "Halk Edebiyatı Kürsüsü", Prof. Dr. Mehmet Kaplan tarafından kurulmuş ve bölgede ilmî olarak halk edebiyatı eserlerini yerinde incelemeye başlamıştır. Prof. Dr. Saim Sakaoğlu da Mehmet Kaplan'ın doktora öğrencilerindedir. O zamana kadar yöredeki masallarla ilgili iki tane bitirme tezi yapıldığını söyleyen Sakaoğlu (2002: 61) masal hazinesi olduğuna inandığı bölgede özellikle Kelkit ve Bayburt ilçeleri üzerinde durulmadığını ifade eder.

Bölgede masal anlatma an'anesinin canlı olarak yaşadığını ifade eden Sakaoğlu (2002: 62) özellikle kış gecelerinde "tandır başı" toplantılarında en iyi şekilde kendini gösterdiğini söyler.

Masalları derlemede iki yol takip edilmiştir:

a) Derleme Öncesi Mektupla Müracaat

Burada Gümüşhane ilinin 505 köyü içinde nüfusu 100'den fazla olan köylere mektup gönderilmiştir. Nüfusu 100'den aşağı olan köylerde okul olmadığını söyleyen Sakaoğlu (2002: 61) köylerdeki öğretmenlere mektup yollayıp yörede kimlerin kendisine masal (hikâye) verebileceğini söylemelerini istemek suretiyle verilen bilgiler doğrultusunda o yöreye gidip derleme yapmıştır.

b) Bizzat Gidilerek Teyple Tespit

İl ve ilçe merkezlerinin tamamına gidilerek yapılan derleme teybe kaydedilmiştir. Onun dışında kalan köylere kılavuzlar aracılığı ile gidip derleme yapmışlardır. Eski öğrencilerinin ve bir esnafın kendilerine kılavuzluk yaptığını söyleyen Sakaoğlu (2002: 64) masalların ekserisini kendisinin kaydettiğini bir kısmını da bilhassa kadınlarda derlenen masalların kendisine yardım eden şahıslar tarafından kaydedildiğini belirtmektedir.

2.4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Yaşar (2020) "*Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı'nda (1923-1938) Yabancı Okulların Değerler ve Türkçe Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*" adlı doktora tezinde amaç değerler eğitimi ile ilgili kavramsal bir çerçeve oluşturmak, Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı'nda (1923-1938) yabancı okullarda öğrenim gören eğitimli karakterlerle okuyucuya telkin

edilmek istenen temel değerleri belirlemek ve bunların Türkçe Dersi Öğretim Programındaki değerlere uygunluğunu tespit etmektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Çalışma evrenini Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı (1923-1938) oluşturmuştur. Amaçlı örneklem yoluyla bu dönem romanları arasından 40 roman seçilmiştir.

Araştırmada öğrencilerin eğitim yoluyla edindikleri değerler Spranger'in değerler sınıflandırması yoluyla tespit edilmiş olup kategorilere ayrılmıştır. Sonuç olarak çalışmada Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı'nda (1923-1938) ele alınan edebî metinlerde yer alan karakterlerin ve değer dünyalarının irdelenerek ele alınmasının Türkçe Eğitime katkı sağlayacağı vurgulanmıştır.

Kaçmaz (2020) “Hababam Sınıfı Filmlerinin Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans çalışmasında amaç, Türk sinemasında 1975-1981 yılları arasında çekilmiş olan Hababam Sınıfı Filmlerinin değerler eğitimi bağlamında analiz etmek, bu filmlerin değerler eğitimi açısından olumlu-olumsuz bulunan yönlerini tespit etmek ve böylelikle “Hababam Sınıfı Filmlerinde Hangi Değer ve İletiler Yer Almaktadır?” sorusunun cevabını irdelerek bu hususta birtakım ilkeler ortaya koymaktır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmış ve bu yöntemle araştırma verileri elde edilmiştir. Araştırma verilerinin çözümlenmesi ve yorumlanmasında kategorisel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda Hababam Sınıfı filmleri serisinde değerlerle ilgili olumsuz iletilerin olumlu iletilere göre oldukça fazla olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda filmlerde cinsellik, şiddet, okul kültürü ve eğitimle alakalı olumsuz iletilere oldukça fazla yer verildiği söylenmiştir.

Korkusuz (2020) “Eski Harfli Çocuk Dergilerinden Çocuk Dünyası Dergisinin Değerler Aktarımı Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans çalışmasında eski harfli çocuk dergilerinden Çocuk Dünyası dergisinin eski harflerle basılmış 109 sayısında yer alan metinlerin değerlendirmesini yaparak derginin değerler aktarımındaki rolünü ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda Çocuk Dünyası dergisinin 109 sayısında bulunan metinlerin incelenmesi sonucunda dergide 40 değerin aktarıldığı tespit edilmiştir. Çalışmada Çocuk Dünyası dergisinin çocuklarının çocuk edebiyatı eserlerine ulaşma konusundaki sıkıntılarını bir nebze de olsa gidermiş, onları okumaya ve düşünmeye sevk etmiş, küçük dimağlarını ilerde memlekete faydaları dokunacak şekilde beslediği belirtilmiştir. Değerler aktarımında

da oldukça etkili olduğu zengin içeriğe sahip olmasıyla değerlerin günümüz çocuklarına kazandırılmasında kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Torun (2019) “Hüseyin Nihal Atsız’ın Edebi Eserlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı doktora çalışmasının amacı Nihal Atsız’ın edebî eserleri vasıtasıyla Türk milletine ve özellikle genç nesle aktarmaya çalıştığı millî ve manevi değerler tespit edilip bu değerlerin Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı’na kazandırılmasıdır. Karma araştırma yöntemlerinden açıklayıcı karma desene göre oluşturulan çalışmada, nitel boyut ağırlıklı olmakla birlikte nicel bulguları destekleyebilmek ve süreci doğru betimleyebilmek amacıyla nicel bulgular da toplanmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma neticesinde Hüseyin Nihâl Atsız’ın edebî eserlerinde tespit edilen millî ve manevi değerlerin günümüzde de geçerliliğinin devam ettiği ve bu değerlerin Türk millî eğitim sisteminde yer alan Türk Dili ve Edebiyatı Ders Programındaki önergeye göre günümüz değerler eğitimine kullanılabilirliği sonucuna ulaşılmıştır.

Baki (2019) “Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değer aktarımı açısından incelenmesi” adlı makalesinde, Türkçe dersi ortaokul kitaplarında yaşayan ve evrensel değer aktarımının incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılan araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabılır durum örnekleme kullanılmıştır. Bu yöntemle 2017-2018 eğitim öğretim yılında kullanılan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinleri ve şiirler incelenmiştir. Araştırma sonucunda ortaokul Türkçe ders kitaplarında en çok kullanılan değerlerin; estetik, sevgi, nezaket, çalışkanlık; en az kullanılan değerlerin ise barış, sadelik, alçakgönüllülük, hoşgörü olduğu tespit edilmiştir.

Öner (2019) “Elâzığ Masallarından Seçilmiş 15 Masalın Yeniden Yazımı ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde amaç, Umay Günay’ın "Elâzığ Masalları ve Propp Metodu" adlı eserinden seçilen on beş masalın dil ve üslup açısından güncelleştirilerek yeniden yazılmasıdır. Daha sonra bu masalların içinde taşıdığı değerleri tespit etmek ve bu değerlerin eğitim sistemine katkıları ortaya koymaktır. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yöntemi kullanılan çalışmada değerler bireysel ve sosyal değerler olmak üzere iki başlık altında toplanmıştır. Değerlerin analizinde Cahit Kavcar’ın değerler eğitimi sınıflandırması esas alınmıştır. Sonuç olarak bu değerlerin masalda nasıl yer aldığı belirlenmiş ve her değer kendi içinde yorumlanmıştır. İncelenen masallarda en çok işlenen bireysel değer olarak yardımlaşma değerinin; sosyal değerlerden ise ahlak ve idealin en fazla işlenen değerler olarak tespit edildiği sonucuna varılmıştır.

Şahin (2019) “Sabahattin Ali’nin Eserlerinde Değerler Eğitimi” adlı yüksek lisans tezinde, Sabahattin Ali’nin eserlerinin değerler eğitimi açısından konumunu belirtmek ve değerler eğitiminde nasıl kullanılabileceğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırmalarda kullanılan içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Sabahattin Ali’nin olay çevresinde gelişen edebi eserleri oluşturmaktadır. Doküman incelemesi metodu kullanılan çalışmada veriler içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir.

Tahirova (2019) “Abdulla Şaik’in Eserlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans çalışmasının amacı Abdulla Şaik’in eserlerini ve şiirlerini değerler eğitimi açısından incelemek ve değerlerin yazarın hangi eserlerinde ne oranda ve nasıl yer aldığını ortaya koymaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme metodu kullanılmıştır. Betimsel analiz yönteminin kullanıldığı çalışmada Abdulla Şaik’in oğlu Prof. Dr. Kemal Talıbzade tarafından derlenmiş, Abdulla Şaik “Seçilmiş Eserleri” isimli üç ciltlik kitabından faydalanılmıştır.

Özer (2019) “Keloğlan Masallarının Değer Aktarımı Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisan çalışmasında, Tahir Alangu’nun Keloğlan Masalları, Mustafa Özçelik’in Keloğlan Masalları, Saim Sakaoğlu’nun Türk Masalları ve Fahri Celal Göktulga’nın Keloğlan Çanakkale Savaşı’nda adlı kitaplarında yer alan 30 Keloğlan masalını 2019 Türkçe Öğretim Programı’nda yer alan değerlere göre incelemek ve ilettiği değerlerin neler olduğunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda Mustafa Özçelik’in Keloğlan Masalları ve Fahri Celal Göktulga’nın Keloğlan Çanakkale Savaşı’nda adlı kitapları değerler eğitiminde kullanılabilecek yardımcı kaynak olarak görülürken, Saim Sakaoğlu’nun Türk Masalları ve Tahir Alangu’nun Keloğlan Masalları adlı kitapları değerler eğitimi açısından yetersiz ve düzenlenmesi gereken kaynaklar olduğu tespit edilmiştir.

Tümen (2018) “Naki Tezel’in Masalları ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi.” adlı yüksek lisans tezinde, Naki Tezel’in “Türk Masalları” adlı eserinde yer alan 54 masal epizot, konu, tema, ileti, formeller, söz varlığı, figürler, ve değerler eğitimi açısından incelenmiştir. Naki Tezel’in söz konusu masallarını incelemek, söz ve değerler eğitimi açısından ne düzeyde olduklarını tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırmada, nitel araştırmalarda kullanılan betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Doküman incelemesi yöntemi kullanılan çalışmada verilerin analizi için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Senek (2018) “Aytül Akal’ın Masallarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde, Aytül Akal’ın masallarında iletmek istediği değerleri tespit etmek;

incelenen masalların değerler eğitiminde ne denli öneme sahip olduğunu belirlemek; bu masalların, çocukların yaşamına yön verme açısından kaynaklık teşkil edip etmeyeceğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmada Aytül Akal tarafından kaleme alınan ve 2012 yılında yayımlanan “Masal Masal” adlı kitapta yer alan 58 masal incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmış, literatür taraması ve içerik analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda Aytül Akal tarafından kaleme alınan 58 masalda 20 değer tespit edilmiştir.

Ateş (2017) “Türkiye’de Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğrencilere Kazandırılması İstenen Olumlu Özellikler Üzerindeki Etkisi” adlı makalesinde “Değerler eğitimi uygulamalarının öğrencilere kazandırılması istenen olumlu özellikler üzerinde bir etkisi var mıdır, varsa ne yöndedir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Araştırmada meta analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada konu ile ilgili makale, sempozyum, kongre vb. çalışmalara yer verilmeyip Türkiye’de yapılan tezlerle sınırlı tutulmuştur. Sonuç olarak Türkiye’de değerler eğitimi uygulamalarından başarılı sonuçlar alındığı, değerler eğitiminin öğrencilere kazandırılmak istenen olumlu özellikler üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğu, bu etkinin lise ve ortaokulda mükemmel, ilkokulda orta düzeyde olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Dilek (2017) “Feridun Oral’ın Resimli Hikâye Kitaplarındaki Değerlerin İncelenmesi” adlı makalesinde, Feridun Oral’ın resimli hikâye kitaplarının MEB’in belirlediği değerler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma deseni kullanılan çalışmada elde edilen veriler doküman incelemesi yoluyla incelenmiş ve içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Feridun Oral’ın 14 kitabı oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda Feridun Oral’ın kitaplarının birçok değeri yansıttığı görülmüştür.

Doğan (2017) “Seyrânî’nin Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarına Alınabilirliği Bakımından İncelenmesi” adlı yüksek lisans çalışmasında, XIX. yüzyıl halk şairi Seyrânî’nin manzumelerinde yer alan değerleri inceleyip bu manzumelerin ortaokul Türkçe ders kitaplarına alınabilirliği değerlendirilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Veriyi analiz etme aşamasında, şiirler biçim ve içerik özelliklerine göre fişlenerek gruplandırılmıştır. İnceleme esnasında 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programı’na bağlı kalınarak tema ve iletiler tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular, doküman analizi ve taramalarla yorumlanmış ve sonuçlara ulaşılmıştır.

Kurtoğlu (2017) “Âşık Veysel’in Şiirlerini Değerler Eğitimi Açıısından Okumak” adlı makalesinde, yirminci yüzyıl Âşıklık geleneğinin en önemli isimlerinden Âşık Veysel’in şiirleri değerler eğitimi açıısından incelenmiştir. 158 şiir üzerinde yapılan bu çalışma neticesinde Âşık Veysel’in şiirlerinde değerler eğitimi çerçevesinde de birçok şey söylediği ortaya görülmüştür. Çalışmada yaklaşık 900 dörtlükten oluşan bu şiirlerde altmışın üzerinde farklı değer tespit edildikten sonra bunlar, değerler eğitimi açıısından değerlendirilmiştir.

Kılcan (2016) “Ignác Kúnos’ un 44 Türk Peri Masalı Adlı Eserinin Değerler Açıısından İncelenmesi” adlı makalesinin amacı Ignác Kúnos’un “44 Türk Peri Masalı” adlı eserini, sosyal bilgiler 6 ve 7. sınıf öğretim programında yer alan değerler açıısından incelemektir. Araştırmada nitel araştırma yönteminin benimsenmiştir. Veri toplama amacıyla doküman analizi tekniğinden faydalanılmıştır. Araştırmanın veri toplama kaynağını “44 Türk Peri Masalı” adlı masal kitabındaki toplam 44 masal oluşturmaktadır. Elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır.

Sürmeli (2015) “Peyami Safa’nın Romanlarında Değerler Eğitimi ve Türkçe” adlı yüksek lisans tezinde, Peyami Safa’nın on iki romanı incelenip değerlerin tespit edilmesi ve romanlarda kullanılan Türkçenin zenginliklerinin ortaya çıkarılması araştırılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerine uygun olarak betimsel tarama modeli ve doküman incelemesi teknikleri kullanılmıştır. Romanlarında Türkçe kelimeleri fazlaca kullanan yazarın incelenen on iki romanında 324 tane değer tespit edilmiştir.

Susar (2015) “Dede Korkut Hikâyelerinde Değerler Eğitimi” adlı yüksek lisans çalışmasında, Dede Korkut Hikâyelerinde hangi tür değerlerin yer aldığını ve bunların Türk Edebiyatı ve Dil ve Anlatım dersleri ile değerler eğitiminde nasıl kullanılabileceğini araştırılmıştır. Çalışmada nitel araştırmalarda önemli bir veri analiz yöntemi olan içerik analizi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda Dede Korkut Hikâyelerinde öğretim programlarında yer alan 24 değere rastlanmıştır. Bunlardan insan sevgisinin en çok işlenen değer olduğu görülmüştür.

Erol (2014) “Tarık Buğra’nın Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Açıısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde, Tarık Buğra’nın hikâyelerinde yer alan değerlerin neler olduğu ve hikâyelerdeki değerlerin Türkçe öğretim programına uygunluğu araştırılmıştır. Nitel araştırma ekseninde hazırlanan çalışmada, belgesel tarama yoluyla elde edilen veriler doküman inceleme modellerinden betimsel doküman analizi kullanılarak hazırlanmıştır.

Ermakbaeva (2014) “Halk Masallarının Çocuk Eğitimindeki Rolü (Kırgız Halk Masalları Örneğinde)” adlı yüksek lisans çalışmasında çocuğun kişisel gelişiminde ve

karakter oluşumunda halk masallarının ne derece etkili olduğu amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi içinde doküman inceleme tekniği kullanılan çalışmada çocukların güdülerine dayalı karakter oluşumunda masalın olumlu değerler kazandırdığı sonucuna varıldığını belirtmiş, bunun da çocuğun özgüveninin oluşmasındaki önemine değinilerek masalarda yer alan sembol ve motifler yorumlanmıştır.

Gülgönül (2014) “Bilgin Adalı’nın Hikâye Ve Romanlarında Yer Alan Eğitsel İletiler” adlı yüksek lisans tezinde amaç Bilgin Adalı’ nın çocuklara yönelik hikâye ve romanlarındaki eğitsel iletileri ortaya koymaktır. Çalışmada, literatür tarama modeli kullanılmış; Bilgin Adalı’nın hikâye ve romanlarında yer alan eğitsel iletileri saptamaya yönelik kaynak taraması yapılmıştır. Verileri kaynak taraması yoluyla elde edilen araştırmanın evrenini Bilgin Adalı’nın çocuklar için yazdığı hikâye ve romanlar; örnekleme ise yazarın çocuklara yönelik yazdığı üç hikâye kitabında yer alan otuz sekiz hikâye ve on roman oluşturmaktadır.

Özkan (2014) “Hatay (Antakya) Masallarının Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde amaç, Hatay’dan derlenen Türk masallarının çocuğun eğitiminde sağladığı katkıların tespitidir. Bu amaçla Hatay ili, Antakya ilçesi ve çevresinden derlenen masalların ele alındığı çalışmada 54 masal metnine yer vermiştir. Masalarda yer alan iletiler tespit edilerek masalların çocuk eğitimindeki önemi vurgulanmıştır.

Şener (2013) “Hayriyye-i Nâbî’de Aktarılan Değerler” adlı makalesinde, on yedinci yüzyılın önde gelen şairlerinden Nâbî’nin meşhur mesnevisi Hayriyye isimli eseri, aktardığı değerler açısından ele alınmıştır. Eserde aktarılan değerler, kişinin bu dünya ve öteki dünyasını düzenlemeye yönelik değerlerdir. Yani eserde, bu değerlere sahip olanlar iki dünyada da rahat eder düşüncesi hâkimdir. Nâbî’nin Hayriyye isimli eserinde aktarılan değerlerin tespitine yönelik olan bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır.

Koç (2013) “8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi” adlı yüksek lisans çalışmasında, 1981 Türkçe Eğitimi Programı’na göre hazırlanan 2006-2007 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8. sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinler ile 2006 Türkçe Öğretim Programı’na göre hazırlanan 2011-2012 eğitim-öğretim yılında kullanılan 8.sınıf MEB Türkçe ders kitabındaki metinleri değerler bakımından karşılaştırmak amaçlanmıştır. Çalışmada kullanılan Türkçe ders kitaplarındaki metinler, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ile incelenmiştir.

Moğul (2012) “Mehmet Akif Ersoy’un Safahat İsimli Eserinin Türkçe Eğitimi ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde, Mehmet Akif Ersoy’un genel fikir hatları üzerinden *Safahat*’a yansımış değerler araştırılmıştır. Nitel araştırma ekseninde şekillenen çalışmada, içerik analizi ve literatür taraması yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmada, *Safahat*’taki metinler çözümlenerek Türkçe ve değerler eğitimiyle bütünleştirilmeye çalışılmıştır.

Sallabaş (2012) “Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Türkçe Öğretiminde Değer Aktarımı Bakımından İncelenmesi” adlı makalesinde, Ömer Seyfettin hikâyelerinde yer alan değerler araştırılmış ve bu değerlerin Türkçe öğretiminde kullanılması tartışılmıştır. Nitel araştırma ekseninde hazırlanan bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın evrenini Ömer Seyfettin’in yazdığı hikâyeler, örneklemini ise 35 hikâyeye oluşturmuştur. Araştırmada Ömer Seyfettin hikâyelerinde yer alan değerler tespit edilmiş ve incelenen değerlerin hikâyelerde yoğun bir şekilde yer aldığı (86 değer) görülmüştür.

Alagöz (2012) “Cahit Uçuk’un Masal Kitaplarında Temel Değerlerin Türkçe Eğitime Katkısı” adlı yüksek lisans tezinde, Cahit Uçuk’ un çocuk masal kitaplarındaki temel değerlerin Türkçe eğitime katkısını incelemek amaçlanmıştır. Nitel araştırma ekseninde şekillenen çalışma, betimsel nitelikte olup tarama modellerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Cahit Uçuk’un çocuk kitapları arasından seçilen on beş masal kitabı oluşturmaktadır.

Türkyılmaz (2012) “Gençlik romanlarının okuma becerisine etkisi ve değerler aktarımı bakımından incelenmesi” adlı doktora çalışmasında amaç, gençlik romanlarının okunmasının okuma tutumuna, okuma stratejisi kullanımına, okuma hızına, okuduğunu anlamaya, değerlere verilen ağırlığa etkisini ve deneysel süreçte okuma malzemesi olarak kullanılan gençlik romanlarında aktarılan değerleri belirlemektir.

Araştırmanın verileri, hem nicel hem de nitel araştırma teknikleri kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda “ön test-son test”e dayalı “deney ve kontrol gruplu deneysel” desen kullanılmıştır. Nitel boyutunda ise “durum çalışması”, deneysel süreç bitiminde öğrencilerin okumaya karşı tutumları konusundaki görüşlerini; Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin öğrencilerin okuma tutumları konusundaki düşüncelerini ve ayrıca Sosyal Bilgiler Dersi Öğretimi Programında ortaya konulmuş değerler sınıflaması esas alınarak gençlik romanlarında değerlere verilen sıklıkları belirlemek için kullanılmıştır. 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Kırşehir il merkezinde 10. sınıfa devam eden öğrenciler, araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.

Kumbasar (2011) “Muzaffer İzgü’nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans çalışmasında, bireyin toplumsal hayattaki konumunu belirleyen ve ona belli bir itibar kazandıran değerlerin roman kurgusu içinde olay ve olgular vasıtasıyla roman kişilerinin ağzından aktarılan başlıca değerleri ve bu değerlerin aktarılma biçimleri araştırılmıştır. Betimsel tarama modeli kullanılan araştırmanın evrenini yazarın 1971-2003 yılları arasında yayımlanan 12 romanı oluşturmaktadır. Araştırma için öncelikle Sosyal Bilgiler ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı’ndaki değerler baz alınarak 25 değer yer aldığı bir liste oluşturulmuştur. Romanlar listede yer alan değerler doğrultusunda teker teker taranmıştır. Araştırma sonunda romanlarda en çok sevgi değerine rastlanılmıştır. Sevgi değerini sırasıyla saygı, yardımlaşma, çalışkanlık ve temizlik izlemiştir.

Sönmez (2011) “Reşat Ekrem Koçu’nun Çocuklar İçin Yazdığı Eserlerde Değer Eğitimi ve Türkçe” adlı yüksek lisans tezinde, Reşat Ekrem Koçu’nun çocuklar için yazdığı eserleri değer eğitimi ve Türkçe açısından incelenmiştir. Nitel araştırma desenine uygun olarak hazırlanan çalışmada tarama modeli ve içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın evrenini Reşat Ekrem Koçu’nun çocuklar için yazdığı on altı kitabı oluşturmaktadır.

Uyar (2007) “Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarımı ve Kültürel Kimlik Geliştirme” adlı yüksek lisans tezinde, örgün eğitim kurumlarında Türkçe öğretimi yoluyla öğrencilerin kültürel kimlik gelişimine nasıl katkı sağlanabileceğini araştırılmıştır. Çalışmada literatür taraması yöntemi kullanılarak Millî Eğitim Temel Kanunu, İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, 1981 yılında uygulamaya koyulan Türkçe Dersi Müfredat Programı ve 2006-2007 yılından itibaren 6. sınıflarda uygulanmaya başlanan Türkçe Dersi Müfredat Programı incelenmiş, Türkçe öğretiminde kültür aktarımını gerekli kılan, kültür aktarımına dayanak olan bölümler değerlendirilmiştir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren, örneklem, veri toplama araçları ve veri analizine yer verilmektedir.

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Gümüşhane ve Bayburt Masalları adlı eserdeki masalların değerler ile ilgili ifadelerin neler olduğunu belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda araştırılacak konunun “ne kadar” olduğunu öğrenmekten çok, geniş bir bakış açısı elde etmeyi istenildiğine vurgu yapılmaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2018: 252). Yıldırım ve Şimşek (2018: 41) nitel araştırmayı gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlar.

3.2. ARAŞTIRMA EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Soruları cevaplamak için ihtiyaç duyulan, verilerin elde edildiği canlı ya da cansız varlıklardan oluşan büyük grup evren, özellikleri hakkında bilgi toplamak için evrenden seçilen sınırlı bir parça örneklem olarak adlandırılır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2018: 82-83). Bu araştırmanın evrenini, yazarın derlediği Gümüşhane ve Bayburt Masalları adlı eserde yer alan 70 masal oluşturmaktadır. Araştırmaya konu olan masalların hepsi incelenip değerlendirildiği için ayrıca örneklem seçilmemiştir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARACI

Çalışmada doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 189). Mevcut kayıt ya da belgeleri inceleyerek veri toplamaya “Doküman İncelemesi”, diğer bir adıyla “Belgesel Tarama” denilir. Belgesel taramada, belli bir amaç için kaynaklara ulaşip onları okuma, not alma ve son olarak da değerlendirme işlemlerini içerir (Karasar, 2018: 183).

Araştırmada kullanılacak değerleri tespit etmek amacıyla Millî Eğitimin Genel Amaçlarına bağlı kalınmak suretiyle ortaöğretimin temel ilkeleri göz önüne alınarak Talim ve Terbiye Kurulu tarafından belirlenen ve Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer alan değerler incelenmiştir. Belirlenen değerlere sadık kalınarak Gümüşhane ve Bayburt Masalları adlı eserdeki masallar incelenmiş ve bu masallardaki hâkim değerler tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Nitel analiz yapan araştırmacının alandan toplamış olduğu verilerden hareketle bu veriler içerisinde saklı duran bilgiyi keşfetmeye ve ortaya çıkarmaya çalıştığını belirten Özdemir (2010: 326-331) nitel veri analizinde asıl olanın sosyal gerçekliği açıklamaya çalışmak olduğunu ifade eder. “Gümüşhane ve Bayburt Masalları” Adlı Eserdeki Masalların Türkçe Dersi 1-8. Sınıflar Öğretim Programı Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi başlığını taşıyan çalışmada veri analizi olarak içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, metin veya metinlerden oluşan bir kümenin içindeki belli kelimelerin veya kavramların varlığını belirlemeye yönelik yapılır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2018: 259).

3.5. ARAŞTIRMANIN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİĞİ

Araştırmada elde edilen bulgular, ayrıntılı bir şekilde rapor edilmiş ve daha sonra tartışılmıştır.

Araştırmanın iç geçerliğinin tespit edilmesinde, ele alınan kavramların ve araştırma sürecinde ulaşılan sonuçların birbirleriyle olan ilişkileri ve bir bütünlük sağlayıp sağlamadıkları ön plana çıkar. Araştırmada belirtilen terimlerin içeriğe uygun olup olmadığı ve yine sunulan içerik ile elde edilen bulguların tutarlılık gösterip göstermediği iç geçerlilik kapsamındadır (Maxwell, 1992). Bu çalışmada iç geçerliği sağlamak için elde edilen verilerin içeriğin bütünüyle ilişkisi ortaya konulmuştur. Dış geçerliğin sağlanması için çalışmanın amacına uygun bir doküman (Gümüşhane ve Bayburt Masalları) belirlenmiş ve araştırmanın deseni, verilerin kaynağı, toplanması ve analizi süreçlerindeki işlemler açıklanmıştır.

Glesne ve Peshkin (1992), nitel çalışmaların bu alanda uzman olan kişilerle paylaşılmasının ve onlardan geri bildirim almanın araştırmanın güvenilirliğini artıracaklarını ifade etmiştir. Roberts ve Priest (2006) da verilerin bağımsız bir araştırmacıya gönderilerek yapılan analizler ve elde edilen bulgular hakkında geri bildirim alınabileceğini vurgulamışlardır. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için elde edilen bulgular, nitel araştırma alanında uzman, bağımsız bir araştırmacıya gönderilmiş ve kendisinden geri bildirim alınmıştır.

Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla ise yapılan incelemeler sonrasında, araştırmacının tespitlerinin alanında uzman bir başka araştırmacı tarafından değerlendirilmesi sağlanmış, “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” olan durumlar ele alınmış ve bu konuda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Miles ve Huberman’a (1994) ait güvenilirlik hesaplaması formülü ile bir hesaplama yapılmış ve güvenilirlik oranı % 100 olarak bulunmuştur. Sonucun Miles ve Huberman’ın (1994) formülündeki %70 sınırının üstünde olması sebebiyle, tezlerle ilgili yapılan incelemenin güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bulgular bölümünde adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik kök değerlerine yer verilmiştir. Söz konusu kök değerler 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndan alınmıştır.

Tablo 4.1. Masallarda tespit edilen değerlerin dağılımı

Masal Adı	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımseverlik
1		1								
2										1
3							1			
4			1							
5			1							
6		1					1			
7										
8			1							
9		1							1	
10		1								
11							1			
12										1
13										
14		1					1	1		
15			1							
16			1							
17										1
18										
19								1		
20										
21							1			
22										1
23										
24							1			
25										
26						1				
27										1
28							1			
29										1
30										

31	Keloğlan ile Dev									1	
32	Devleri Korkutan Bilal Ağa	1									
33	Hani ya Bacımın Ayağı?										
34	Korkak Deli										
35	Ecel Ecayip									1	
36	Kuş Başı									1	
37	Macun										
38	Tüylüce										
39	Melikşah					1					
40	Şemşirak Taşları									1	
41	Avcı Mehmet'in Oğlu	1									
42	Cinpulat										
43	Çoban Ahmet									1	
44	Hayat Otu	1		1							
45	Yaşlı Kadınlar										
46	Muradına Nail Olmayan Dilber									1	
47	Helvacı Güzeli					1	1				
48	Gül ile Sinaver	1									
49	Kuş Dili Bilen Şehzade										
50	Asker Karısına İftira						1			1	
51	Tuz Kadar Sevgi										
52	Yemen Padişahının Oğlu										
53	Sadık Kadının İhaneti					1					
54	Kadınların İhaneti					1					
55	Tarakta Saklanan Dost									1	
56	Mezarda Helva Pişiren Keloğlan										
57	Padişah Oğlu ile Çoban Oğlu					1				1	
58	Padişahın Konuşamayan Kızı			1							
59	Aynı Kızı Seven Üç Kardeş	1				1					
60	Zırlıtlı Dava										
61	Çemenderzade										
62	Kurnaz Kürt									1	
63	Sultan Mahmut'a Armut Veren Köylü									1	
64	Cindar			1							
65	Âlim Köse										
66	Akıllı Kardeşle Deli Kardeş										
67	Rus Kralını Çalan Hırsız										
68	Keloğlan'ın Oyunları										
69	Keloğlan ile Köse							1			
70	Bacadan Atılan Ölü										
	Toplam Frekanslar (Σ (f))	2	8	8	0	0	3	11	5	1	17
	Frekans Yüzdeleri (% (f))	3,63	14,54	14,54	0	0	5,45	20	9,09	1,81	30,90

4.1. Adalet

“**Hayat Otu**” adlı masalda çocuklar babaları zannettikleri avcıdan aldıkları altınlar ile yola çıkarlar.

Çocuklar altınları alıp ellerinde tüfekleri, kılıçları yola düşerler. Bunlar yola devam ederler, bir ayıya rastlarlar, ikisi birden ayıyı vurmak için tüfeklerini doğrulturlar. O anda ayı dile gelir:

“Vurmayın beni; iki tane yavrum var, bunları size vereyim.”

“Bizim için daha iyi olur.” diye çocuklar da ayıyı vurmaktan vazgeçerler, ayıyı vurmazlar. Yavruları alıp yola koyulurlar. Önerine bir tilki çıkar. Aynı şekilde tilkiye de tüfeklerini doğrulturlar, vuracakları zaman o da dile gelir:

“Vurmayın beni; iki tane yavrum var, bunları size vereyim.”

Bundan da iki yavru alıp yola çıkarlar. Bir müddet sonra bir tavşana rastlarlar, vurmak isterler. Tavşan da dile gelir:

“Vurmayın beni; iki tane yavrum var, bunları size vereyim.”

Tavşanın da iki yavrusunu alırlar. Aynı şekilde yolda rastladıkları aslan ve kaplanın da ikişer yavrusunu alırlar. Yolları bir köye varır. Oraya inmek isterler:

“Bu köye misafir olalım mı, olmayalım mı?”

“Bizim yanımızda kalabalık çoğaldı, köyde idare etmez. Bir şehire varana kadar gidelim. Parayla ekmek alır hayvanlara yediririz, kendimiz de otelde yatarız. Bu hayvanlarla belki köye sığmayız.”

Bunlar gece gündüz yola devam ederek bir şehire yaklaşırlar. Biri der ki:

“Gel kardeşim şehire girmedi seninle ayrılalım.”

“Nasıl ayrılalım?”

“Kardeşi kardeş yarattı, rızkını ayrı yarattı. Biz böyle gidersek hiçbir şeye sahip olamayız. Gel şuradan ayrılalım.”

Altınları bölüşürler, hayvanları da birer birer alırlar. (Hayat Otu, s.430-431)

Masalın bu bölümünde iki kardeşin altınları ve hayvanları eşit bir şekilde bölüşmeleri, paylaşma davranışı göstermeleri bu bölümde adalet değerini işlediğini göstermektedir.

“**Aynı Kızı Seven Üç Kardeş**” adlı masalda padişahın üç oğlu vardır. Padişah bu çocukların evlenme çağı geldiğini düşünür. Anneleri vasıtasıyla oğullarının kimin kızını istediklerini öğrenmeye çalışır. Anneleri de üç oğlanın da vezirin kızını istediğini öğrenir ve padişaha bildirir.

Bu üç kardeş aynı kızı istediklerinden habersizdirler. Anaları gidip padişaha durumu anlatır:

“Padişahım, oğullarının üçü de vezirin kızını istiyorlar.”

“Ya... Ne yapalım?”

Padişah uzun uzun düşündükten sonra bir çare bulur:

“Biz, bunların üçünü de gurbete yollayalım.”

Padişah bunların her birine alı bin lira para verir, parasını alan yola çıkar.

“Altı yıl gurbette kalacaklar, en kıymetli eşyayı getiren istediği kızı alacak.”

Bunların üçü de aynı yolda uzun müddet beraber gittikten sonra bir üç yol ağzında kavilleşip ayrılırlar.
(Aynı Kızı Seven Üç Kardeş, s.501)

Masalın bu bölümünde padişah oğullarına karşı adil olma ve eşit davranma davranışlarını göstermek suretiyle adalet değerini işlemiştir.

4.2. Dostluk

“**Tilkinin Şahitliği**” isimli masalda arkadaş olan eşek, koyun ve köpek “Kanlıdüz” adı verilen yere beslenme için giderler. Burada hayvanlar iyice semirirler. Bir süre sonra köpek diğer hayvanların yanından ayrılır. Köpek ayrıldıktan sonra kurtla karşılaşan koyun ve eşek köpek geri gelince başlarından geçen olayları arkadaşları köpeğe anlatırlar.

Kurt gidince koyunla eşek kötü kötü düşünmeye başlıyorlar. Köpek akşam gelince arkadaşlarını düşünceli buluyor.

“Nedir bu haliniz?” Koyun başlarına geleni anlatır:

“Böyle böyle oldu. Eşek kardeş başladı bir şarkı söylemeye. O anırırken bir kurt geldi, dedi ki: “Bu yaylalar benimdir sizi yiyeceğim.” Biz de şahit istedik. Yarın şahitini de getirip bizi yiyecek.”

“Siz hiç merak etmeyin, der köpek, ben onun icabına bakarım.”

Koyunla eşeğe bir kuyu kazdırır, üzerine de çalı getirirler. Kurt geleceği zaman köpek içine girecek...
(Tilkinin Şahitliği, s.271-272)

Masalın ilerleyen bölümünde kurt geldiğinde o kuyunun içine düşer ve arkadaşları köpek kurdu orada boğar. Bu masalda arkadaşların birbirleriyle yardımlaşması suretiyle dostluk değeri yer almıştır.

“**İyilik Yapan Balık Ve Balıkçı Çocuğu**” adlı masalda babasıyla birlikte balık tutmaya giden çocuk, babasının tuttuğu balıkları eve götürürken canlı olduğunun farkına varıp balığı geri suya atar. Masalın ilerleyen bölümlerinde suya atılan balık çıplak insan suretinde çocuğun karşısına çıkar ve onunla arkadaş olurlar. Padişahın konuşamayan kızını konuşturup altınlarla birlikte kızı alırlar.

Çıplak padişaha der ki:

“Padişahım, kızınızı konuşturdum, yedi deve yükü altınla kızınızı isterim.”

Padişah kızı ile altınları verir, bu iki arkadaş da yola çıkarlar. Gele gele birbirleriyle karşılaştıkları köprünün başına gelirler. Altınları develerle beraber bölerler, kız kalır. Çıplak:

“Arkadaş, der biz seninle konuşmuştuk ki her ne kazanırsak ortadan böleceğiz. Altınları böldük kaldı bu kız. Bu kızı da ortadan kılıçla keselim; yarısı sana yarısı bana.”

“Peki” der çocuk korkusundan.

“Yok istersen böyle tepeden aşağıya bölelim, bir tarafı senin olsun, bir tarafı da benim.”

Meğer kızın babası tutup sihir yaptırmış, sihiri kızına yutturmuş. Bu çıplak adam da bunları bilirmiş, kılıcını çekip:

“Ben bu kızı tepeden aşağı yaracağım.” der demez kız korku ile bağırır. Bağırınca da yuttuğu sihir ağzından düşüp suya gider. Çıplak oğlana der ki:

“Arkadaş, senin suya attığın balık bendim. Bu mallar ve kız da senin.” deyip suya atlar. Oğlan kızı ve develeri alıp memleketine gider. Hâlâ balıkçılık yapan babasını kurtarır; köşkler yaptırır, evlenir, yiyip içip yaşarlar. (İyilik Yapan Balık Ve Balıkçı Çocuğu, s.283)

Masalın bu kısmında, vefalı olma ve yardımlaşma davranışlarıyla dostluk değeri vurgulanmıştır.

“**Suyu Altın Eden Tas**” isimli masalda bir kahvede yatıp kalkan hiçbir işe gitmeyen sürekli kahveciden geçinen aciz ve tembel bir adam, kahvecinin ısrarıyla balık tutmaya gider. Bu tembel adam deniz kıyısında beklerken yarım metre boyunda bir balık takılır.

“Buna on bin lira verseler satmayacağım, bunu kendim yiyeceğim.”

Yahudi'nin birisi de rüyasında görür ki, “Adamın biri bir balık tutacak, o balığa kaç kuruş isterse ver. O balıkta iş var.” Yahudi erkenden kalkıp kıyıda dolaşmaya başladı. Baktı ki adamın birinde balık, hemen yanına yanaştı:

“Arkadaş bu balığa ne istersin?”

“Satmıyorum.”

“Arkadaş bu balık eder beş kuruş, ben sana vereyim on kuruş.”

“Vermem.”

Yahudi gitti, köşeyi dönüp yine karşısına çıktı:

“Arkadaş o balığa iki lira vereyim.”

“Vermem.”

Yahudi balığı alamayacağını anlayınca çekip gider. Çünkü herif tembelin biri, paraya muhtaç değil ki. Balığı alıp kahveye gelir:

“Bu balığı tuttum, adamın biri bana şu kadar para verdi de satmadım. Bunu ben paklayacağım, pişirip ikimiz yiyelim, senin bana çok emeğin geçti.”

“Allah evini yapsın, bu balık beş kuruş etmez be, bu kadar para verdiler de niye vermedin?”

“Vermedim.”

Bu tembel, balığın üstünü kaldırdı, karnına bıçağı bakar ki bir şeye takılır. Bakar ki ne baksın, balığın karnında bir tas, altın mı nedir:

“Bundan da iyi su içerim. İyi ki satmamışım.”

Tası hemen suya daldırır ki ne görsün, tasın içindeki sular altın kesildi.

“Fış” diye yere döküldü. Hangi suya doldurduysa o tasın dolusu altın kesilir. Oraya dök, buraya dök, hep altın:

“Oh ulan bulduk biz hazineyi... Kahveci, gel buraya!”

“Ne var tembel?”

“Gel seni abad edeceğim.”

Kahveciyi abad etti, kendini de. (Suyu Altın Eden Tas, s.288-289)

Masalın bu bölümde tembel adam, kahvecinin kendisine baktığı için yaptığı bu iyilik karşısında vefalı olma davranışı göstererek tuttuğu balığı kahveci ile beraber yemeyi teklif eder. Yine aynı şekilde kahveciye altınları verip onu abad etmesi de vefalı bir davranış örneğidir. Tembel adamın vefalı olma davranışları göstermesiyle dostluk değeri vurgulanmıştır.

“**Avcı Mehmet**” adlı masalda Avcı Mehmet, padişahın emriyle Cimcime Sultan’ın kızını getirmek için görevlendirilir. Avcı Mehmet, vefat eden babasının yaşlı arkadaşı buna tavsiyelerde bulunur. Padişahın huzuruna çıktıktan sonra yola çıkar.

Avcı Mehmet padişahın huzuruna gelir:

“Padişahım, bana bir ay müsaade vereceksin. Bir aya kadar o kızı getirirsem getiririm; yoksa beni idam mı edersin, zindana mı atarsın, ne edersen et.”

Oğlan evine gelip tazıyı alır. Yola çıkınca tazıyı bırakır, kendisi de tazının gittiği yere gider. Bir müddet gittikten sonra bir adama rastlar. Bu adam dağları eline almış, hangisi yeğnik, hangisi ağır diye tartıp duruyor. Tazı bunun bacaklarının arasından geçer. Bu zavallının yüreği oynar: “Ya ben altından geçerken dağı bırakır da altında kalırsam.” diye korkar. Yaklaşıp selam verir:

“Selâmün aleyküm dağları tartan.”

“Ve aleyküm selâm Avcı Hasan’ın oğlu Avcı Mehmet!”

“Yahu sen beni ne tanıyorsun?”

“Senin baban benim iyi arkadaşım idi. Onunla çok arkadaşlık yaptık, ben onu iyi tanırım. Sen nereye gidiyorsun?”

Avcı Mehmet buna durumunu anlatır, Mehmet’e der ki:

“Sen git, şurada iki dağ daha var, onları da tartayım, sana kavuşurum.”

Biraz daha gidince kulaklarını yere verip yerleri dinleyen bir adama rastlar. Tazı bunun belinin üstünden geçer, zavallı çocuk korkar:

“Bu adamın bir kulağı dünyayı kaplamış, kalkar da bana bir sille vurursa biz ha babam gittik.” Bu adamın yanına yaklaşır.

“Selâmün aleyküm yer dinleyen.”

“Ve aleyküm selâm Avcı Hasan’ın oğlu Avcı Mehmet”

“Yahu sen beni ne tanıyorsun?”

“Nasıl tanımam, senin baban benim en iyi arkadaşım idi. Nereye gidiyorsun?”

Avcı Mehmet hâlini buna da anlatır. Mehmet’e der ki:

“Sen git, benim dinlenilecek bir iki yerim kaldı. Ben sana yetişirim.”

Biraz daha gidince bir adama daha rastlar. Bu adam da ağzını dayamış bütün nehirleri yutuyor. Bir yandan da bağırıyor:

“Eyvah, susuzluktan öldüm, bir yudum su verecek yok mu?” Tazı bunun yanından vurup geçer. Mehmet korkmaya başlar:

“Dünyanın nehirlerini yutan bir adam beni hiç dinlemeden yutar.” Yanına yaklaşır.

“Selâmün aleyküm araz yutan.”

“Ve aleyküm selam Avcı Hasan’ın oğlu Avcı Mehmet.”

“Sen beni nereden tanıyorsun?”

“Ben seni tanıyamam mı, senin baban benim iyi dostum idi. Burada bir iki araz kaldı, ben onları yutayım da ben sana kavuşurum.”

Avcı Mehmet biraz daha gittikten sonra arkasına bakar ki üçünün de gelmekte olduklarını görür. (Avcı Mehmet, s.293-294)

Masalın ilerleyen bölümlerinde de bu adamlar Avcı Mehmet'e yardım ederek Cimcime Sultan'ın kızını alırlar.

Masalda bu adamların Avcı Mehmet'in babasını sevdikleri, ona vefalarının olduğu için Avcı Mehmet'e yardımda bulunurlar. Masalda vefalı olma ve yardımlaşma davranışlarıyla dostluk değeri yer almıştır.

“**Ağlayan Narla Gülen Ayva**” masalında padişah, oğlan kılığındaki kız devi öldürüp kendisini kurtardığı için bu oğlanı ödüllendirmek ister.

Oğlana sorar:

“Oğlum, muradını iste.”

“Muradım senin allılar giyen cariyendir sultanım.” (Ağlayan Narla Gülen Ayva, s.313)

Padişah kızına kendisini bu oğlana vereceğini söyleyince kızda şart olarak devlerin şimşir tarağını ister. Oğlan da getirmek için yol çıkar.

Oğlan kılığındaki kız tarağı getirmek için dışarı çıkınca kılları çakar, at gelir:

“Beni devlerin memleketine götüreceksin, devlerin şimşir tarağını getireceğim.”

“Peki, bin sırtıma.”

Kız atın sırtına biner, devlerin hududuna gelince:

Şehzadem, içeri gidersin, eğer devlerin gözü bakıyorsa anla ki uyuyorlar; yok kapalı ise anla ki uyanıklar. Ondandır istifade et. Hemen şimşir tarağı al, sakın arkana dönüp bakma, benim yanıma kaç, ben seni kurtarırım.”

Kız, atın dediği gibi gider. Devlerin gözlerinin açık olduğunu görünce uykuda olduklarını anlar, hemen şimşir tarağı alıp atın yanına gelir. At da bunu alıp kaçar. (Ağlayan Narla Gülen Ayva, s.314)

Burada at ile kızın arasında bir dostluk olduğu görülmektedir. Masalda at, kıza şimşir tarağını alması için yardım etmektedir. Yardımlaşma davranışıyla dostluk değerine yer verilmiştir.

“**Devleri Korkutan Bilal Ağa**” masalında iki hanımı olan Bilal Ağa hanımları tarafından evden kovulur. Başını alıp giden Bilal Ağa, bir dağ başına çıkar. Orada bir taşın dibine oturur. Bir devle tanışır. Dev, Bilal Ağa'ya kardeşlik teklif eder. Bilal Ağa'da bu teklifi kabul eder. Bir gün odun toplamak için ormana giderler.

Bir gün eve odun lâzım olur. Hep beraber ormana gidiyorlar. Devler ağaçları kırıp kırıp deviriyorlar. Bilal Ağa bunlara akıl verir:

“Gidip evden urganları toplayıp gelin, ormanın etrafını saralım da birden koparıp götürelim.” (Devleri Korkutan Bilal Ağa, s.374)

Masalın bu kısmında Bilal Ağa'nın, devlere fikir vermek suretiyle yardımlaşma ve dayanışma davranışlarını göstermesi dostluk değerini işlemektedir.

“**Avcı Mehmet'in Oğlu**” isimli masalda kuş kemiğinden saray yaptırmak isteyen padişah, Avcı Mehmet'in Oğlu'nu çağırır. Kırk gün içinde saray yapılacak kadar kuş kemiği getirmesini ister aksi takdirde cellât edeceğini söyler. Bu oğlan daha sonra eve gelir.

Oğlan eve gelince düşünmeye başladı. Anası meseleyi anlayınca der ki:

“Oğlum, ne yapalım, filan yerde babanın bir dostu vardır, akıllı bir adamdır. Git, ona bir danış, bakalım sana ne akıl verir.”

Bu kalkıp babasının dostunun yanına gider. Bunu görünce “Benim Avcı Mehmet'imın oğlu geldi.” deyip bunun gözlerinden öpüp kucakladı, sevdi. Fakirlikten ötürü geldiğini zannedip buna para verdi.

“Al sana şu kadar para.”

“Yok, ben para için gelmedim.”

“Yaa?”

“Madde böyledir, padişah benden kuş kemiği istiyor, nereden bulacağım?”

“Filanca yerde kırk gözeler vardır. Umum piller suyu oradan içerler. Gidersin oraya, gözelerin suyunu boşaltırsın. Şarap, ağü gibi şeyler doldurursun. Kuşluk mali piller gelirler. Oradan içince serilip kalırlar. Öyle bir değil on saray yapılır. Ne kadar kuş kemiği istersen oradadır.” (Avcı Mehmet'in Oğlu, s.413)

Masalın bu bölümünde Avcı Mehmet'in Oğlu babasının dostunun yanına geldiğinde dostu babasından dolayı vefalı olma ve yardımlaşma davranışı gösterdiği için masalda dostluk değerine yer verilmiştir.

“**Gül ile Sinaver**” masalında padişahın oğlu üvey anne tarafından iftiraya uğrar. Bunun üzerine padişah oğlunu sürgün eder. Sinaver'in küçük kardeşi Gül'de ağabeyinin peşinden gider. Yolda Sinaver kardeşi Gül'e durumu anlatır. Gül de kendisine de iftira atılması düşüncesiyle gitmez; ağabeyi ile yola devam eder. Bir müddet sonra Gül ağabeyine:

“Ben çok acıktım der, daha gidemeyeceğim.”

“Öyleyse sen burada otur, ben gidip arayayım. Bakalım Allah ne verir.”

Gül oturmakta olsun, Sinaver okunu, yayını çekip gider. Bir ovanın üzerinde bir havuz, havuzun başında bir kavak, kavağın tepesinde de bir kuş ötüyor. Sinaver de kuşdilinden anlarmış. Kuş diyormuş ki:

“Benim etimden yiyenin nefesi altın olur, kafamı yiyen de Hindistan'a padişah olur.”

“Sinaver okunu yayını kurup buna ateş eder. Kuşu vurup aşağı indirir. Kuşu alıp kardeşinin yanına gelir. Gül orada dalmış uyuyor. Sinaver düşünmeye başlar:

“Ben bu kuşun etini yesem de başını kardeşime bıraksam, kardeşim ileride padişah olur, kendini kurtarır. Ama, kardeşimin de aklından “Bir kuştan bana bir kelle mi düşmüş, bir budunu da bana vereydi.” diye geçebilir. Etini ona yedirsem de başını ben yesem ben padişah olurum; kardeşimin her yeri altın olsa kendini kurtaramaz. Öyleyse ben kardeşimi hiç uyandırmayayım. Kuşun başını kardeşime bırakayım, o yesin, padişah olsun. Benim de sahibim Allah’tır.”

Kendisi kuşun vücudunu yer. Kardeşine hiç seslenmeden geçip gider. (Gül ile Sinaver, s.452)

Masalın bu bölümünde Sinaver, kardeşinin yararını kendi yararı kadar gözeterek kardeşine karşı diğerkâmlık davranışı göstermek suretiyle masalın bu kısmında dostluk değerini işlemiştir.

4.3. Dürüstlük

“**Değirmenci ile Tilki**” masalında tilkinin değirmenciden kendisine tavuk vermesi şartıyla ömrünce unutamayacağı bir iyilik yapacağı sözünü vermesi yer almaktadır.

Vakti zamanında bir değirmenci varmış. Bu değirmencinin de pek çok tavuğu varmış. Tilkinin biri bu tavuklara müptelâ olur. Bir gün değirmenciye der ki:

“Değirmenci, eğer bana bir tavuk verirsen sana ömrünce unutamayacağın bir iyilik yapacağım.”

“Yahu sen benim tavuklarımdan ne istersin, bırak benim yakamı. Seni vurup öldürürüm, eceline mi susadın?”

Değirmenci yakayı kurtaramayacağını anlayınca tilkiye bir tavuk verir. Tavuğu yiyen tilki yola koyulur. (Değirmenci ile Tilki, s.276)

Masalın ilerleyen bölümlerinde tilki tilkiliğini yaparak değirmenciye padişahın kızını alır. Yine aynı kurnazlıkla devlerin sarayının değirmencinin olmasını sağlar. Masalda güvenilir olma ve sözünde durma davranışlarıyla dürüstlük değeri yer almıştır.

“**Kurnaz Çiftçi ile Ayı ve Tilki**” adlı masalda ayı, arkadaşı olan çiftçiye kimseye söylememesi karşılığında petek vereceğini söyler.

Çiftçinin biri ile ayı arkadaş olmuşlar. Ayı bir gün çiftçiye der ki:

“Sana biraz petek getirsem yer misin?”

“Hay hay.”

“Ama karına bile söylemeyeceksin!”

“Peki söylemem.”

Ayı, çiftçiye arıların kovanlarını taşımaya başlar, çiftçi de ayının getirdiklerini evine taşır, yer içer; keyfine bakar. (Kurnaz Çiftçi ile Ayı ve Tilki, s.279)

Bu masalda çiftçi, doğru sözlü olma ve sözünde durma davranışlarını göstererek dürüstlük değerini işlemiştir.

“**Tamahkâr Köylü**” adlı masalda şehirden köye dönerken geç vakte kalan köylü geceleyebileceği bir yer ararken bir değirmene sığınıp orada geceliyor. Köylü değirmende teknenin içinde yatarken içeriye ayı, tilki ve kurt geliyor. Bu hayvanlar konuşurken kurt şöyle der:

“Filanca memleketin padişahını bir dert tutmuş ki sormayın, nerdeyse ölecek. Halbuki padişahın sürüsünde uyuz bir koç vardır, onu kesseler de kanını padişahın yaralarına sürseler derhal iyi olacak. Bunu beceremiyorlar. Hakikaten şu insanoğlu çok avanakmış.” (Tamahkâr Köylü, s.286)

Kurdun bu söylediklerini duyan köylü ertesi gün padişahın yanına gider.

“Padişahım, ben senin derdinin dermanını biliyorum. Eğer seni iyi edersen bana ne verirsin?”

“Sen beni bu dertten kurtar, ne istersen veririm.”

“Küçük kızımı bana verirsen seni bu dertten kurtarırım.”

“Hay hay, verdim gitti.”

Bu köylü hemen padişahın sürüsüne gidip kurdun dediği uyuz koçu bulur, saraya getirip kestirir. Kanını padişahın yaralarına sarar. O gün padişah yatar, ertesi gün hamama götürürler. Padişah eskisinden iyi olur. Köylüye:

“Oğlum sen vazifeni yaptın, sıra geldi bana. Hemen düğünüze başlayalım.”

“Hayır padişahım, benim bir-iki işim kaldı, onları da yapayım da ondan sonra düğünü yaparız.” (Tamahkâr Köylü, s.286-287)

Masalda padişahın doğru sözlü olma ve sözünde durma davranışlarıyla bu bölümde dürüstlük değeri yer almaktadır.

“**Sır Saklamayan Padişah Kızı**” isimli masalda yılan oğlunun isteği üzerine padişahın kızını istemeye gider.

Bu adam doğruca padişahın huzuruna çıkar:

“Hayrola oğlum?”

“Mindilhava oğlum sizin büyük kızımıza talip efendim.”

“Peki, veririm ama bir şartım var benim: Şu karşiki dağ, konağımın önüne gelirse büyük kızımı oğluna vereceğim.”

Babası eve gelince oğlu: “Ne dediler baba, verecekler mi?” diye sorar. Babası padişahın şartını söyler.

“Oğlum, padişah büyük kızını verecek ama karşiki dağın konağının önüne getirilmesini şart koşuyor.”

“Peki babacığım, haydi sen işine bak.”

Ertesi sabah padişah kalkar ki konağının önü kapanmış, dağ gelmiş konağın önüne, padişah şaşırır kalır, hemen haber gönderir:

“Dağı geriye çeksinler, kızımı vereceğim.”

Dağ hemen geriye çekilir, padişah da büyük kızını verir, kızı alır giderler. (Sır Saklamayan Padişah Kızı, s.318-319)

Masalın bu bölümünde padişah doğru sözlü olma ve sözünde durma davranışlarını gösterdiği için dürüstlük değeri yer almaktadır.

“**Köpekle Evlenen Kız**” masalının başında çocuğu olmayan bir annenin çocuğu olursa onu köpeğe vermesi konu edilmiştir.

Bir varmış, bir yokmuş... Memleketin birinde bir padişah karısı varmış. Bunların hiç çocukları olmazmış. Padişahın karısı buna çok üzülürmüş. Sonunda canına kıymaya karar vermiş. Bir gün ırmak kenarına gider, kendini suya atıp boğulup gitmek ister.

Yolda giderken bir köpeğe rastlar. Bu köpek de bir hoplayınca insan, bir daha hoplayınca tekrar köpek olurmuş. Köpek kadına sorar:

“Nereye gidiyorsun bacı böyle?”

“Hiç sorma. Çocuğum olmuyor da kendimi suya atmaya gidiyorum.”

“Çocuğun kız olursa bana verir misin?”

“Keşke olsun da, veririm tabii.”

“Haydi öyleyse sen hemen evine dön. Senin bir çocuğun olacak.”

Aradan haftalar, aylar geçer, padişahın karısının bir kız çocuğu meydana gelir. Bu kız büyür, evlenme çağına gelir. Bu köpek bir gün gelip anasından kızını ister:

“Bana söz vermiştin, kızını almaya geldim.”

“Peki, al senin olsun kızımız.”

Köpek, kızı alıp köpekler padişahının memleketine gider. (Köpekle Evlenen Kız, s.324)

Masalın bu giriş kısmında annenin doğru sözlü olma ve sözünde durma davranışlarını göstermesi dürüstlük değerini göstermektedir.

“**Hayat Otu**” isimli masalda kardeşinin iftirası ve tehdidi sonucu çocuklarını ormana bırakır. Ormanda bu çocukları bir avcı bulur.

Ormanda bir avcı avlanırken bu çocuklara rastlar. Çocukları alıp memleketine götürür. Ertesi gün avcının ailesi çocukların yatağını kaldırırken dört tane altın bulur. Çocuklara hiç duyurmaz. Zaten yaşları da küçük.

Çocuklar on beş yaşına gelinceye kadar adamın yanında kalırlar. Avcıyı da baba bilirler. Avcı bu zamana kadar biriken altınları saklar, çocuklara da avcılık öğretir, iyi birer avcı olurlar. Her ava gidişinde bunları da yanına alır, bunlar da attıklarını vururlar. Çocuklar yirmi yaşlarına gelince avcı bunları yanına çağırır:

“Oğullarım gelin, sizinle biraz oturup konuşalım.” deyip konuşmaya başlar: “Oğullarım, ben sizi şu ormanda buldum, tam altı yedi yaşlarındaydınız, şimdi yirmiye geldiniz de delikanlı oldunuz, benden güçlüsünüz. Ekmeğinizi her yerden çıkarırsınız. Bugüne kadar her gün ikinizin yastığı altında ikişerden dört tane altın çıkıyordu sabahları.”

Avcı getirip önlerine altınları koyar, çocuklara der ki:

“Bunlar senin altınların, bunlar da senin. Yolunuz açık olsun.”

Çocuklar altınları alıp ellerinde tüfekleri, kılıçları yola düşerler. (Hayat Otu, s.430)

Masalda avcı, doğru sözlü olma ve güvenilir olma davranışlarını göstererek ormanda buldukları çocukların yastıkları altından çıkan altınları doğruları söyleyerek onlara vermesi masalın bu bölümünde doğrudan dürüstlük değerini göstermektedir.

“**Padişahın Konuşamayan Kızı**” adlı masalda padişahın konuşamayan bir kızı varmış. Padişah kızını kim konuşturursa kızını ona vereceğini tellâl ettirir. Fakir bir adamın oğlu da kızını konuşturmak için saraya gider. Orada bir hikâye anlatır. Birbirlerine kılıç çekip boyunlarını vuran iki kardeşin büyük olanının karısı bunları görür. Kadın büyüğün başını küçüğe küçüğün başını da büyüğünki ile birleştirip Allah’a yalvarır. Duası kabul olur. İki kardeşte ayağa kalkarlar.

“...Ama küçüğün gövdesi büyüğün, büyüğün gövdesi küçüğün oldu. Padişahım, bu kız hangi kardeşindir? Gövdesi büyük kardeşe ait olana mı, başı büyük kardeşe ait olana mı?”

Yine herkes bir fikir ileri sürer. Kız da perdenin arkasından seslenir:

“Gövde kimde ise kız onundur, kalp nerede ise vücut oradadır, başta hiçbir şey yoktur” demesi üzerine delikanlı padişaha seslenir:

“Padişahım, sözünüzde durunuz; bakın, kızınızı söylettim.”

“Peki oğlum, kızını sana verdim, al git.”

Padişahın kızını konuşTURUP alan delikanlı kardeşiyle beraber evlerine gitmek için saraydan ayrılırlar. (Padişahın Konuşamayan Kızı, s.500)

Masalın bu bölümünde padişah söz verdiği üzere kızını konuşTURAN delikanlıya kızını verir. Masalda padişah, doğru sözlü olma, sözünde durma davranışlarını göstermek suretiyle dürüstlük değerini işlemiştir.

“**Cindar**” adlı masalda bir gün hükümetin hazinesini soyarlar. Kimin yaptığını ve hazineyi bulması için Cindar’a giderler. O da kendince bir oyun hazırlar. Bunun sonucunda hırsızlar gelip teslim olurlar.

...Neticede bunlar cindarın kendilerini tanıdığını, bir oyun edip kahredeceğini zannedip teslim olmaya karar verirler. İkişi gidip yazıhanesine girerler:

“Efendi...”

“Ben bilirim, ben bilirim; neredesiniz?”

“Filan kayanın kovuğunda.”

“Ben bilirim, orada, kayanın kovuğunda kaç kişisiniz?”

“Kırk kişiyiz.”

“Ben bilirim, ben bilirim; yediniz mi paraları?”

“Yok yemedik.”

“Haa... Ben bilirim, yiyemezsiniz. Sen git orada otur, ben sabahleyin gelir sizi bulurum, paraları alır sizi de kurtarırım, söz veriyorum size.”

Ertesi sabah askerlerle beraber mağaraya gider. Bakarlar ki kırk kişiler. Paralar da ortalarında. Hemen, paralarla eşkıyaları alıp padişahın huzuruna götürürler. Cindar padişaha der ki:

“Padişahım sağ olsun, senden bir ricam var.”

“Neymiş o rican?”

“Bu adamlar yanıldı da bu işi yaptılar, daha yapmayacaklar, bunların affını isterim senden.”

“Peki affediyorum, sen istersin de ben affetmem mi?”

Cindar bunları oradan söz verdiği üzere kurtarır:

“Haydi bakalım, dağılın. Herkes yerine gitsin.” (Cindar, s.514-515)

Masalın bu bölümünde Cindarın hırsızlara karşı doğru sözlü olma, güvenilir olma ve sözünde durma davranışlarını gerçekleştirmek suretiyle masalda dürüstlük değerinin işlendiği görülmektedir.

4.4. Öz Denetim

İncelenen masalarda Öz denetim ile ilgili herhangi bir değere rastlanmamıştır.

4.5. Sabır

İncelenen masalarda Sabır ile ilgili herhangi bir değere rastlanmamıştır.

4.6. Saygı

“**Padişahlar Padişahı**” adlı masalda padişah ile lala tebdili kıyafet ile memleketi gezmeye çıkarlar. Günlerden bir gün Trabzon’a gelirler. Orada bir otele gelirler. Onlar orada çay, kahve içerken kendilerine hizmet eden bir oğlan vardır. Bu oğlan da o kişilerin padişah ve lala olduğunu bilmektedir.

...derken bu oğlan bunlara hürmet eder. Ama padişah biraz durulur:

“Acaba kim ki bu, bize bu kadar hürmette bulunuyor?”

“Padişahım sağ olsun, benim aziz misafirimsiniz. Buyurun gidelim fakirhaneye.”

“Peki gidelim.”

Zamanın vesaitine binip giderler. (Padişahlar Padişahı, s.355)

Masaldaki bu bölümde bu oğlanın hem misafirperver olması hem de muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme gibi davranışlarda bulunması saygı değerini göstermektedir.

“**Padişah Oğlu ile Çoban Oğlu**” adlı masalda padişah sarayının önünde içine buğday koyduğu bir sandık kurdurur. İçindeki fiyatını bilen abad edeceğini söyler. (s.497) Bu haberi duyan bir ihtiyar da gider:

İhtiyar gidip padişahın huzuruna çıkar:

“Gel bakalım ihtiyar, bunun içindekinin fiyatı nedir?”

“Şevketlim, onun içindekinin fiyatı, zamanı gelir ki hiçtir, zaman gelir ki birkaç adam daralsa da onu yese ölmez, satış cihetine gelince fiyatı yirmi beş kuruştur.”

“Sana bunu kim öğretti?”

“Şevketlim, bu kendi kafamdan...” (Padişah Oğlu ile Çoban Oğlu, s.498)

Masalın bu bölümünde ihtiyarın padişaha “şevketlim” diye hitap etmesi, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme davranışı göstermek suretiyle burada saygı değerini işlemiştir.

“**Aynı Kızı Seven Üç Kardeş**” adlı masalda padişahın üç oğlu vardır. Padişah bu çocukların evlenme çağı geldiğini düşünür. Çocukların üçü de vezirin kızını isterler. Padişah çocuklarını gurbete yollar. Bir süre sonra memleketlerine gelen çocuklar vezirin kızının hasta olduğunu görürler. Bu üç kardeş vezirin kızını iyileştirirler. Daha sonra aralarında kızı kimin alması gerektiği için kavga ederler.

Bu üç kardeş iyi olan kızı kendisine almak ister. Bunlar “Sen alacaksın”, “Ben alacağım” diye kavga ederler. Mahkemelik olurlar. Gidip hâkime danışır.

“Hâkim Efendi, bizim böyle bir davamız var: Biz üç kardeş de aynı kızla evlenmek istiyoruz, ortancamızın aynasıyla kızın hasta olduğunu öğrendik, küçüğümüzün halısıyla hemen geldik, büyüğümüzün elmasıyla da kızı iyileştirdik. Bu kız hangimizin?”

Hâkim, düşünür düşünür, bir cevap veremez. (Aynı Kızı Seven Üç Kardeş, s.502)

Masalın bu bölümünde kardeşlerin hâkime, “Hâkim Efendi” şeklinde hitap etmeleri muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme davranışıyla örtüştüğü için burada saygı değerinin var olduğunu göstermektedir.

4.7. Sevgi

“**Bitle Pire**” isimli masalda dişi bitin eşi olan erkek pirenin ölümünden duyduğu üzüntü yer alır.

Bir varmış, bir yokmuş... Bir dişi bitle bir erkek pire varmış. Bunlar arkadaş olmuşlar. Gezip tozduktan sonra evlenmeye karar vermişler. Evlenmişler de.

Gel zaman, git zaman, bunların memleketine kar yağmış, bacaların üzerini kapatmış. Pire çıkmış bacayı karlardan temizlemeye. Nasıl olmuşsa olmuş, pire karlara kakılıp ölüvermiş. Bit başlamış saçını yolmaya. Bu arada bir karga bitin bu halini görmüş:

“Bit kardeş, ne oldu da saçını yoluyorsun?”

“Pire gibi yiğidim öldü, saçımı yolmuşum çok mu?”... (Bitle Pire, s.274)

Masalın bu kısmında aile birliğine önem verme ve vefalı olma davranışları masalda sevgi değerinin yer aldığını göstermektedir.

“İyilik Yapan Balık Ve Balıkçı Çocuğu” adlı masalda babasıyla birlikte balık tutmaya giden çocuk, babasının tuttuğu balıkları eve götürürken canlı olduğunun farkına varıp balığı geri suya atar.

...Bu adam bir gün oğlunu da alarak balığa gider. Tuttuğu bir balığı oğluna vererek eve yollar:

“Oğlum, evde yiyecek bir şey yoktur. Al bu balığı götür, annen akşama pişirsin de yiyelim.”

Çocuk balığı alıp evi yolunu tutar. Bir de bakar ki balık canlı, ölmemiş:

“Yahu ben bunu ne yapayım, balık bilmezse Hâlık bilir.” deyip suya atar.

Babası akşam üzeri bitkin halde eve gelir, hanıma sorar:

“Hanım, bizim balığı pişirmedin mi?”

“Ne balığı, sen balık göndermedin ki?!”

Çocuğa balığı ne yaptığını sorunca, korkudan soluğu sokakta alır. Ertesi gün oğlanı alıp balığa giderler. Babası tuttuğu balığı oğluna vererek tembih eder:

“Bak dünkünü suya attın, bugünkünü de atarsan sana sopa koymaz atarım.”

Balığı alan çocuk yolda balığın hâlâ canlı olduğunu görünce suya fırlatır:

“Ne yapalım, döverse dövsün.”

Üçüncü gün de balığı suya atınca babası bunu ala paça döver, çocuk da evden kaçar. (İyilik Yapan Balık Ve Balıkçı Çocuğu, s.281)

Bu masal da çocuk balığa karşı merhametli olma davranışını göstererek hayvan sevgisi genel olarak da sevgi değerini işlemiştir.

“Askere Giden Kız” masalında ihtiyar adamın bir kızını iki ayrı delikanlı istemektedir. İhtiyar, kızını isteyenlerden birine vermiş, diğeri de gidip bu ihtiyarın askerliğini yapmadığını ihbar etmiş. Daha sonra bu ihtiyarı askere göndermeye karar vermişler. Bir gün kızıyla beraber dağa giden baba gelir fakat kız gelmez.

Babası kızını aramaya gider. Kızı, meşeden bir tayı çıkarmış alıp gelirken görür: “Baba, Allah bizim muradımızı verdi, bunu elik ederiz, odun taşırız.”

“Pekâlâ kızım.”

Bu tayı elik ederler, iyice beslerler. Tay yük taşıyacak kadar olur. İhtiyarın da askerlik pusulası gelir. Adam düşünmeye başlar. Büyük kızını:

“Baba ne düşünüyorsun, ben giderim senin yerine.”

“Kızım sen gidemezsin.”

“Giderim baba ben senin yerine.”

“Pekâlâ.”

Sabahleyin kalkınca bu kızın azığına hazırlayıp harçlığını verirler. Babası kızını yolcu eder. (Askere Giden KIZ, s.297)

Masalda kız, ihtiyar babasının yerine askere gitmek ister ve gider. Masalın bu bölümünde fedakârlık yapmak suretiyle sevgi değeri işlenmiştir.

“**Ağlayan Narla Gülen Ayva**” adlı masalda hiç oğlu olmayan bir padişah, karısının yine hamile olduğunu öğrenince tehdit eder. Şayet doğacak çocuk kız olursa hem kızını hem de annesini öldürteceğini söyler.

“Eğer bu sefer de kız doğurursan seni de kızını da cellat ettireceğim.” (Ağlayan Narla Gülen Ayva, s.311)

Bir süre sonra doğumu gerçekleştiren kadın kız çocuğu olunca çok korkar ve padişaha erkek çocuğu olduğunu söyler. Çocuk büyüdükçe de erkek elbiseleri giydirebilirler. Padişah, bir süre sonra belli bir yaşa gelen çocuğunu sünnet ettirmek ister.

Kızın anasını bir korku alır. Bir taraftan da büyük bir meydana kazanlar kurulur. Padişah tellâlar çağırır:

“Yediden yetmiş eli kaşık tutanlar hep toplansın.”

Herkes meydana gelir, yemekler yenir, içilir. Sünnet zamanı yaklaşır. Herkes yemekte iken kız ağlayarak annesine gider:

“Ana, Allahısmarladık, artık beni ölümlere kat. Senin canını kurtarmak için memleketi terkeceğim.”

Kızla anası vedalaşır. (Ağlayan Narla Gülen Ayva, s.311)

Masalda kız, annesinin canını kurtarmak için memleketini terk edeceğini söyler. Annesine karşı olan sevgisi ona karşı bu fedakârlığı yaptırmaktadır. Bura da fedakâr olma davranışı da sevgi değerini yansıtmaktadır.

“**Padişahın Rüyası**” isimli masalda padişah rüyasında bir çobanın oğlunun kendi kızıyla evleneceğini görür. Sora sora o çocuğu buldurur ve onu bir dağ başına bırakır. O dağlarda hayvan otlatan başka bir çobanın sürüsündeki keçide gidip çocuğu orada emzirir. Keçinin sahibi de çobana tepki gösterir.

Keçinin sahibi de bir koca karı, bakar ki keçide süt yok. Ertesi gün çobana çıkarır:

“Çoban benim keçimi niye sağıyorsun?”

“Hayır, sağmıyorum.”

O gün çoban bu keçinin peşini takip ediyor. Bir de bakıyor ki keçi bir mağaraya giriyor, orada bir çocuğu emziriyor. Çoban hemen o çocuğu evine götürür, karısı bu çocuğu büyütür. (Padişahın Rüyası, s.336)

Masalda çobanın küçük çocuğu bulup ona sahip çıkması merhametli olma davranışı göstermesi sevgi değerini göstermektedir.

“**Gençlikte Mi Kocalıkta Mı?**” masalında oldukça fakirleşen Mehmet Ağa eşini ve çocuklarını alarak başka bir yere gider. Gittikleri yerde bezirgân denilen kişi de Mehmet Ağa'nın eşini kaçıır. Daha sonra o beldeden de ayrılırlar.

“Oğullarım, ananızda gitti, biz daha ne edelim burada, haydi gidelim. Bakalım Allah nerede nasip edecek hesabı.”

Oradan koparlar. Bir zaman gittikten sonra önlerine bir Çoruh gelir, buradan geçecekler, fakat su epeyce derin. Oğlanın birini kıyıda bırakır.

“Oğlum, sen burada dur, kardeşini geçireyim; gelip seni de alacağım.”

“O çocuğu geçirmeye bulaşınca sırtındaki oraya buraya bakarken kardeşini bir kurdun alıp gittiğini görür, başlar bağırmaya:

“Baba, baba kardeşimi kurt götürüyor.”

Adam dönüp bakar ki oğlunu bir kurt yakalamış götürüyor. Onu kurtarayım derken sırtındakini de suya düşürür, su da bunu alıp inişe gider. Ne onu tutabilir ne de bunu. Ellerini koynuna koyup gider. (Gençlikte Mi Kocalıkta Mı?, s.344)

Masalda karısının kaçırılmasından sonra çocuklarını bir arada tutmaya çalışan babanın mücadelesi vardır. Babanın bir çocuğunu kurtarmaya çalışırken her iki çocuğunu da kaybetmesi büyük üzüntüye sebep olmuştur. Burada babanın aile birliğine önem verme davranışına sahip biri olduğu görüldüğü için bu da sevgi değerine ait bir davranıştır.

“**İnsan Yiyen Kız**” isimli masalda üvey anne tarafından horlanan bir çocuğun evini terk edip o diyardan gider. Yolda bir deve rastlar ve dev bu çocuğu evlatlık edinir. Bir hayli zaman sonra bu çocuk asıl anne ve babasının yanına gitmek ister.

Aradan bir hayli zaman geçtikten sonra oğlan dev karısına der ki:

“Anacığım, ben ne kadar da senin evlâdın olduysam da benim hakikî annem ve babam var. Ben bunu hiç demedim, sen de bana bir şey sormadın. Müsaade edersen gidip onları da bir göreyim.”

“Hay hay oğlum, sen böyle bir şey arzu ettin de ben “gitme” mi dedim.”

Dev karısı hemen buna tedarik görür. Heybeler dolusu çörekler pişirir, azığını tamam eder. Oğlan yola çıkar. (İnsan Yiyen Kız, s.360)

Masalın bu kısmında çocuğun ailesini özlediği görülmektedir. Çocuk, aile birliğine önem verme ve vefalı olma davranışlarını göstermek suretiyle masalda sevgi değerine yer verilmiştir.

“**Melikşah**” isimli masalda hanımı Şemse-bânu’yu kaybettikten sonra tekrar bulan Melikşah, padişah olan babasının memleketine hanımıyla beraber geri gelirler.

Padişah bunlara yeniden düğün edip içeriye atar. Dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat olduktan sonra Cenabı Allah onlara bir oğlan çocuğu verir. Bu çocuk dokuz aylık olduktan sonra ölür. Şemse-bânu çok üzülür.

“Melikşah, bizim için uzak yakın yok, babandan izin al. Ben bu çocuğu unutmak için babamı göreyim. Onları arzuladım. Hem çocuğu da belki unutturum.”

Melikşah babasından izin alır, Şemse-bânu kocasını sırtına alıp uçarlar. Issız, çöl gibi bir yere gelince yorulurlar.

“Melikşah, oturalım da biraz dinlenelim.”

“Olur Şemse-bânu, oturalım. Ama, hava çok sıcak. Sen burada dur da ben şu yakındaki ırmakta bir yıkanayım da geleyim.”

Melikşah gidip yıkanır, gelir. Şemse-bânu da gitmek ister, gidip yıkanır. Şemse-bânu yıkanırken bir kurt gelip bunu yer. Melikşah bekler bekler karısı gelmez. “Neye gelmedi?” diye bakmaya gider. Baksa ki Şemse-bânu’yu kurt yemiş. Elbisesi, ötesi berisi orada duruyor. Ağlamaya başlar, feryat edip dolanmaya başlar. Bu periler padişahına ayan olur. Gelir ki Şemse-bânu’yu kurt yemiş. Melikşah ağlıyor.

“Oğlum niye ağlıyorsun, sana büyük kızımı vereyim, ortanca kızımı vereyim. Bunun kaderi böyleymiş.”

“Yok, ben burada ölünceye kadar Şemse-bânu’nun mezarını bekleyeceğim.”

Ötesini berisini mezarına koyarlar. Melikşah da orada Şemse-bânu’nun mezarını beklemeye başlar. (Melikşah, s.403-404)

Masalın bu son bölümünde Şemse-bânu’nun evladının ölümü karşısındaki üzüntüsü, Melikşah’ın da Şemse-bânu’nun ölümüne karşı duyduğu acı ve üzüntü, her ikisinin de aile birliğine önem verme ve merhametli olma davranışlarını göstermektedir. Aile birliğine önem verme ve merhametli olma davranışları da sevgi değerini vurgulamaktadır.

“**Helvacı Güzeli**” adlı masalda zengin bir adam ve oğlu hacca gitmeye karar verir. Karısı ve kızını götürmez. Karısı ve kızını memleketin en ciddi adamı olan imama emanet eder. İmam bunların her türlü ihtiyaçlarını karşılar. Bu imam, evi kızına âşık olur fakat kızdan

karşılık bulamaz. Bunun üzerine kızın iffetsizlik yaptığını iddia ederek babasına mektup gönderir.

Yolda mektubu alan adamcağız, beyninden vurulmuşa döner; oğluna der ki:

“Oğlum, ata hakkımı sana haram ederim; git, bacını öldür. Gömleğini kanına batır, bana getir. Yoksa ben o memlekete ayak basmam.”

Kızın kardeşi gelir, uçtan, bucaktan sorar. Hep derler ki:

“Biz o kızın kapıdan dışarı çıktığını görmedik.”

Delikanlı bacısına bir düşmanlık yapıldığını anlar. Bacısına:

“Haydi der, babamıza karşı gidelim”

“Olur ağabey” der, mantosunu giyip yola düşerler, memleketlerinden çıkarlar, ormanlık bir yere gelince delikanlı durumu kardeşine anlatır:

“Bacım durum böyle böyle, senin başına bu iş gelmiş. Babam senin ölmeni istedi. Gömleğini çıkart, ver bana. Sen de babamın evine gitme. Allah’ın memleketi çok. Ölmektense birinde yaşa, daha iyi.”

Kız ağlayarak gömleğini çıkarır. Kardeşi, tuttuğu bir kuşu kesip kanı ile kızın gömleğini boyar. Kızı orada bırakıp babasının yanına döner. (Helvacı Güzeli, s.446-447)

Masalın bu bölümünde erkek kardeşin bacısına karşı merhametli olması, ona karşı olan bağı, onu öldürmemesi masalın bu bölümden sevgi değerinin olduğunu göstergesidir.

“**Sadık Kadının İhaneti**” adlı masalda padişah geceleri ateşler ve ışıkların yanmayacağını emreder.

Zamanın birinde bir padişah varmış. Bir gün emir vermiş ki:

“Bilimum ateşler yanmayacak!”

O gece padişah lalasıyla beraber gezmeye çıkarak ışıkların yanıp yanmadığını görmek ister. Her tarafta ışığın yanmadığını, sadece bir sarayda ışığın yandığını görürler:

“Lala, benim emrim vardı, ışıklar yanmayacaktı. Bu sarayda niye ışık yanıyor acaba, git bir merdiven getir!”

Lala bir merdiven getirir. Merdiveni sarayın duvarına dayayıp içeriye bakarlar: Bir kadın dizine yatırdığı erkeğin yüzüne durmadan bakıyor! Biraz sonra da kadın erkeğin dizine yatar, bu sefer de erkek kadının yüzüne bakmaya başlar.

“Acayip?” der padişah. Bir kadınla erkek sabaha kadar birer saat arayla birbirinin dizine yatarlar. Sabah olunca padişah lalasını yollayıp bu adamı çağırmasını söyler. Adam padişahın huzuruna gelir:

“Ben emir verdim, herkes ışıkları söndürdü de siz niye söndürmediniz, sebep ne?”

“Padişahım, biz birbirimizi o kadar çok severiz ki bir dakika ayrı kalamayız; ben uyurum o benim yüzüme bakar, o uyur ben onun yüzüne bakarım.”

“Peki öyleyse, hadi git.” (Sadık Kadının İhaneti, s.482)

Masalın bu ilk bölümünde kadın ile erkeğin arasında olan bağ, birbirlerine duydukları ilgi ve alaka ve aile birliğine önem verme davranışları görülmektedir. Bu ve benzeri davranışlar masalın bu bölümünde sevgi değerinin olduğunu göstermektedir.

“**Kadınların İhaneti**” adlı masalda kendisine ihanet ettiğini öğrenen padişah şehirdeki tüm kadınların boyunlarının vurulmasını emreder. Tabii herkes padişahı bu karardan döndürmek ister ama beceremezler. Padişahı bu emrinden caydırmak için akıllı bir adam ararlar ve bulurlar. Bu adam daha önce kendi başından geçen bir olayı anlatır. Bir adamın bir devin kellesini kestiğini ve bu kelleyi bir mağaraya götürdüklerini anlatır.

...Sonunda bir mağaranın içine geldik. İçeriye girince bir mum yaktı. Yerde öyle bir babayiğit yatıyordu ki padişahım, gören gözler kamaşır.

“Bunu görüyor musun?” dedi bana.

“Evet.”

Hemen üzerinde olan likabını ve yüzündeki maskeyi çıkardı, meğerse bu babayiğit bir kızmış. Öyle bir kız ki doğar aya: “Doğma diyor ben doğacağım.”

“Bak, bu yatan mevta benim nişanlımdır. Ben bununla zıfaf olduğum gece, bu kellenin sahibi gelip bize dünya evini haram etti, bunu katletti. Ben de aheddim. “Onun zıfaf gecesi kellesini vurmadan dünya bana haram olsun.” dedim. Ve intikamımı, muradımı aldım. Artık bu yatan yiğitten sonra da bana dünya haram olsun. Şimdi ben bu hançerin üzerine düşeceğim. Düşükten sonra onun sırtını benim sırtıma, benim sırtımı onun sırtına ver; o altınlar da sana ananın südü gibi helâl olsun.” deyip hançerin üzerine düştü. Dediği gibi onları gömdüm. İşte padişahım, dünya yüzünde öyle kadınlar var ama böyle kadınlar da var.”

Padişah hemen katliamı durdurttu, kadınlar da kurtulmuş oldular. (Kadınların İhaneti, s.487)

Masalın bu son bölümünde geçen ifadelerden de anlaşıldığı gibi devin eşini öldürdüğü adam eşine olan bağlılığını ve ona karşı olan sevgisini ifade etmekte, aile birliğine önem verme davranışını göstermek suretiyle masalda sevgi değerine yer verilmiştir.

4.8. Sorumluluk

“**Ağlayan Narla Gülen Ayva**” masalında bir at yardımıyla padişah babasından kaçıp başka bir memlekete gelen kız bu memleketteki insanları telaşlı bir halde bulur.

“Bu telâşınız nedir, bana bir anlatsana.”

“Oğlum telâşımızı nasıl anlatayım sana. Bu memlekete yılda bir defa dev gelir, padişahını yer. Padişahımızı yiyecek diye gününden evvel tedbir aldık, yasımız çıkana kadar açlık çekmeyeceğiz.”

“Bu iş nasıl olacak?”

“Bu gece devin gelme zamanı, padişahın kapısı açık bırakılır. Bir yıl daha kimseye dokunmaz.”

“Peki, bu devı öldüremiyor musunuz?”

“Öldüremiyoruz.”

Akşam olup da herkes evlerine çekilince kız, dev gelmeden evvel, kılları birbirine sürter, at gelir:

“Ya at, bu memleketin böyle bir usulü varmış. Ben bu devı öldürebilir miyim?”

“Öldürebilirsin Şehzadem.”

“Bana bir kılıç getir öyleyse. Ama, bir vuruşta devı ikiye biçsin.”

At gidip bir kılıç getirir, Şehzadeyi tembihler:

“Aman Şehzadem seni göreyim, sakın bir daha vurma. Bir daha vurursan dev canlanır, bir daha öldüremezsın. O sana: ‘Yiğitsen bir daha vur’ der, sakın vurma. De ki: ben anamdan bir kere doğdum.”

Kız kılıcı alıp kapıları açık olan saraya gider...

Bir de kulak verir, bir gürültü var dışarda. Bir ses, bir şamata, bir çatırtı. Dev gelip doğrudan padişahın odasına girer. Padişah da korkusundan yatağında ölü gibi yatıyor. Dev padişaha yanaşır yanaşmaz kız arkasından deve kılıcı nasıl indirirse devı ikiye böler. Dev seslenir:

“Ademoğlu yiğitsen bir daha vur.”

“Ben anamdan bir kere doğdum, iki kere doğsaydım belki bir daha vururdum.”

Dev ölü. (Ağlayan Narla Gülen Ayva, s.312-313)

Masalda kız, daha önce de babasından kaçmak için aldığı yardım gibi yine bu attan devı öldürmek için yardım alır ve öldürür. Kız kendisini geldiği memleketteki bir sorunu çözmek istemektedir. Burada kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma davranışını göstermek suretiyle sorumluluk değerini işlenmiştir.

“**Yazılan Yazı Bozulmaz**” isimli masalda hastalanan padişah oğluna vasiyette bulunur.

Evvel zaman içinde bir padişah varmış. Bu padişahın bir tek oğlu varmış. Padişah bir gün oğlunu çağırarak vasiyette bulunur:

“Oğlum, ben hastalandım, ölürsen filan kabristanın günde iç ekmek hakkı vardır. Her gün o üç ekmeği götür, delikten bırak.”

Babası öldükten sonra oğlu vasiyetini tutarak her gün üç ekmek alır, kabristanın deliğinden içeri bırakır. (Yazılan Yazı Bozulmaz, s.332)

Masalda padişahın oğlu babasına karşı sözünde durma davranışında bulunarak sorumluluk değerini vurgulamıştır.

“**Helvacı Güzeli**” adlı masalda şehzadenin karısı kocasına anasının, babasının yanına gidip ziyaret etmek ister. Kocasını olan şehzade işlerinin çok olduğunu söyleyip veziriyle beraber gönderir.

Kız çocuklarını alıp vezirle beraber yola çıkarlar. Yanlarına da bir tabur asker katarlar. Bir iki konaklık yere gidince akşam olur. Vezir kendi çadırı ile kızın çadırını askerlerinkinden daha aşağı çaktırır. Akşam olunca vezir padişah oğlunun karısından yakınlık ister, o da kabul etmez.

“Çocuğunu keserim” diye tehdit eder vezir.

“Kes.” diye karşılık verir padişah oğlunun karısı.

Merhametsiz vezir çocuğun birini keser. Ertesi akşam birini daha keser. Nihayet üçüncü akşam da son çocuğu keser. Kadının kendisine hâlâ yakınlık vermediğine kızan vezir o gece de kadını kesmeye karar verir:

“Bu gece de seni keseceğim.”

“Bir abdest alayım, Allah rızası için iki rekât namaz kılayım da beni öyle kes.”

“Ama kaçarsın?”

Kaçmam, istersen belime ip bağla.”

Kızın beline ip bağlar, çadırdan dışarı çıkan şehzadenin karısı ipi bir ağacı bağlayıp gecenin karanlığında olanca kuvvetiyle kaçar. (Helvacı Güzeli, s.447-448)

Masalın bu bölümünde şehzadenin karısı, eşine karşı sorumluluk gösterme, kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma, tutarlı ve güvenilir olma davranışlarını göstermesi sorumluluk değerini göstermektedir.

“**Asker Karısına İftira**” adlı masalda Sadık adlı kişi askere gideceği için eşini kardeşine emanet eder. Kardeşi de emanete ihanet etmek ister.

Eski zamanın birinde Sadık adında biri varmış. Bu adamında gayet güzel bir karısı varmış. Bunun askerlik zamanı gelir, bir gün kardeşine der ki:

“Ben askere gidiyorum, karım sana emanet, ona iyi bak.”

“Bakarım tabii, haydi Allah selâmet versin.”

Bu adam askere gider. Daha gider gitmez Sadık’ın kardeşi başlar kadının peşinde dolaşmaya: “İlle bana yakınlık vereceksin.” Kadın da namusuna düşkün birisi:

“İmkânı yok sana yakınlık veremem. Benim erim askerdedir, ben bu işleri yapamam.” (Asker Karısına İftira, s.463)

Masalın bu giriş bölümünde yer alan ifadelerden Sadık’ın karısının eşine bağlı ve sorumlu biri olduğu anlaşılmaktadır. Kadın kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma ve tutarlı ve güvenilir olma davranışlarını göstermek suretiyle masalın bu kısmında sorumluluk değerinin olduğunu göstermektedir.

“**Keloğlan ile Köse**” adlı masalda babaları ölen çocuklardan büyük olanı ailesinin geçimini sağlamak için gurbete gider.

Bir varmış bir yokmuş. Allah’ın kulu çokmuş, çok demesi günahmış, bir adamın üç oğlu varmış. Beraber çalışırlar, beraber yerlermiş. Bu adam bir gün hastalanıp yataklara düşer. Oğullarını yanına çağırıp vasiyette bulunur:

“Evlatlarım, ben artık kocadım, öleceğim. Benden size bir vasiyet, sakın kösenin yanına hizmetkâr durmayın.”

“Peki baba, durmayız.”

Aradan bir zaman geçmiş, adam ölmüş. Üç çocukla anaları kalakalmışlar. “Ne yapalım, ne edelim” demişlerse de bir kazanç yolu bulamamışlar. Büyükleri gurbete gitmek ister:

“Ben gurbette biraz çalışırım, size para gönderirim, siz de burada geçinirsiniz.”

Yola çıkmış. Gitmiş. (Keloğlan ile Köse, s.527)

Masalın bu ilk bölümünde, babaları ölen çocukların büyük olanı ailesinin geçimi için gurbete çalışmaya gitmek ister. Kendine, çevresine, vatanına ve ailesine karşı sorumlu olma davranışı göstermek suretiyle masalın bu bölümünde sorumluluk değerinin işlendiği görülmektedir.

4.9. Vatanseverlik

“**Suyu Altın Eden Tas**” adlı masalda padişah lalasıyla konuşur:

Padişah bir gün lalasını çağırır:

“Lala, biz çoktan seyyah etmedik, bakalım milletimiz ne âlemde, görelim.”

O zamanlarda da padişahlar ara sıra seyyah ederlermiş geze geze.” (Suyu Altın Eden Tas, s.290)

Masalın bu kısmında, padişahın milletinin halini merak etmesi ve toplumu önemseme davranışını göstermesiyle vatanseverlik değeri işlenmiştir.

4.10. Yardımseverlik

“**Ayağına Diken Batan Serçe**” isimli masalda ağaçlarda gezerken ayağına diken batan serçe kuşunun yaşlı bir neneden dikenini çıkarması için yardım ister.

Zamanın birinde bir serçe varmış. Kırlarda ağaçlarda gezip tozarken ayağına diken batmış, uğraşmış, uğraşmış bir türlü çıkaramamış. Yakındaki bir nenenin kulübesine gidip bağırmaya başlamış:

“Nene nene! Ayağıma diken battı, çıkarır mısın?” Nene dikenleri çıkardıktan sonra serçe, neneye demiş ki: “Nene, dikenimi sakın atma, ben gelip senden alacağım...” (Ayağına Diken Batan Serçe, s.273)

Masalın bu baş kısmında, nenenin merhametli olma davranışını göstermesi suretiyle yardımseverlik değeri işlenmiştir.

“**Konuşan Bebek**” adlı masalda padişahın oğlu saraya getirdiği kurbağanın güzel bir kız olduğunu görür. Bunu gören padişahın karısı da padişaha haber verir. Padişaha, “Oğlum bir kız getirmiş ki sana lâyük, ona lâyük değil.” (s.303) der. Fakat padişahın karısı o sırada ölür. Bunun üzerine padişah o kızı olmak için çeşitli planlar yapar ve bir cadı karısından yardım alır.

Babası hemen bir cadı karısı bulur:

“Bu gelini bana alabilir misin?”

“Alırım.”

“Ama oğlanı ne yapacağız?”

“Kolay, dersin ki: “Oğlum, git öte dünyada annenden anahtarı al gel.” O da getiremez.”

Padişah oğlunu çağırır, cadının dediği gibi oğluna anahtarı getirmesini söyler. Oğlu da, “Ben nasıl getireceğim?” diye düşünür düşünür evine gelir. Bunun karısı da peri kızı imiş. Karısına meseleyi anlatır. O da der ki:

“Gölün kenarına gidersen, bu gül çubuğunu al, suya vur. Annem çıkar. Dersin ki: “Kaynana, sizin eşeği ver, bineyim de öteki dünyadan anahtar getireyim.”

Oğlan göle gider, gül çubuğunu vurur. Kaynanası çıkar. Ondan eşeği ister. Eşeği alınca üzerine binip anahtarı almaya gider. (Konuşan Bebek, s.303)

Masalın bu bölümünde padişah oğlunun hem peri kızı olan karısıyla hem de kaynanasıyla işbirliği yapıp gidip anahtarı alır. Burada hem karısıyla hem de kaynanasıyla işbirliği yapması masalın bu bölümünde yardımseverlik değerinin olduğunu göstermektedir.

“**Hızır’ı Bulan Keloğlan**” adlı masalda keloğlanın padişaha Hızır’ı bulacağına söz vermesi ve bulamaması sonrasında padişah huzurunda mahkeme edilmesi anlatılır.

“Keloğlan, hani sen bize Hızır’ı bulacaktın, niye bulmadın?”

“Padişahım, ben aç idim, beni kırk gün yedirdin. Allah senden razı olsun. Beni affet, ben karnımı doyurmak için mahsustan öyle dedim.”

“Sen koskoca padişahla oynuyorsun ha!” Padişah vezirlerini toplar:

“Buna ne çeşit bir ceza verelim?”

Başvezir der ki: “Padişahım, müsaade edersen evvel keselim, sonra derisini yüzelim. Böyle ölsün, bir padişah oynatmak nedir, anlasın.”

İkinci vezir de: “Bunu asalım.” diye cevap verir.

Üçüncü vezir: “Bunu zindana atalım, aç susuz zindanda ölsün.” cevabını verir.

Padişah aynı şeyi dördüncü vezire de sorar ve şu cevabı alır:

“Padişahım, bu bir Keloğlan’dır, padişahların işi aftır. Bunu affedin. Bunu öldürüp de ne olacak, kanına dokunacaksınız da elinize ne geçecek?” (Hızır’ı Bulan Keloğlan, s.328)

Masalda dördüncü vezirin keloğlanın affedilmesini istemesi ona karşı merhametli olma davranışı göstermesi yardımseverlik değerini vurgulamaktadır.

“**Feleği Arayan Adam**” masalında fakirlikten kurtulmak için feleği aramaya çıkan fakir bir adam yolda tarlasını süren bir çiftçiye rastlar. Çiftçi kendisini derdini de feleğe söylemesini ister. Feleği bulup kendi sıkıntısı halleden adam çiftçinin derdini de iletir. Onun da çözümünü felekten öğrenir. Ve geri dönerken yolda bu çiftçiyle karşılaşır.

“Arkadaş ne ettin feleği bulabildin mi?”

“Buldum arkadaş, senin tarlanın ortasında bir hazine varmış, o hazineyi çıkartırsan tarla ekin verirmiş, yoksa vermezmiş.”

“Gel eşelim, bakalım, essahtan altın mı var, ne var?”

Eşerler, eşerler; sonunda tarlanın ortasında bir hazine bulurlar:

“Arkadaş, bu hazinenin sebebi sensin, gel, bu paranın yarısı senin olsun, yarısı da benim olsun.” (Feleği Arayan Adam, s.338)

Masalın bu bölümünde, fakir adamın felekten çiftçi için de yardım isteyerek çiftçi ile işbirliği yapmak suretiyle hazineyi çıkarması ve çiftçinin cömertçe davranıp hazinenin yarısını bu adama teklif etmesi yardımseverlik değerini göstermektedir.

“**Ne İdim, Ne Oldum, Ne Olacağım?**” isimli masalda padişahın kızı kendisini istismar etmeye çalışan vezirden kaçır. Ormana kaçan kız bir ağacın tepesine çıkar ve sabah onu bir çoban bulur. Bu kız ile nikâhlanırlar.

Aradan epey zaman geçtikten sonra bu kızın babası veziriyle beraber seyahate çıkar. Bunlar gide gide çobanın beldesine varırlar. Çobanı süt sağarken görünce ondan süt isterler:

“Çoban kardeş bize biraz süt verir misin?”

“Tabii veririm.”

Bunlar sütü içerlerken çoban sorar:

“Siz iyi adamlara benziyorsunuz, bu gece benim Tanrı misafirim olursunuz.”

Çoban, padişahla veziri alıp evine getirir. (Ne İdim, Ne Oldum, Ne Olacağım?, s.356-357)

Masalın bu kısmında çoban misafirperver olma davranışını göstermek suretiyle yardımseverlik değerini işlemiştir.

“**Haramibaşı Ahmet**” masalında Haramibaşı Ahmet arkadaşlarını öldürdüğü için kaçırdığı padişah kızının elini ayağını bağlar. Onu yakmak ister fakat ateş bulamaz. Başka bir yerden ateş almaya gittiği sıradan oradan geçen keloğlan bu kızı kurtarır ve bir ihtiyar neneye emanet eder.

Kız baktı ki nenenin evi pis, pinti bir yer, yatağı filan yok. Hemen çekti çömürlendi. Oraları bir sildi, bir süpürledi, suladı. Sonra neneye dedi ki:

“Nene al sana şu kadar para. Git bize iki yatak al gel. Kendinde bir kat elbise giyin.”

Nene gidip yatakları getirdi, kız serdi. Biraz daha para verip yiyecek getirtti. Oralar oldu gülistan bir yer. (Haramibaşı Ahmet, s.365)

Burada padişah kızının, evinde bulunduğu yaşlı nenenin durumuna acıması, merhametli olma ve cömert olma davranışlarını göstermesi masalın bu kısmında yardımseverlik değerini vurgulamıştır.

“**Keloğlan ile Dev**” adlı masalda dev ile arkadaş olan Keloğlan köydeki kızları alıp çalışmaya götürür. Kızlar akşama kadar çalışırlar. Akşam olup hava karardığında Keloğlan kızlara der ki:

“Şurada benim bir kardeşliğim var, bu gece orada yatalım da sabahleyin gideriz. Şimdi gitmeyelim.”

“Peki Keloğlan.”

Keloğlan bu kızları devin meşesine götürür. O gece orada yatarlar. Hınzır dev ise bunları yemeye karar verir. Onların uyuyup uyumadığını anlamak için de yattıkları odaya girer: seslenir:

“Kıçı yanık kardeşlik, iyi misin, uyuyor musun, rahat ediyor musun?”

“Adam sen de, horozların, kazların sesinden yatamıyoruz.”

Dev, hemen gidip horozları, kazları hep keser. Bir müddet sonra tekrar aynı odaya gelir:

“Kıçı yanık kardeşlik, uyuyor musun?”

“Camişların, malların gürültüsünden uyuyamıyorum.”

Dev gidip camişları, malları hep keser. Dev gidince Keloğlan da kızları uyandırır:

“Kalkın bu dev bize kötülük yapacak.”

Keloğlan kızları alıp kaçar. Kızları getirip evlerine bırakıp, geri döner. (Keloğlan ile Dev, s.371)

Burada Keloğlan, acıma ve merhametli olma gibi davranışlarda bulunarak masalda yardımseverlik değerini işlemiştir.

“**Ecel Ecayip**” adlı masalda padişah teklifte bulunur.

“Bana her kim “Ecel Ecayip”i bulursa kızımı ona vereceğim.” (Ecel Ecayip, s.381)

Bu şehirde fakir bir adam ve oğlu yaşarmış. Oğlu bu haberi işitince babasıyla beraber Ecel Ecayip’i aramaya koyulurlar. Babasıyla bir çeşme başında dinlenirken çeşmenin lülesinden bir adam çıkar ve bu oğlanı kendisinin aynına çalışmaya vermesini babasından ister. Babası da kabul eder. Bu oğlan sihirbaz olan adamla beraber çeşmenin lülesinden içeri girer. Oğlanı odalardan birine bırakıp gider. Daha sonra sihirbazın kızı gelir.

Bu sihirbazında bir kızı varmış, bu delikanlının yanına geliyor:

“Hoş geldin, sefa geldin.”

“Hoş bulduk, sağ olun.”

“Eyvah kardeşim yazık değil mi sana, nerden düştün bu zalimin eline?”

“Hayrola, ne var?”

Kız bunu odasının karşısındaki odaların birine götürüyor. Kapıyı açıp bakıyorlar ki içerisi hep kelle dolu!

“Bak bunların hepsi senin gibi birer yiğitler, başlarını hep bu zalim kesti.”

“E.. Ne yapmamız lazım, çaresi?”

“Bu adam sana burada sihirbazlık öğretecek. Her gün akşama kadar seni okutacak, akşam olunca da soracak: “Öğrendin mi?” Eğer “öğrendim.” derseni başını keser, bunlar gibi olursun; eğer “öğrenmedim” derseni seni adamakıllı bir döver, bırakır gider.”

Çocuk mecburen kısın dediklerini yapmaya karar verir, ölmektense doğılmek daha iyi. (Ecel Ecayip, s.832)

Masalın bu bölümünde sihirbazın kızı, bu oğlana acıma ve merhametli olma davranışlarını göstermek suretiyle masalda yardımseverlik değerini işlemiştir.

“**Kuş Başı**” adlı masalda evin annesi evdeki kuşu kesip tencerede pişirir ve evin ortasına koyar. Evde kimse yokken evin iki çocuğu mektepten eve gelir. Eve yiyecek bir şeyler arayan çocuklardan biri kuşun kafasını yer diğeri de yüreğini yer. Yemeği yedikten sonra çocuklar annelerinden korktukları içi kaçarlar.

Çocuklar yola devam ederken bir yerden it ürümesi gelir, bir yerden de ateş yandığını görürler. Büyük küçüğe der ki:

“Kardeşim, it üren yere mi gidelim, ateş yanan yere mi gidelim?”

“Eğer it üren yere gidersek itler bizi kapar, gel ateş yanan yere gidelim.”

Kalkıp ateş yanan yere giderler. Bakarlar ki bir bezirgân hayvanlarını oraya yıkmış, yatıyor.

“Selâmünaleyküm.”

“Aleykümselâm.”

“Bizi misafir eder misin?”

“Hay hay.”

Bezirgân onlara da ekme verir. Yerler, içerler, kilim keçe serip çocuklar yatarlar. Sabaha yakın, bezirgân gitmeye hazırlanır; çocukları kaldırıır, kilimini keçesini alır. Çocukları orada bırakıp yola çıkar. (Kuş Başı, s.387)

Masalın bu bölümünde bezirgânın yolda kalan çocuklara merhametli olma ve misafirperver olma davranışlarını göstermesi yardımseverlik değerini vurgulamaktadır.

“**Şemşirak Taşları**” adlı masalda padişah olan babaları üç oğluna şemşirak taşını getirmeleri için görev verir. Bu üç kardeş yola çıktıktan belli bir süre sonra önlerine üç ayrı yol çıkar. Bu kardeşler üç ayrı yoldan gider. En küçükleri şemşirak taşını alıp geri döner. Kardeşlerinin gelmediğini görünce gidip onları bulur. Dönüş yolunda susadıkları için şemşirak taşını bulan en küçük kardeşlerini kuyuya su almaya indirirler. En küçük kardeş

kuyuya indikten sonra büyük kardeşler müşavere ederler. Babalarının gözüne kendileri girmek istedikleri için küçük kardeşin bağlı olduğu ipi keserler.

Kuyuda kalan küçük oğlan bağırap çağırırken su almaya gelen bir bezirgân buna kement atıp dışarı çıkarır. Oğlanın canı çıkmak derecesine gelmiş. Oğlanı ayıtlırlar:

“Nereden geliyorsun?”

“Baba sorma, sizi Allah yolladı. Beni azat edin de gideyim.”

“Peki oğlum. Allah selâmet versin.”

Küçük oğlan babasının memleketine gider. (Şemşirak Taşları, s.410)

Masalın bu bölümünde, bezirgânın kuyuda mahsur kalan küçük oğlana insani olarak acıma ve merhametli olma davranışlarını göstermesi suretiyle yardımseverlik değerini işlediği görülmektedir.

“**Çoban Ahmet**” isimli masalda fakir bir adamdan hamile olan eşi kazandığı ile kendisine et getirmesini ister. Kocasını üç dört gün boyunca iş arar fakat bulamaz. Bu hale çok üzülür.

“Ben bir erkek olayım da aileme bir okka et götüremeyeyim. Ben dağlara çıkayım da çobanlardan et alayım da aileme götüreyim.”

Bu adam şehirden çıkıp yürüye yürüye bir çobanın yanına gider:

“Selâmünaleyküm.”

“Aleykümselâm.”

Çoban koyunlara su içiriyormuş. Buna işaretle “Otur.” der. Bu otururken çoban işini görür, bunun yanına gelir.

“Ben saatle konuşurum.”

“Peki.”

“Maslahatın ne?”

“Maslahatım şu ki söylemeye utanıyorum, ama mecburum, söyleyeceğim. Benim ailem senin kız kardeşin olsun, canı et istedi. Bende alıp götüremedim. Şehirde de çalışamadım, çıktım dağlara. Çobanlardan et isteyeceğim. Maslahatım bu.”

“Peki.”

Çobanın getirdiği pilavı yedikten sonra oradan kalkıp sürünün aynına giderler, çoban buna bir koyun verir.

“Al bu koyunu, git, kes; karına yedir. Yalnız Çoban Ahmet’e dua etsin. De ki: “Çoban Ahmet’in dileğinin olması için dua edesin.” Olmaz mı?”

“Peki.” (Çoban Ahmet, s.422)

Masalın bu bölümünde fakir adama karşı cömert olma ve merhametli olma davranışlarını göstermesi masalda yardımseverlik değerinin işlendiğini göstermektedir.

“**Muradına Nail Olmayan Dilber**” masalında teyzesinin hileleri yüzünden gözlerini kaybeden kız dağ başına terk edilir.

Gözleri oyulan kız, hayvanlarına “Oha oha” diyen bir adamın sesine kulak vererek yanına kadar gider:

“Baba kolay gele, beni alır da evlat eder misin?”

“Kızım benim de yedi tane kızım var, bir de seni alayım olsun sekiz tane. Zaten onları geçindiremiyorum, seni de geçindiremem.”

“Baba sen beni götür de, kızlarının da, benim de rızkımı verecek Allah’tır.”

Adam bu kızı alıp eve gelir: “Kızlarım, size bir bacı getirdim.” Büyük kızı babasına kızar:

“Biz bulduk yedik de ona mı kaldı. Nereden yedirelim, nasıl geçindirelim?”

En küçükleri söze karışır: “Fazla konuşmayın, hissemden ona vereceğim, bana bir ekmek düşüyor; yarısı benim yarısı onun.”

“Peki.”

“Beraber yerler, içerler. Bir gün çamaşır yıkarlar. Sonra da kızlar yıkanır. Küçük kız der ki:

“Ben gidip odun getireceğim. Siz yıkadınız da, bunun gözleri kör diye yıkamamak mı lâzım, günah değil mi? Bunu da yıkayacağız.”

Küçük kız gidip odun toplar, bir kazan su ısıtır. Kızı soyundurup temizce yıkar. (Muradına Nail Olmayan Dilber, s.441-442)

Masalın bu kısmında babanın ve küçük kızın cömert olma, merhametli olma ve misafirperver olma gibi davranışları göstermek suretiyle yardımseverlik değerini işlediği görülmektedir.

“**Asker Karısına İftira**” adlı masalda kimsesiz kalan bir kadına bakan bezirgân karısının ısrarı yüzünden kadını evinden göndermek zorunda kalır.

“Ne yapayım, karıdan yakamı kurtaramadım, al şu parayı da başka bir yere git.”

Kadın oradan yola çıkar. Bir müddet gittikten sonra bir kalabalığa rastlar; toplanmışlar, adamı asmaya hazırlanıyorlar. Oradan birisine sorar:

“Bunun suçu nedir de asıyorlar?”

“Filan adama kırk lira borcu var, ödemediği için asıyorlar.”

“Bu adamın borcunu ben ödersem azat eder misiniz?”

“Tabii ederiz, sen borcunu ödedikten sonra niye azat etmeyelim.”

Bezirgânın verdiği paraları bunlara sayar. Asılacak adamı da salıverirler.

Kadın oradan yoluna devam eder. Bakar ki borcunu ödeyip azat ettirdiği adam peşine gelir:

“Yahu, niye peşime geliyorsun?”

“Sen bana havaslandın, benim kırk lira borcumu ödedin de beni azat ettirdin herhalde beni alacaksın.”

“Yok, seni asacaklardı, merhamete gelip seni kurtardım.” (Asker Karısına İftira, s.464)

Masalın bu kısmında kadının da ifade ettiği gibi merhamete gelip asılacak kişinin borcunu ödeyip onu kurtarmıştır. Merhametli olma davranışı da yardımseverlik değerini göstermektedir.

“**Tarakta Saklanan Dost**” adlı masalda padişahın oğlu karısını yaptırdığı hisarda bırakarak ava gider.

O sırada alaca kargalar cıgırdamaya başlar; alaca kargalar cıgırdamaya başlayınca muhakkak bir tehlike olurmuş:

“Acaba ne var?” diye okunu yayını alıp hazırlık görür. Etrafına bakınırken yirmi beş yaşlarında nur yüzlü bir hocanın geldiğini görür:

“Selâmünelayküm.”

“Aleyküm selâm”

Oturup beraberce keklikleri yerler, içerler; daha sonra müsaade ister:

“Ben gideyim artık.”

“Yok hocam, üç gün benim misafirimsin.”

“Etme evladım, olmaz.”

“Hayır hocam, bırakmam.” (Tarakta Saklanan Dost, s.488-489)

Masalın bu bölümünde padişahın oğlunun cömert olma ve misafirperver olma davranışlarını göstermek suretiyle yardımseverlik değerini işlediği görülmektedir.

“**Padişah Oğlu ile Çoban Oğlu**” adlı masalda sürülerce koyunu olan padişah ile o koyunların çobanının oğulları olur. Aynı gün doğup aynı gün okula başlarlar. Bir gün padişah bu iki oğlanı da yanına alıp gezmeye götürür. Gezdikleri yerde bir inek görürler.

Çayırılık bir yerde dinlenirken bir ineğin gölde yattığını görürler. Bu hayvanı seyredip dururken padişahın oğlu der ki:

“Çoban oğlu, bu ineğin karnındaki yavrunun burnu beyaz.”

“Hayır şehzadem, kuyruğu beyaz, burnunun önüne gelmiş.

Bunlar bu iddiada iken padişah konuşmalarına kulak verir. Hemen ineğin kesilmesini emreder. Derhal ineği keserler. Bakarlar ki yavrunun kuyruğu burnunun ucunda. Padişah anlar ki çobanın oğlu kendi oğlundan akıllı. Padişah çobanın oğluna garez etmeye başlar. Bu çocuğu nasıl kaybedeceğini düşünür. Padişahın ailesi de kocasının bu kötü niyetini duyar. Bu merhametli kadın hemen çobanın oğlunu çağırıp durumu anlatır:

“Evladım, padişah senin boynunu vuracak, sana bir hal edecek. Kaç, canını kurtar.” (Padişah Oğlu ile Çoban Oğlu, s.496)

Masalın bu bölümünde padişahın karısının iyi niyetli olma ve merhametli olma davranışlarını göstermesi suretiyle bu bölümde yardımseverlik değeri işlenmiştir.

“**Kurnaz Kürt**” adlı masalda padişah ve veziri bir Kürt’e misafir olurlar.

Evvel zaman içinde padişahın biri veziriyle gezmeye çıkar. Bir Kürde misafir olurlar. Kürt, padişah geldi diye hemen bir koyun keser. Afiyetle yerler, içerler. Bir yandan sohbet ederler, bir yandan da gelmişten geçmişten bahsederler.

Akşam yemeği zamanı yaklaşınca Kürt bir koyun daha keser. İkinci bir koyunun kesildiğini gören padişah dayanamayıp sorar:

“Öğle yemeği için bir koyun kestin, onu bitirmeden bir koyun daha kesmenin ne lüzumu vardı?”

“Hane sahibinin işine karışılmaz!” diyerek Kürt padişaha bir tokat yapıyor... (Kurnaz Kürt, s.507)

Masalın bu bölümünde Kürt, padişah ve vezirine karşı paylaşma, cömert olma ve misafirperver olma davranışlarını göstermek suretiyle masalda yardımseverlik değerinin olduğunu göstermektedir.

“**Sultan Mahmut’a Armut Veren Köylü**” isimli masalda padişah ve veziri derviş kılığında gezmeye çıkarlar.

Zamanın birinde İstanbul’da Deli Mahmut derler bir padişah varmış. Bu padişah bir gün yanına vezirini de alarak İzmit taraflarına gezmeye çıkmışlar. Bağlar bahçeler arasından geçerken bir köylüyle hanımını armut toplarken görürler. Bu karı kocaya selâm verip geçerler. Padişahla veziri derviş kılığında olduğu için armut toplayanlar bunların kim olduğunu bilemezler. Karısı dervişlere acıyarak kocasına der ki:

“Adamlara biraz armut verelim de yesinler.”

Erkek, gidenlerin arkasında seslenir ve onları durdurur. Bolca armut verir. Padişahla veziri bu armutları afiyetle yedikten sonra köylüye sorarlar:

“Bu armutları nerede satarsın?”

“Köyde, orda burda; neresi rast gelirse.”

“Ben sana bir adres vereyim, İstanbul’a gelirsin. Hem benim yanımda kalırsın, hem de armutları satarsın.”

“Peki, gelirim.” (Sultan Mahmut’a Armut Veren Köylü, s.508)

Masalın bu ilk bölümünde köylünün karısının derviş kılığındaki padişah ve vezirine karşı cömert olma ve merhametli olma davranışlarını göstermek suretiyle onlara armut vermesi burada yardımseverlik değerinin olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölümde Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'nun, Gümüşhane ve Bayburt Masalları adlı çalışmasında yer alan masallarda, değerlerle ilgili ifadelerin neler olduğunu belirlemek amacıyla yapılan çalışmadan elde edilen bulgulara dayanılarak ulaşılan sonuçlar yer almaktadır.

Anlatma esasına bağlı edebi metinlerden olan masallar çocukların yetişmesinde önemli yere sahiptir. Masallar, çocukların edebî zevk ve gereksinimlerini karşılayan ilk türler arasındadır. Çocuklar üzerindeki etkileri de inkâr edilemez bir gerçektir. Zira içeriğindeki zengin dünyasıyla çocukların hayal gücünü geliştirmektedir. Unutulmamalıdır ki gerçekleşen her başarı yapılan her iş öncelikle hayal etmekle başlar. Bu konuda Günay (2011) şunları söylemektedir:

“Masalarda kahramanları göz açıp kapayıncaya kadar Hint'ten Yemen'e ulaştıran sihirli seccade ve uçan atlar, yerini, sestem daha hızlı giden uçaklara; uzaktan haber alan Yer Dinleyen adıyla anılan kahraman, yerini telefona; uzakları gösteren sihirli ayna, yerini televizyona bıraktı. “Açıl sofram açıl” deyince çeşitli yemekler sunan sihirli sofranın yerini hazır yemek sanayi aldı. Zümrüdüanka kuşunun sırtında yedi kat yer altı ve üstü dünyalara, roketler ulaşmaya çalışıyorlar. Bu açıdan değerlendirildiğinde masal dünyasının bugün gerçek dünyadan çok farklı olmadığı görülür. İnsan önce hayal etmekte sonra gerçekleştirmektedir. Masal dili ve üslubu bugünün insanlarına da cazip gelmektedir. Masallar bugünün teknolojisi içinde yeni nesillere sunulmaktadır. Telefon hizmeti içinde belli bir numaradan sürekli masal kasetleri yayınlanmaktadır. Masallar, ana ve atalarının kaybolmasında rağmen, bu edebi tür insanları büyülemeye devam etmektedir” (s. 677).

Bu zamana kadar masalların değerler eğitimi açısından ele alındığı birçok araştırma yapılmıştır. Fakat bunların çoğunluğu yöresel masal evrenini örnekleyecek şekilde değil yazarlara ait olan edebi masal olarak adlandırılan çalışmalardır.

Yöresel masalların değerler eğitimi açısından ele alındığı bazı araştırmalar şunlardır: Öner (2019), Elâzığ masallarından seçilen 15 masal üzerine; Özer (2019), Keloğlan Masalları üzerine Ermekbaeva (2014), Kırgız masallarından seçilen 25 masal üzerine; Özkan (2014), Hatay masalları üzerine; Tümen (2018), Naki Tezel'in derlediği masallar üzerine çalışmıştır.

Hazırlanan bu çalışma da sayısı çok az olan yöresel masallar evreninde değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmalardan biridir. Ayrıca Gümüşhane ve Bayburt Masalları,

Türkiye’de masallar üzerine yapılan ilk doktora çalışmasıdır. Bu açıdan masallar üzerine yapılan diğer çalışmalardan farklıdır.

Bu çalışmada Prof. Dr. Saim Sakaoglu’nun Gümüşhane ve Bayburt Masalları adlı çalışmasında yer alan 70 masalda yer alan ya da yer almayan değerler incelenmiş; inceleme sonucunda 24 masalda, Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan değerlerden hiçbirine rastlanmamıştır. Ölçüt olarak kullandığımız, Türkçe Dersi Öğretim Programında adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerleri yer almaktadır.

İncelenen masallarda en fazla yardımseverlik değeri en az vatanseverlik değerine rastlanmıştır. Öz denetim ve sabır değerine ise hiçbir masalda rastlanmamıştır.

En fazla yer alan “yardımseverlik” değeri 17 masalda yer almaktadır. Bunlar: “Ayağına Diken Batan Serçe”, “Konuşan Bebek”, “Hızır’ı Bulan Keloğlan”, “Feleği Arayan Adam”, “Ne İdim, Ne Oldum, Ne Olacağım?”, “Haramibaşı Ahmet”, “Keloğlan ile Dev”, “Ecel Ecayip”, “Kuş Başı”, “Şemşirak Taşları”, “Çoban Ahmet”, “Muradına Nail Olmayan Dilber”, “Asker Karısına İftira”, “Tarakta Saklanan Dost”, “Padişah Oğlu ile Çoban Oğlu”, “Kurnaz Kürt”, “Sultan Mahmut’a Armut Veren Köylü” isimli masallardır.

Yardımseverlik değerinden sonra masallarda en fazla yer alan “sevgi” değeri 11 masalda yer almaktadır. Bunlar: “Bitle Pire”, “İyilik Yapan Balık ve Balıkçı Çocuğu”, “Askere Giden Kız”, “Ağlayan Narla Gülen Ayva”, “Padişahın Rüyası”, “Gençlikte Mi Kocalıkta Mı?”, “İnsan Yiyen Kız”, “Melikşah”, “Helvacı Güzeli”, “Sadık Kadının İhaneti”, “Kadınların İhaneti” isimli masallardır.

Sevgi değerinden sonra masallarda en fazla yer alan “dostluk” değeri 8 masalda yer almaktadır. Bunlar: “Tilkinin Şahitliği”, “İyilik Yapan Balık Ve Balıkçı Çocuğu”, “Suyu Altın Eden Tas”, “Avcı Mehmet”, “Ağlayan Narla Gülen Ayva”, “Devleri Korkutan Bilal Ağa”, “Avcı Mehmet’in Oğlu”, “Gül ile Sinaver” isimli masallardır.

Dostluk değerinden sonra masallarda yine aynı sayıda yer alan “dürüstlük” değeri de 8 masalda yer almaktadır. Bunlar: “Değirmenci ile Tilki”, “Kurnaz Çiftçi ile Ayı ve Tilki”, “Tamahkâr Köylü”, “Sır Saklamayan Padişah Kızı”, “Köpekle Evlenen Kız”, “Hayat Otu”, “Padişahın Konuşamayan Kızı”, “Cindar” isimli masallardır.

Dürüstlük değerinden sonra masalarda en fazla yer alan “sorumluluk” değeri 5 masalda yer almaktadır. Bunlar: “Ağlayan Narla Gülen Ayva”, “Yazılan Yazı Bozulmaz”, “Helvacı Güzeli”, “Asker Karısına İftira”, “Keloğlan ile Köse” isimli masallardır.

Sorumluluk değerinden sonra masalarda en fazla yer alan “saygı” değeri 3 masalda yer almaktadır. Bunlar: “Padişahlar Padişahı”, “Padişah Oğlu ile Çoban Oğlu”, “Aynı Kızı Seven Üç Kardeş” isimli masallardır.

Saygı değerinden sonra masalarda en fazla yer alan “adalet” değeri 2 masalda yer almaktadır. Bunlar: “Hayat Otu”, “Aynı Kızı Seven Üç Kardeş” isimli masallardır.

Adalet değerinden sonra masalarda yer alan “vatanseverlik” değeri 1 masalda yer almaktadır. Bu da “Suyu Altın Eden Tas” isimli masaldır.

İncelenen masalarda 24 masalda hiçbir değere rastlanmamıştır. Bu masallar: “Namert ve Cömert”, “Balık Kız”, “Kör Kurt”, “Güneşle Ayın Haracı”, “Şansını Açtıran Adam”, “Üç Dokumacı Kardeş”, “Onüç”, “Hani ya Bacımın Ayağı?”, “Korkak Deli”, “Macun”, “Tüylüce”, “Cinpulat”, “Yaşlı Kadınlar”, “Kuş Dili Bilen Şehzade”, “Tuz Kadar Sevgi”, “Yemen Padişahının Oğlu”, “Mezarda Helva Pişiren Keloğlan”, “Zırlıtlı Dava”, “Çemenderzade”, “Âlim Köse”, “Akıllı Kardeşle Deli Kardeş”, “Rus Kralını Çalan Hırsız”, “Keloğlan'ın Oyunları”, “Bacadan Atılan Ölü” isimli masallardır.

Gümüşhane ve Bayburt Masalları'na bakıldığında okuyucunun veya çocuğun kahramanlarla özdeşim kurabileceği, kahramanların ve onların başından geçen olaylar aracılığıyla içerisinde yer alan değerlerin sezdirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Masalarda olumlu değerlerin yer almasının yanında argo ifadeler de yer verildiği görülmektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programındaki değerlere göre söz konusu masallar tek tek incelendiğinde toplam 46 masalda 55 değer yer aldığı görülmüştür. Değerler ile ilgili tespit edilen ifadelerin toplam frekans değerleri ve masalarda yer alma sayısı şu şekildedir (bkz. **Tablo 4.1**): % 30.9 yardımseverlik (17), % 20 sevgi (11), % 14.54 dostluk (8), % 14.54 dürüstlük (8), % 9.09 sorumluluk (5), % 5.45 saygı (3), % 3.63 adalet(2), % 1.81 vatanseverlik (1), % 0 öz denetim (0), %0 sabır (0). Bu anlamda Gümüşhane ve Bayburt Masalları'nın Türkçe ders kitaplarında ve Türkçe derslerinde, değer aktarımı açısından yetersiz ve yeniden düzenlenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

5.2. ÖNERİLER

- Gümüşhane ve Bayburt Masalları içerisinde ilköğretim ikinci kademe için uygun nitelik taşıyan masallar bu dönemde okutturulmalıdır.
- Masallar içerisinde uygun nitelik taşıyan masalların öğrencilere nasıl aktarılması gerektiği ile ilgili özellikle Türkçe Öğretmenlerine eğitim verilmelidir.
- Öğretmenler yöresel masallar içerisinde yer alan Gümüşhane ve Bayburt Masalları'nı değer aktarımında kullanılırken içerisinde seçilecek masallar konusunda öğrencilere rehber olmalıdır.
- Gümüşhane ve Bayburt Masallarının değerler aktarımında nasıl kullanılması gerektiği ile ilgili velilere eğitim verilmelidir.
- Tespit edilen masallardan verim alabilmek için sadece okul ortamında değil aile sohbetlerinde ve eğlence ortamlarında da masal okumalarına ve okutmalarına devam edilmelidir.
- Yapılan araştırma sonucunda bu masalların çocuklara okutulurken yahut onlara okunurken konu ve işleniş yönünden çocuklara uygun olanlar seçilmeli, bazı masallar tekrar gözden geçirilmeli ve değerler eğitiminde materyal olarak kullanılmalıdır.
- Çocukların değerler algısının gelişmesi için aileler, masalları küçük yaşlardan itibaren dikkatli seçmeli ve çocukları olumsuz yönlerden etkileyecek olumsuz ifadelerin yer almamasına dikkat etmelidir.
- Gümüşhane ve Bayburt Masalları'nın değerler eğitimi açısından kullanılabilmesi için içerisinde bulunan aykırı düşünce ve olumsuz ifadeler kaldırılıp, çocuğun yaşına ve seviyesine uygun olarak tekrardan düzenlenmelidir.

KAYNAKÇA

- Aça. M., Ekici. M., Yılmaz. A., M. (2012). Anonim Halk Edebiyatı. M. Öcal Oğuz (Ed.), *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı* içinde (129-234). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akkaya, N. (2014). Keloğlan Masallarında Yer Alan Değerlerin İncelenmesi. *The Journal of Academic Social Science (Akademik Sosyal araştırmalar Dergisi)*, 2(1), 312-324.
- Akyüz, Y. (2012). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000-M.S. 2012* (22. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Alagöz, F. C. (2012). *Cahit Uçuk'un Masal Kitaplarında Temel Değerlerin Türkçe Eğitime Katkısı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Altan, Mustafa Z. (2011). Çoklu Zekâ Kuramı ve Değerler Eğitimi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 53-57.
- Aras, E. (1997). Elazığ Masallarında Dua ve Halk Hekimliği. *Millî Folklor*, 42,44.
- Arıcı, A. F. (2011). Okul Öncesi Eğitimde Masalların Kullanımı. *Eğitime Bakış Dergisi*,7(20), 9-15.
- Arıcı, A. F. ve Bayındır, N. (2015). Masalların Öğretim Aracı Olarak Kullanılması Üzerine Bir Araştırma. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 15, 106-119.
- Asutay, H. (2013). Çocuk Yazınının Fantastik Dünyası: Masallar. *Turkish Studies*, 8(13), 256-278.
- Ateş, Ö. T. (2017). Türkiye’de Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğrencilere Kazandırılması İstenen Olumlu Özellikler Üzerindeki Etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 15(34), 41-60.
- Aydın, M. Z. (2010). Okulda Değerler Eğitimi. *Eğitime Bakış Dergisi*, 6(18), 16-19.
- Aydın, M. Z. ve Gürler, Ş.(2012) *Okulda değerler eğitimi*. Nobel Yayınları.
- Baki, Y. (2019). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin değer aktarımı açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 17 (37), 109-146.
- Bars, M. E. (2015). William Bascom’un “Folklorun Dört İşlevi” Işığında Nasrettin Hoca Fıkraları Üzerine Bir Değerlendirme. *Turkish Studies*, 10(4), 149-166.
- Bascom, W. (1963). Four Functions of Folklore. *The Journal of American Folklore*, Sayı:67. (333-349)
- Başgöz, İ. (1996). Protesto: Folklorun Beşinci işlevi (Fonksiyonu). *Folkloristik Prof. Dr. Umay Günay Armağanı* (hz. Özkul Çobanoğlu-Metin Özarıslan). Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bilgin, N.(1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bilkan, A.F. (2001). *Masal Estetiği*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Boratav P. N. (1995). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

- Bulut, S.(2011). *Atasözlerinin Değerler Eğitimindeki Yeri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Büyüköztürk, Ş. Akgün, Ö. E. Demirel, F. Karadeniz, Ş. ve Kılıç, Ç. E. (2018). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (Yirmi Beşinci Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Çetinkaya, Z. (2007). *Masalların Türkçe Öğretimindeki Yeri ve Önemi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi.) Dokuz Eylül Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Çıblak, N. (2008). Teknoloji Çağında Kültürel Miras Olan Masalların Korunması. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi (TÜBAR)*, 23, 39-50.
- Çobanoğlu, Ö. (2008). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Demir, T. ve Özdemir, B. (2013). Türkçe Eğitiminde Karagöz / Gölge Oyunları ile Değer Öğretimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 57-89.
- Dilek, A. (2017). Feridun Oral'ın Resimli Hikâye Kitaplarındaki Değerlerin İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 15(33), 61-86.
- Dilidüzgün S. (1996). *Çağdaş Çocuk Yazını*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dilmaç, B. (2012). *İnsanca Değerler Eğitimi (2. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Doğan, Z. B. (2017). *Seyrânî'nin Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarına Alınabilirliği Bakımından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Ekici, M. (2012). Kuramlar ve Yöntemler. M. Öcal Oğuz(Ed.), *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı* içinde (57-92). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Elbir B. ve Bağcı, C. (2013). Değerler Eğitimi Üzerine Yapılmış Lisansüstü Düzeyindeki Çalışmaların Değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 8/1, 1321-1333.
- Elçin, Ş. (1998). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Engin, G. (2014). *Türkçe ve Beden Eğitimi Öğretim Programları İle Bütünleştirilmiş Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). 18 Mart Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Ermekbaeva, N. (2014). *Halk masallarının çocuk eğitimindeki rolü (Kırgız halk masalları örneğinde)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ardahan Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan.
- Erol, E. E. (2014). *Tarık Buğra'nın Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Fırat, N. (2007). *Okul Kültürü ve Öğretmenlerin Değer Sistemleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Glesne, C. ve Peshkin, A. (1992). *Becoming Qualitative Researchers an Introduction*. London: Longman Group Ltd.
- Gökdemir, G. (2008). *Kıbrıs Türk Kültüründe Masal Geleneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Göldağ, B. (2015). *Orta Öğretim Kurumlarında Okul Kültürü Yoluyla Değerler Eğitimi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Güleriüz, H. (2003). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*. (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Gülgönül, B. (2014). *Bilgin Adalı'nın Hikâye ve Romanlarında Yer Alan Eğitsel İletiler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Günay, U. (1987). Türk Masallarının Hususiyetleri. *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*. (Yay. Haz. M. Ruhi Şirin). İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 130-133.
- Günay, U. (1998). Masal. (3. Baskı). *Türk Dünyası El Kitabı* içinde (s. 425-438). 3. Cilt. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 158.
- Günay, U. (2011). *Elazığ Masalları ve Propp Metodu*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gürel, Z., Temizyürek, F. ve Şahbaz, N. K. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Öncü Kitap Yayıncılık.
- Güzel, A. ve Torun, A. (2010). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. (6. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Izgar, G. (2013). *İlköğretim Okulu 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Demokratik Tutum ve Davranışlarına Etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- İşcan, C, D. (2007) *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kabaklı, A. (1971). *Türk Edebiyatı*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Türk Edebiyatı Yayınları.
- Kaçmaz, M. Y. (2020) *Hababam Sınıfı Filmlerinin Değerler Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Kantarcıoğlu, S. (1991). *Eğitimde Masalın Yeri*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Karasar, N. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (Otuz üçüncü baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Karatay, H. (2007). Dil Edinimi ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi ve İşlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 463-475.
- Karatay, H. (2011). Karakter Eğitiminde Edebi Eserlerin Kullanımı. *Turkish Studies Dergisi*, 6 (1), 1398-1412.
- Kavcar, C. (1982). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kayaokay, İ. (2019). Türk Masal Araştırmacılığında Yüz Yıllık Bir Muamma: Bir “Hanım” Olduğu Sanılan “Kd” Müstear Adı Kime Aittir?. *Hikmet-akademik edebiyat dergisi (Online)*, (10), 304-317.
- Kıbrıs, İ. (2010). *Çocuk Edebiyatı*. (4. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Kılcan, B. (2016). Ignác Kúnos' un 44 Türk Peri Masalı Adlı Eserinin Değerler Açısından İncelenmesi. *Turkish Journal of Education*, 5(3), 144-156.

- Koç, M. (2013). *8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kolaç, E. (2010). Hacı Bektaş Veli, Mevlana ve Yunus Felsefesiyle Türkçe Derslerinde Değerler ve Hoşgörü Eğitimi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 55, 193-208.
- Korkusuz, E. (2020) *Eski Harfli Çocuk Dergilerinden Çocuk Dünyası Dergisinin Değerler Aktarımı Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kúnoş, I. (2001). *Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları
- Kurtoğlu, F. S. (2017). Âşık Veysel'in Şiirlerini Değerler Eğitimi Açısından Okumak. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (83), 101-123.
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Lovat, T. J. ve Clement, N. D. (2008). The Pedagogical Imperative Of Values Education. *Journal Of Beliefs & Values*, 29 (3), 273–285.
- Maxwell, J. A. (1992). Understanding and Validity in Qualitative Research. *Harvard Educational Review*, 62, 979-1000.
- MEB, *Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmaları Üzerine*, 18 Temmuz 2017.
- MEB.(2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Miles, M, B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. (2nd edition). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Moğul, S. (2012). *Mehmet Akif Ersoy'un Safahat İsimli Eserinin Türkçe Eğitimi ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Oğuzkan, A. F. (2013). *Çocuk Edebiyatı*. (10. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Öner, B. (2019). *Elâzığ Masallarından Seçilmiş 15 Masalın Yeniden Yazımı ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, M. (2010) Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özdemir, E. (2017). *Göğüne sığmayan bulut*. Ankara: Akılçelen Kitaplar.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*. Cilt I, Sayı 3. s.217-239.
- Özer, D. (2019). *Keloğlan Masallarının Değer Aktarımı Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.

- Özkan, P. (2014). *Hatay (Antakya) Masallarının Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Öztürk, A. (1986). *Türk Anonim Edebiyatı*. (İkinci Baskı). Erzurum: Bayrak Yayıncılık.
- Öztürk, Z.(2005). On Beşinci Yüzyıl Şairlerinden Akşemseddinzade Hamdullah Hamdi'nin Yusuf ve Zeliha Mesnevisinde İşlenen Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (10), 41-72.
- Pelin, H., M. (2018). *Türk ve Alman Masallarının Kadın- Erkek İlişkileri Yönünden Karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Pilancı, H. (2008). *Çağdaş Eğitimde Halk Edebiyatının Kullanılması*, Ankara: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Roberts, P. ve Priest, H. (2006). Reliability and Validity in Research. *Nursing Standard*, 20, 41-45.
- Sakaoğlu, S. (2002). *Gümüşhane ve Bayburt Masalları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (2012) *Masal Araştırmaları*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sallabaş, M. E. (2012). Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Türkçe Öğretiminde Değer Aktarımı Bakımından İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18).
- Schwartz, S. H. (1992). Universal in the content and structure of values: Theory and empirical test in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, 1-65.
- Schwartz, S. H. (1994). Are There Universal Aspects in the Structure and Contents of Human Values? *Journal of Social Issues*, 50(4), 19-45.
- Senek, S. (2018). Aytül Akal'ın Masallarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Sever, E., Memiş, A., Sever, S. (2015). Pertev Naili Boratav'ın Zaman Zaman İçinde Masal Kitabının Değerler Açısından İncelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (Özel sayı), 246-263.
- Sönmez, H. (2011). *Reşat Ekrem Koçu'nun Çocuklar İçin Yazdığı Eserlerde Değer Eğitimi ve Türkçe*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Susar, S. (2015). *Dede Korkut Hikâyelerinde Değerler Eğitimi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sürmeli, A. (2015). *Peyami Safa'nın Romanlarında Değerler Eğitimi ve Türkçe*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Şahin, N. B. (2019) *Sabahattin Ali'nin Eserlerinde Değerler Eğitimi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şener, H. (2013). Hayriyye-i Nâbî'de Aktarılan Değerler. *Turkish Studies*, 8(1), 2501-2524.
- Şimşek, E. (1990). *Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması I Cilt*. (Yayımlanmış Doktora Tezi) Fırat Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

- Şimşek, T. (2005). *Çocuk Edebiyatı*. (Üçüncü Baskı). Konya: Suna Yayınları.
- Tahiroğlu, M., Kayabaşı, O.A. ve Kayabaşı, R. G. (2013). Türk Halk Masallarının Öğrencilerin İnsani Değerlere Yönelik Tutumlarına Etkisi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 6(4), 477-495.
- Tahirova, K. (2019). *Abdulla Şaik'in Eserlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Tezel, N. (1985) *Türk Masallar C.1*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Torun, F. (2019). *Hüseyin Nihâl Atsız'ın Edebi Eserlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Tozlu, N. (1992). *Eğitim Problemlerimiz Üzerine Düşünceler*. Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları.
- Tümen, T. (2018) *Naki Tezel'in masalları ve değerler eğitimi açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük (11. Baskı)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkyılmaz, M. (2012). *Gençlik romanlarının okuma becerisine etkisi ve değerler aktarımı bakımından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ulusoy, K. Ve Dilmaç, B. (2015). *Değerler Eğitimi. (3. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- Uyar, Y. (2007). *Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarımı ve Kültürel Kimlik Geliştirme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2014). *Çocuk Edebiyatı (7. Baskı)*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaman, E.(2012). *Değerler Eğitimi (2. Baskı)*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaşar, E. (2020) *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı'nda (1923-1938) Yabancı Okulların Değerler ve Türkçe Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.
- Yavuz, M. H. (2012). *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimi'ne Genel Bir Bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19(19), 499.
- Yeşil, A. ve Aydın, R. D. (2007). Demokratik değerlerin eğitimimde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.11.
- Yıldırım, A. ve Şimşek. H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (Onbirinci Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldız, D. Ç. (2011). İbrahim Zeki Burdurlu'nun Eserlerinde Sevgi Değeri. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 29, 203-230
- Yılmaz, A. (2012). Çocuk Eğitiminde Masalın Yeri (Binbir Gece Masalları Örneği). *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 299-306.

- Yiğit, M.F., Kesmeçi, A.M. (2015). Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitiminde Masal Kullanımı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(3), 1320-1338.
- Yiğittir, S. (2012). İlköğretim 5.Sınıf Öğrencilerinin Değer Yönelimlerinin Rokeach ve Schwartz Değer Sınıflandırmasına Göre Değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 1-15.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı, Soyadı: Serhat KAYA

Eğitim Durumu:

Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği.

Yüksek Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı.

Mesleki Deneyim:

Kayseri, Zenger-Güç Ortaokulu : 2019 – 2019

Bingöl, Sancak Ahmet Yesevi Ortaokulu :2020 – (Hâlen)

Yayınlar:

- *Türkçe Öğretmeni Adaylarının Sınıf Atmosferini Etkileyen Etkenlerle İlgili Görüşleri: Nitel Bir Çalışma*, 8. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi, Malatya: 24-27 Nisan 2019.
- *Gümüşhane ve Bayburt Masallarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*, Cumhuriyet Zirvesi 4. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, Afyon: 22-24 Ocak 2021.